

"It's always a warm welcome"

-Anna.

Et kvalitativt studie af, hvilket udbytte brugerne får af at benytte værestedet Den Sorte Gryde.

FORORD

I dette specialeforløb er jeg blevet støttet og hjulpet af mange, og jeg vil gerne benytte dette forord til at rette en tak til disse. En stor tak til min familie og venner for at have været behjælpelige med sparring af idéer og børnepasning.

En stor tak til både brugerne og personalet af Den Sorte Gryde for at have været åbne for at medvirke i dette speciale og har udvist interesse, samt afsat tid til at kunne virkeliggøre dette speciale. En stor og varm tak skal lyde til Justine Mitchell for at have været en stor støtte i hele forløbet.

Ydermere skal der lyde en stor tak til Søren Juul, min vejleder, for god og konstruktiv vejledning gennem hele processen.

Jane Nørby Nielsen

Studienummer: 20130984

Aalborg Universitet, november 2015

Kandidatuddannelsen i Socialt Arbejde

Vejleder: Søren Juul

Antal anslag: 231.412

ABSTRACT

This thesis is based on an empirical study made in a drop-in center called 'The Black Pot' (Den Sorte Gryde) located in Copenhagen. It is a drop-in center for homeless and previously homeless people.

The aim of this thesis was to study how the interaction is between the users of 'The Black Pot' across nationality. Additionally, it will assess the importance of the drop-in center for the users in their everyday live.

The thesis is modelled according to the problem definition below:

How users use, across nationalities, the drop-in center 'The Black Pot', and what does the drop-in center of the users in their everyday lives.

In light of the problem definition above, this thesis will first examine how users of 'The Black Pot' interact across nationalities at the center. Then it will examine the importance the drop-in center has for users' everyday lives and the importance the staff of 'The Black Pot' have for its users. Finally it will assess whether the drop-in center is the place where users can escape from abusive situation.

The empirical groundwork is through observations and interview with 5 users from 'The Black Pot'. The approach for the study have been phenomenological-hermeneutic.

The result of the thesis concludes that users interact very little across nationalities. It is a fellowship nationalities among which is characterized by very little solidarity and fellowship, but it is a place to meet with others and thus also helps psychologically.

The results of the study show that 'The Black Pot' is a place where you (the users) only tolerate each other across nationalities, otherwise they cannot remain in the drop-in center, but they do not have respect for each other and do not want to mingle. They are competitors in a harsh environment, and tend not to trust anyone.

It is a drop-in center where users feel that the staff take care, helping and listening to them, in such way that users feel they are seen as a unique human being and the users feel that they are not stigmatized by staff. Furthermore, it has been argued that users experience that these are respected and accepted and they experience to be valuable. It is a drop-in center where one is accepted as oneself and not stigmatized as homeless person.

It is argued that users experience being treated with respect and recognition at 'The Black Pot', including the users experience that the staff sees them as a unique person and not being stigmatized as a homeless person. It is also noted that users find that 'The Black Pot' is a safe place to be, it is a sanctuary. It is a drop-in center where there is no violence and it is a place where the users are protected by the staff. The drop-in center is a place where you are received with respect and esteem, and it is a place where the staff will protect the users.

Indhold

KAPITEL 1	6
1. INDLEDNING	7
1.1.1 MOTIVATION	8
1.2 LIVET SOM HJEMLØS	12
1.3 DEN SORTE GRØDE	13
1.4 BEGREBSAFKLARING AF BRUGERNE	14
1.5 VIDENSFELT	15
1.6 MINE FORFORSTÅELSER	18
1.6.1 PROBLEMFORMULERING	20
KAPITEL 2	21
2 VIDENSKABSTEORI, METODE & TEORI	22
2.1 FÆNOMENOLOGISK-HERMENEUTISK SOM VIDENSKABSTEORETISKE REFERENCERAMME	22
2.2 MIN ROLLE SOM BÅDE ARBEJDER OG FORSKER	24
2.3 ADGANG TIL FELTET	25
2.4 ARBEJDSJOURNAL	25
2.5 PROJEKTBESKRIVELSE	25
2.6 FÆNOMENOLOGISK-HERMENEUTISK TILGANG TIL OBSERVATIONSSTUDIET	26
2.6.1 OVERVEJELSER OMKRING OBSERVATIONSSTUDIET	28
2.6.2 OBSERVATIONSSTUDIET	28
2.6.3 NOTERNE FRA OBSERVATIONSSTUDIET	30
2.7 FÆNOMENOLOGISK-HERMENEUTISK TILGANG TIL INTERVIEW	30
2.7.1 INTERVIEWS	32
2.7.2 INKLUSION OG EKSKLUSIONSKRITERIER	34
2.7.3 INFORMANTER	35
2.7.4 HVORDAN FOREGIK INTERVIEWENE	35
2.7.5 HVORDAN FOREGIK INTERVIEWENE HELT LAVPRAKSIS	36
2.7.6 TRANSSKRIBERING AF INTERVIEW	36
2.8 KOBLINGEN AF OBSERVATIONSSTUDIET OG INTERVIEWS	37
2.9 ETISKE OVERVEJELSER	38
2.10 HVORDAN FORTOLKES EMPIRIEN	38
2.10.1 PRÆSENTATION AF TEORIER	40
PRÆSENTATION AF ERVING GOFFMAN	40
PRÆSENTATION AF AXEL HONNETH	44

2.11 METODEKRITIK	46
KAPITEL 3	48
ANALYSENS OPBYGNING:	49
3.1 LIVET PÅ GADEN	50
3.1.1 BRUGERNES FORTÆLLINGER OM HVORDAN DE ER ENDT PÅ GADEN	55
3.1.2 HVORDAN MAN HÅNDTERER LIVET PÅ GADEN FORSKELLIGT	58
3.1.3 MENTALE HJEMLØSE	60
3.2 HVORDAN INTERAGERER BRUGERNE MED HINANDEN	62
3.3 HVILKEN BETYDNING HAR VÆRESTEDET FOR BRUGERNES HVERDAGSLIV	72
3.3.1 ER DEN SORTE GRYDE ET STED HVOR MAN KAN SLIPPE FOR OVERGREB	84
KAPITEL 4	93
4.1 DISKUSSION	94
4.2 KONKLUSION.....	95
4.3 PERSPEKTIVERING.....	97
5 LITTERATURLISTE	99
6 BILAG	101
Bilag 1	101
Bilag 2	103
Bilag 3	104
Bilag 3 fortsat	105
Bilag 4	107

KAPITEL 1

INDLEDNING

”Det er svært at være hjemløs, det er stressende, det er gjort stressende, konstrueret så det er stressende at være hjemløs inde i den her storby” Anders.

Speciale har til formål at undersøge hvilket udbytte brugerne får ud af at benytte værestedet Den Sorte Gryde. Dette undersøges ved et kvalitativt studie herunder en kombination af et observationsstudie og interviews.

1. INDLEDNING

I Danmark har vi et velfungerende velfærdssystem, men på trods af det, lever mange borgere stadig under betegnelsen socialt udsatte. Personer der hører under denne betegnelse, lever i en hverdag fyldt med udfordringer og hindringer som bevirker, at de falder uden for resten af samfundets betegnelse af, hvad et godt liv er, og hvordan livet skal udfoldes/leves. Inden for gruppen under betegnelsen af socialt udsatte tilhører de hjemløse. Hjemløse er en gruppe der er yderst marginaliserede i samfundet. De har meget lidt kontakt til samfundet, deres hverdag er i hjemløsemiljøet, og her er deres primære netværk også at finde (Landsforeningen af VæreSteder (1) 2005).

Der kan være flere variabler der medvirker til et liv som hjemløs for den enkelte, eller som fastholder personer i hjemløsheden. Forskningen på området er enige om, at årsagerne til hjemløshed er multifaktorelle. I en andel af litteraturen på området, lægges der op til, at årsagerne til hjemløshed er todelte. Den ene er de strukturelt betonedede årsager, og den anden er de individuelle betonedede årsager (Järvinen 2004:213). Ifølge Rådet for Socialt Udsatte - i deres social politiske grundlag, er tendensen at befolkningen mener, at personer der er havnet i udsathed – herunder hjemløse, skyldes selvforskyldte dårlige beslutninger, og der er meget lidt forståelse fra samfundets side om, at det at havne i hjemløshed kan skyldes modvind og man som person ikke har flere handlemuligheder (Rådet for Socialt Udsatte 2012:4-6). Rådet for Socialt Udsatte mener ydermere, at socialpolitiske tiltag gennem den sidste årrække – herunder specielt sundhedspolitiske tiltag - ikke medtænker de svageste i samfundet, men dermed har fokus på middelklassen. Sundhedssystemet er blevet meget specialiseret og det kan, for ressourcestærke personer, være positivt, da de kan gennemskue og 'finde vejen' rundt i systemet. Men det kan være problematisk for udsatte, og denne problematik kan medføre, at de ikke har den samme adgang til behandling som andre og dermed medfører, at de bliver endnu mere udsatte og får dårligere betingelser for et tåleligt liv (Rådet for Socialt Udsatte 2012:4-6).

Der blev i perioden 2009-2012, af det daværende indenrigs- og socialministerium, afsat en halv milliard kroner til udmøntningen af en hjemløsestrategi (Indenrigs- og Socialministeriet 2009). Strategien havde til formål at nedbringe antallet af hjemløse i Danmark og at bidrage med, at hjemløse skulle *"hjælpes, så de kommer ud af hjemløshed og får et godt og stabilt liv i egen bolig"*

(Indenrigs- og Socialministeriet 2009:4). Ydermere havde den til formål, at man ønskede at afprøve og udvikle arbejdsmetoder i arbejdet med hjemløse. Disse nye arbejdsmetoder er opstået gennem inspiration fra udlandet (Benjaminsen & Lauritzen 2013:1). Tanken om hjemløsestrategien var blandt andet baseret på SFI's (Det Nordiske Forskningscenter for Velfærd) optælling af hjemløse i 2007 og 2009 i uge 6. Her viste det sig, at ca. 5000 var hjemløse i optællingsugen. Der bliver af SFI hvert andet år, gennemført en optælling af hjemløse i uge 6, og den seneste, altså fra 2013, viste en stigning blandt hjemløse her var tallet 5892. Ingen bør leve i hjemløshed, men målet om at "udrydde" hjemløshed er næppe realistisk, og til trods for denne indsats gennem hjemløsestrategien ses der stadig, desværre, et støt stigende antal af hjemløse i Danmark (Benjaminsen & Lauritzen 2013).

1.1.1 MOTIVATION

Jeg har gennem det sidste år arbejdet som frivillig på forskellige væresteder for hjemløse. Mit nuværende arbejde er på Den Sorte Gryde, som er et værested for hjemløse og tidligere hjemløse. Her har jeg arbejdet siden januar 2015. Gennem mit arbejde har jeg fået et lille indblik i, hvad det vil sige at være hjemløs. Jeg har mødt mange forskellige typer af brugere på Den Sorte Gryde, herunder forskellige nationaliteter, forskellige aldre, og hjemløse der lever livet på gaden meget forskelligt, samt tidligere hjemløse, der stadig har deres daglige gang og primære netværk på gaden (denne målgruppe bliver omtalt af forskellige organisationer som mentalt hjemløse). Jeg oplever, at det er en målgruppe (både nuværende og tidligere hjemløse), der står uden for samfundet på mange måder, og har få tilbud at benytte sig af. Hjemløse – og nogle tidligere hjemløse - er en gruppe hvis levestandard er lavere end ikke hjemløse personer. De lider et afsavn i forhold til bolig, arbejde, netværk og indflydelse på egen tilværelse (Ejrnæs 2010:154-155). Det er en gruppe velfærdsamfundet ikke altid formår at hjælpe, og det er en gruppe med – ofte – lidt eller ingen kontakt til familien. De frivillige organisationer kan udfylde den rolle som velfærdsproducent, som samfundet ikke formår at gøre (Meeuwisse & Swärd 2007:45-46).

Hjemløse er en gruppe der ofte befinder sig på kanten af samfundet, og de kan have oplevet mange uheldige situationer og svigt fra medmennesker gennem livet. Et værested kan være et af de faste holdepunkter der findes i livet som hjemløs, og værestederne kan have stor betydning i deres liv. Værestederne kan ydermere bidrage til, at de hjemløse eller tidligere hjemløse ikke bliver set som udsatte men, at man er "normal", og man på væresteder oplever, at man sig måske er behøvet og bliver set som menneske.

Den Sorte Gryde er et tilbud der tiltrækker mange forskellige nationaliteter. Blandt disse grupperinger findes meget hierarki, som hersker på gaden i hjemløsemiljøet, og der er meget modstand til nogle af disse grupperinger. Jeg har blandt andet overhørt mange kommentarer om rumænske hjemløse. Dette er en gruppe der ligger nederst i hierarkiet, men der kan også være meget modstand til afrikanske grupper, som ofte udsættes for racistiske kommentarer i hjemløsemiljøet. Brugerne er hinandens modsætninger, konkurrenter og der er meget lidt sympati overfor brugerne imellem. Den Sorte Gryde er et værested for ALLE uanset race, religion, farve og køn, og det er noget stedet holder hårdt fast på. Der er stadig konflikter på værestedet, men ikke så meget som før i tiden. Lederen har fortalt hvordan de, før i tiden, måtte stoppe voldsomme konflikter og give grupper karantæne fra værestedet. Vold og chikane accepteres ikke, og dette medfører udvisning og karantæne med det samme. Dette er noget jeg har oplevet de fleste brugere accepterer og selv forsøger at bidrage til. Dette kommer til udtryk gennem, at brugerne for eksempel tysser på hinanden, hvis man taler for højt, eller hvis en bruger er meget påvirket og højlyst taler og går rundt i lokalet, da kan brugerne være behjælpelige med, at få brugeren ned at sidde og får denne talt til ro igen. På Den Sorte Gryde er der skabt rum for, at brugerne kan sidde i samme lokale og nyde et gratis måltid mad. Det er meget bevidst fra organisationens side, at tilbuddet skal være gratis (gratis mad) – der er kun få væresteder hvor maden er gratis – og dette gør man for at skabe rum for de svageste i hjemløsemiljøet, og skaber et sted hvor de kan gå hen og få mad og få hjælp.

De forskellige nationaliteter der besøger Den Sorte Gryde er grupper der lever på kanten af samfundet på forskellige måder, af forskellige grunde, og eksisterer i samfundet på forskellige præmisser. Jeg har gennem mit arbejde på Den Sorte Gryde observeret brugerne, og jeg har en antagelse om, at de bruger stedet forskelligt og får noget forskelligt ud af tilbuddet. Det er et værested, hvor der kommer brugere med forskellige baggrunde og disse har behov for hjælp på forskellig vis. Værestedets mål er at hjælpe hjemløse og socialt udsatte i København. Det er et gratis tilbud, og det gør at man tiltrækker de mest udsatte hjemløse og tidligere hjemløse. Man forsøger at opretholde en kontakt til de mest udsatte og sørger for, at de har plads på værestedet, så de ikke skubbes ud af de mere ressourcestærke brugere. Den hjælp der ydes for de ressource svage kan være, at man får lov til at sove på en madras på kontoret og, at man hjælper dem med at spise. Jeg har selv madet en bruger der var så udmattet og påvirket, at denne ikke selv formåede at spise. En anden bruger blev tilbudt fodbad, da fødderne var i meget dårlig tilstand, og havde brug for pleje som brugeren ikke selv formåede at gøre, og fik i den forbindelse også nye sko, som lederen havde købt. Ydermere er personalet og lederen meget opmærksomme på de mest udsatte brugere. De er i tæt kontakt med disse, og er meget fokuserede på

at hjælpe denne gruppe. Det er en gruppe (de ressourcesvage) der hurtigt kan ”skubbes” ud af andre grupper der er mere stærke. Den Sorte Gryde er altså et tilbud, som forsøger at fastholde kontakten til de ressourcesvage brugere og prøver at fastholde kontakten til dem, og hjælper dem på en anden måde end de mere ressourcestærke brugere. Gennem dette arbejde sørger personalet for, at denne gruppe fortsat har mulighed få hjælp.

Transitprogram 2015 som er offentlige midler afsat specielt til migranter. Den hjælp sko, sovepose, billet til hjemlandet) de svage udenlandske brugere får, er gennem dette transitprogram. Målet med transitprogrammet er at hjælpe migranterne til at kunne vende hjem til hjemlandet. Gennem puljen er det muligt at hjælpe de migranter der har behov for det, og målet er, at når de får det bedre kan de komme hjem igen. Dette er jo naturligvis migranternes egne ønsker, man forsøger at understøtte dem i den proces, så de gøres klar til turen. Det er vigtigt at denne gruppe ikke kommer hjem som ”hjemløse”, men at de kommer hjem med værdighed, og kan starte livet på ny (<https://www.kk.dk/edoc-agenda/25817/4229ba02-96f9-46e3-8644-e035c8ed919a/793c6610-1ff3-41a6-b48b-644e16006c08>).

Den Sorte Gryde er et værested hvor der kommer mange stamgæster, og stedet fastholder genkendelighed og kontinuitet i hverdagen. Herunder serveres maden altid på samme tid, og der rykkes ikke rundt på bordene i lokalet, samt det er så vidt det samme personale, på den måde at de frivillige har en bestemt da i ugen, hvor de er på arbejde.

Det er forskelligt hvordan brugerne bruger værestedet. Nogle kommer når stedet åbner – står i kø udenfor, og det er gerne de samme. Andre kommer senere på dagen, og går hurtigt igen. Der er brugere der altid sidder ved det samme bord, og nogen taler med hinanden, mens andre spiller kort. Det er klar at se, at nogen søger fællesskabet og finder en glæde i at tale med andre, herunder både personalet og andre brugere. Det er også tydeligt, at medarbejderne forsøger at hilse på alle og dermed få dem til at føle sig velkommen, samt at de forskellige grupper og nationaliteter bruger Den Sorte Gryde forskelligt, og dermed må udbyttet (sandsynligvis) også være forskelligt.

Dette speciale gør det muligt, at både de ressourcesvage brugere og de ressourcestærke brugere kommer til orde, og deres erfaringer omkring udbyttet af Den Sorte Gryde bliver belyst, noget flere organisationer kan have gavn af, da de ressourcesvage brugere let kan blive ”skubbet” ud af de mere stærke brugere. Dette bevirker at de svageste ikke længere benytter værestederne hvor de ikke føler

der er plads til dem. Det er problematisk, da denne gruppe – de ressourcetsvageste brugere – er en gruppe der særdeles har brug for hjælp og støtte. Det er ydermere interessant at belyse de ressourcestærke brugeres erfaringer for på den måde at skildre at de forskellige grupper får et forskelligt udbytte af at benytte Den Sorte Gryde.

Specialet kan bidrage med, at belyse hvordan så mange forskellige nationaliteter kan omgås hinanden på Den Sorte Gryde uden at medbringe volden og chikanen som ofte præger hjemløsemiljøet meget og kan være en dominerende faktor til at overleve på gaden. De forskellige grupperinger er hinandens modsætninger og konkurrenter på gaden, og omgår ikke hinanden her. Det er interessant hvorledes man som værested får skabt en kultur blandt brugerne hvor man accepterer hinanden på trods af, at man er hinandens modsætninger.

Dette speciale har sin relevans, da det omhandler en gruppe som lever på kanten af det danske samfund i flere aspekter. Det er en gruppe med lidt eller ingen tilknytning til arbejdsmarkedet og som ofte er afhængige af indkomstoverførsler, og samtidig kan have mange personlige problemer i form af psykiske og fysiske sygdomme, misbrug, og de lever ofte i en belastet situation uden et stort netværk. Med et liv på kanten af samfundet uden tilknytning til samfundet, kan et værested som Den Sorte Gryde være det eneste sikre holdepunkt i livet. Det er et sted hvor man kan gå hen og få råd og vejledning, et sted hvor man bliver set og hilst velkommen. Det er et sted der tilgodeser forskellige behov og hjælper i tider hvor hjælpen fra systemet – måske - synes langt væk. Ydermere er der fokus på hvordan de forskellige grupperinger omgås hinanden, hvilket der er meget relevant i en tid hvor der er mange migranter der søger til Danmark. Blandede nationaliteter på værestederne er fremtiden, og der er derfor relevant at undersøge hvorledes der både skabes rum for de danske brugere samt ikke danske brugere, så ingen af brugerne skubbes ud af værestederne.

Alle organisationer der er i berøring med hjemløse og tidligere hjemløse kan have gavn af denne undersøgelse for at få en forståelse af dissers liv og hverdag, og hvilken betydning tilbud har for brugerne. Herunder hvordan væresteder kan skabe rum for brugere med forskellige nationaliteter, så brugerne med forskellige nationaliteter kan få et positivt udbytte af at benytte værestedet.

Ydermere er det interessant for Den Sorte Gryde, herunder lederen og medarbejderne, at få belyst, gennem en undersøgelse som denne, hvilken betydning stedet har for brugerne illustreret gennem deres erfaringer.

1.2 LIVET SOM HJEMPLØS

Som hjemløs tilhører man en marginaliseret gruppe og dermed lever man på ”kanten” af samfundet. Man er på mange måder ikke deltagende og dermed bevæger man sig væk fra samfundets rækkevidde. Hjemløse og tidligere hjemløse er overladt til sig selv, man er alene og udenfor. Man er henvist til egne dæmoner og overlevelsessevne (Landsforeningen af VæreSteder (1) 2005:4).

At stå uden bolig, og dermed være hjemløs betyder, at man ikke har sin egen base og sit eget ”rum”. Man har dermed ikke mulighed for at trække sig tilbage fra et samfund præget af stress og jag. Dette kan bevirke, at de hjemløse stilles endnu svagere og kan bidrage til en forværring af deres sociale problemer og være dybt problematisk for den enkelte (Rådet for Socialt Udsatte 2012:11). På Den Sorte Gryde gør personalet meget ud af, at der skal være ro på værestedet og, at personalet ikke skal udstråle stress, da dette kan smitte af på brugerne. Noget der bliver lagt vægt på er, at maden serveres roligt, og når dette sker, kan man se at brugerne står roligt i køen og venter stille på deres tur. Man kan se, at roen ”lægger” sig over hele lokalet. Denne ro i lokalet, kan være med til at bevirke, at der er længere mellem konflikterne. Det er vigtigt, at personalet signalerer en ro, da brugernes hverdag ofte kan være stressede. Herunder forstået således, at de forskellige væresteder og tilbud for hjemløse kun har åbent på bestemte tidspunkter og tilbyder forskellige ydelser. Dette betyder for eksempel, at man tager bad et sted, og vasker tøj et andet sted og måske spiser et tredje sted. Ydermere er det vigtigt for brugerne at Den Sorte Gryde er et sted hvor man kan komme og slappe af, et sted som fungerer som et fristed i en kaotisk hverdag.

Et værested kan defineres som et sted ”at være”. Men denne definition rummer næppe essensen af, hvad et værested kan betyde for den enkelte hjemløse (Landsforeningen af VæreSteder (1) 2005:5-7).

Ifølge Landsforeningen for VæreSteder defineres et værested blandt andet således: *”Et værestedet gælder det, at ”ingen får lov til at gå i hundene i ubemærkethed”. Man drager omsorg – både socialt, mentalt og fysisk. Omsorgen er ikke kun skadesreducerende men også fremmende for den enkeltes sundhed og muligheder for et bedre liv”* (Landsforeningen af VæreSteder (1) 2005:9).

Værestederne, forskellige som de nu er, er et forsøg på at skabe mening for brugerne i deres kaotiske liv. Tilbud der både rummer forståelse og omsorg, men der er også mulighed for personlig udvikling, vækst og forandring (Landsforening af VæreSteder (2) 2005:4). På Den Sorte Gryde oplever jeg, at personalet altid er villig til at hjælpe brugere. Det kan både være med at få arrangeret tur hjem til hjemlandet men også for eksempel i forhold til at søge om understøttelse.

Værestederne skaber et fundament for brugerne, hvor mange af brugernes tilværelse hviler. Det er gennem værestedet og netværket på værestederne som kan bidrage med at opnå et minimum af ro og struktur i hverdagen. Værestedet kan fungere som den anden familie, eller den familie man har mistet kontakten til (Landsforening af VæreSteder (2) 2005:4). Gennem arbejdet på Den Sorte Gryde har jeg oplevet at brugerne opsøger personalet meget og har behov for støtte og vejledning. Nogle af brugerne har et tæt forhold til personalet, og ytrer et behov for denne kontakt. Forskning på området viser også, at værestederne har stor betydning for dets brugere. I *"Væresteder for Socialt Udstødte"* er hovedårsagen for at komme på væresteder det, at være sammen med andre og det er et trygt sted at være, samt at få en snak med medarbejderne (Hansen 1996:81-95).

Til tider kan der opstå konflikter på Den Sorte Gryde, hvilket kan medføre, at værestedet holder lukket et par dage, så personalet kan få ro og få talt tingene igennem. Dette er ydermere et signal til brugerne om, at Den Sorte Gryde ikke tolererer vold og trusler, det er et sted i hverdagen, hvor man skal kunne finde ro og hvile. Når der er lukket, forstår brugerne som oftest dette, og brugerne ønsker selv, at Den Sorte Gryde, er et trygt sted at være. Den Sorte Gryde er et sted, hvor alle skal føle sig trygge, og her skal brugerne ikke opleve at blive krænket i form af vold, trusler og chikane.

1.3 DEN SORTE GRYDE

Da dette speciale har til formål at gå tæt på værestedet Den Sorte Gryde og dets brugere, findes det naturligt at give en beskrivelse af stedets og dets funktion. Beskrivelsen har taget udgangspunkt i Den Sorte Grydes hjemmeside - <http://densortegryde.net/den-sorte-gryde>

Den Sorte Gryde er beliggende i Nansensgade i København. Det er en privat organisation som er fondet af kirkerne i City og gennem private fondsmidler. Værestedet har et årsbudget på 1.400000 kr., hvor halvdelen dækkes af kirkerne, så stedet er afhængig af private fonde. Private personer kan også bidrage. Kirkernes økonomiske engagement i Den Sorte Gryde er bærende, og stedet er tilknyttet hjemløseudvalget under Vor Frue Sogn. Der skiltes ikke med dette i hverdagen, men det kristelige budskab kommer til udtryk til jul, gennem juleevangeliet og et par salmer.

Den daglige drift varetages af en daglig leder, et antal ansatte, frivillige, en timebetalt opvasker, samt en rengøringsassistent som begge er hjemløse og brugere. Begge brugere er over midaldrende, og har levet på gaden i en årrække. Stedet ønsker, gennem ansættelse af de hjemløse, at kunne bidrage med, at deres liv bliver mere struktureret og giver mere selvværd til de hjemløse, samt at kunne give et forsørgelsesgrundlag som kan medvirke til, at de kommer i egen bolig.

Den Sorte Gryde har, de sidste par år, haft Projekt UDENFOR som samarbejdspartner, her primært deres gadeplansmedarbejdere. Samarbejdet er blevet forstærket i 2014, gennem Projekt UDENFORs projekt ”locker room”, som er beliggende også i Nansensgade i nabolokalerne til Den Sorte Gryde. Projektet har til formål, at hjemløse kan få deres ejendele låst inde i bokse for, at afhjælpe uheldige situationer, hvor hjemløse mister deres ejendele og skal bruge tid og energi på at få dem erstattet.

Værestedet har åbent alle uger fra mandag til fredag i tidsrummet 11-14. Der kan foregå særlige arrangementer, og da vil stedet have en forlænget åbningstid. I åbningstiden serveres der kl. 11 morgenmad, og efterfølgende varm frokost. Begge måltider er gratis. Maden tilberedes af en ernæringsassistent, og der er fokus på, at maden er mættende, da det for mange brugere er det eneste måltid om dagen.

Værestedet er velbesøgt. I 2014 bespiste Den Sorte Gryde 15.910 brugere, hvilket er en stigning fra 2013 på 30 %. Der tilbydes mere end ”bare” et måltid på stedet. Der har tidligere været arrangeret en tøjindsamling til brugerne i de kolde måneder. Dette var primært indsamlet blandt kirkens frivillige, men også private personer biddrog. Der bliver også arrangeret turer ud af huset, hvor turen i 2014 blandt andet gik til Dyssegaardens juletræsplantage i Roskilde, for sammen, at finde juletræer til værestedet. Efterfølgende blev der naturligvis fejret jul d. 24, hvor stedet havde aftenåbent med den daglige leder og frivillige på arbejde. At fejre jul selve juleaften, er noget stedet stræber efter for at kunne tilbyde brugerne et sted at fejre jul hvor de er trygge, og 2014 var fjerde år i træk.

I sommeren 2014 rykkede Den Sorte Gryde ligeledes ud i det fri. Sommeren er en tid, hvor mange tilbud til hjemløse holder lukket. Derfor valgte Den Sorte Gryde netop at holde åbent hele juli måned, og servere maden i H.C Ørstedes Parken. Dette blev en stor succes, og der blev udelt 2070 portioner mad.

Den Sorte Gryde kan yderligere biddrage med at henvise til en Sundhedsklinik, henvise til et andet tilbud hvor der formidles tøj, eller hjælpe med at oversætte et dokument. Eller blot at være et kendt ansigt og tilbyde en snak.

1.4 BEGREBSAFKLARING AF BRUGERNE

Personerne i dette speciale er brugere af Den Sorte Gryde. Disse brugere er enten hjemløse i den forstand, at de ikke har en permanent adresse, men enten sover på gaden eller benytter herbergs eller lignende tilbud. Eller brugere der har egen bolig, men stadig benytter tilbuddet regelmæssigt, og

samtidig har en kontakt til gademiljøet, enten fordi de ikke føler sig tilpas i egen bolig eller deres netværk er i miljøet på gaden. Der er valgt at inkludere både nuværende og tidligere hjemløse brugere, da Den Sorte Gryde er et tilbud til begge målgrupper.

Brugerne har en tilknytning til værestedet og har brugt stedet i en længere periode (det bliver her defineret som at, de er kendte af personalet), de er stamgæster og benytter tilbuddet hver uge.

De hjemløse på værestedet Den Sorte Gryde vil i dette speciale både blive omtalt som brugere og gæster.

1.5 VIDENSFELT

Jeg har i dette vidensfelt valgt primært at have fokus på forskningsprojekter som er foretaget indenfor hjemløseområdet. Der er valgt at have fokus på ovenstående, da dette område er omdrejningspunktet for specialet. Da værestedet Den Sorte Gryde er omdrejningspunktet i specialet, er det derfor relevant at undersøge, hvilken forskning der er på området. Herunder er det også interessant at undersøge, hvilken betydning væresteder generelt har for udsatte mennesker i Danmark.

Undersøgelsen *Væresteder for socialt udstødte*, skrevet af Finn Kenneth Hansen (1996 CASA Center for Alternativ Samfundsanalyse). Formålet med denne undersøgelse er en evaluering af 25 projekter, som har fået bevilliget puljemidler i 1993 og 1994 inden for området væresteder. Formålet med denne evaluering er at vurdere *”hvilken betydning tilbud som væresteder og opsøgende arbejde har for de socialt udstødte...”* – (Hansen 1996:11). De væresteder der var en del af evalueringen henvender sig til brugere med psykiske problemer og misbrugere og enten er på kontanthjælp eller førtidspensionister. Det er brugere, der har svært ved at mestre deres liv og som kan være ensomme og nogle bor måske på gaden, eller har svært ved at opholde sig i eget hjem.

Evalueringen viser, at brugerne af de forskellige væresteder benytter tilbuddene fordi de gerne vil være sammen med andre og fordi det er et trygt sted at være. Brugerne svarer, at de benytter tilbuddet for at få en snak med medarbejderne og fordi de kender de andre brugere på værestedet. Ydermere udtrykker brugerne, at de kommer på væresteder for at få råd og vejledning og for at få mere selvtillid. Brugerne der kommer på værestederne har forskellige problematikker og forskellige ressourcer og bruger værestederne forskelligt. Men evalueringen bevidner, at væresteder kan spille en stor rolle i udstødtes liv og det er her man finder socialt samvær og tryghed.

Væresteder for stofmisbrugere og tidligere stofmisbrugere i Danmark skrevet af Regine Grytnes, Susanne Willumsen og Mads Uffe Pedersen udgivet af Center for rusmiddelforskning.

Denne rapport omhandler væresteder for stofmisbrugere og tidligere stofmisbrugere i Danmark. Rapporten viser, at brugerne af disse væresteder føler en vis tryghed ved at besøge stedet, da dette er et sted man kan være sig selv. Det er ligeledes et sted hvor man er blandt ligesindede og det er ikke et sted der er præget af hierarki. Værestederne er et sted hvor brugerne oplever at have et socialt liv og man kan her mødes med netværket. Dette er et sted hvor medarbejderne yder omsorg og kan være behjælpelig med forskellige praktiske ting, såsom formulering af breve til systemet og kontakten til systemet. Værestederne er steder hvor der skabes rum for en gruppe mennesker med begrænsede sociale muligheder.

Forskningen omhandlende væresteder for udsatte og stofmisbrugere viser tydeligt at værestederne har en enorm betydning i brugernes hverdagsliv og betydning for deres sociale liv. Der foreligger lidt forskning om hvorledes hjemløse oplever væresteders betydning i deres liv. Ikke sagt der ingen forskning er på området, men denne forskning omhandler betydningen af brugerinddragelse og følelsen af at have medbestemmelse af eget liv. Men forskning omhandler også blandt andet hvilken betydning sport kan have for de hjemløse, herunder både det fysiske aspekt at få et bedre helbred men også muligheden for at være del af et hold og skulle arbejde sammen med andre og samarbejde om en opgave, herunder ment at få et fodboldhold for eksempel til at arbejde sammen så man kan opnå et godt resultat (http://www.stofbladet.dk/6storage/586/51/stof8_69-72_pdf.pdf, Landsforening af VæreSteder (2)).

Den Sorte Gryde er et tilbud der tiltrækker mange forskellige nationaliteter, herunder særligt hjemløse migranter, derfor findes det interessant at undersøge forskningsområdet på dette felt. Indenfor ender flere migranter på gaden i Danmark og bliver gæster på væresteder, og det er en problemstilling der ikke er meget forskning på, herunder området hvorledes danske brugere og udenlandske brugere interagerer med hinanden på værestederne.

Undersøgelsen *Hjemløse migranter: Holdbare løsninger efterlyses* omhandler de hjemløse migranter i Danmark, der gennem de seneste år er blevet flere af. De hjemløse migranter er på mange måder overlodt til sig selv, da de både kan have svært ved at komme ind på varmestuer og samtidig møder en mur ved det offentlige, som gør det svært at få et anstændigt liv. De bliver således nødsaget til at leve på gaden og finde måder hvorpå de kan overleve. Det er en gruppe der er meget jaget af politiet og en gruppe som systemet håber forsvinder hvis man ignorerer deres elendighed længe nok. Denne

undersøgelse efterlyser strategier, så man kan hjælpe denne gruppe og efterlyser en juridisk og moralsk forpligtelse til at hjælpe dem.

Denne undersøgelse belyser, at migranter som lever på gaden, er en gruppe der gennem de seneste år er vokset, og antallet stiger stadig samt, at det er en gruppe der har det svært på mange måder. Der forekommer ingen forskning på hjemløseområdet, hvorledes denne gruppe befinder sig på værestederne og hvorledes værestederne forholder sig til, at brugerne er gået fra primært at være danske til at være af blandede nationaliteter. Ydermere hvorledes de forskellige grupperinger interagerer med hinanden på værestederne. Dette speciale vil hjælpe med at belyse hvorledes de forskellige grupperinger omgås hinanden på væresteder, herunder værestedet Den Sorte Gryde.

Hjemløse er meget udsatte og oplever meget vold på gaden, og da specialet omhandler, om at Den Sorte Gryde er et værested hvor, man kan slippe for overgreb, er der her blevet undersøgt hvorledes volden påvirker de hjemløses liv, herunder hvor ofte og hvor mange der bliver udsat for vold, men også hvilken type af vold hjemløse udsættes for.

Undersøgelsen *Vold mod hjemløse - hjemløses oplevelser af vold på gaden* Skrevet af Serap Erkan og projekt UDENFOR 2007. Denne undersøgelse bygger på interviews og spørgeskemaer om hjemløses oplevelse af volden der er forbundet med at leve på gaden. Undersøgelsen tilvejebringer faktuelle tal på, hvor mange hjemløse der er blevet udsat vold og i hvilken forbindelse. Ydermere frembringer den de hjemløses erfaringer omkring emnet, herunder hvorfor informanterne tror der ofte ydes vold mod dem som gruppe.

Denne undersøgelse bevidner, at hjemløse ofte udsættes for meningsløs vold og, at volden er en fundamental ting i de hjemløses liv. Volden er noget mange styrer væk fra, og undersøgelser viser herunder blandt andet *Brugernes værested* udgivet af Landsforeningen af VæreSteder, at brugerne selv ønsker, at værestederne skal fungere som et fristed og et sted hvor man føler sig tryk. Disse undersøgelser har dog ikke fokus på forskellige nationaliteter, og hvorledes disse interagerer med hinanden på værestederne. Da de forskellige grupperinger ofte er modsætninger og konkurrenter på gaden, kan dette give gnidninger og medføre konflikter. Dette speciale kan hjælpe med at belyse den del af området, nemlig hvorledes de forskellige grupperinger interagerer med hinanden på væresteder samt hvorledes man undgår konflikter mellem rivaliserende grupper.

1.6 MINE FORFORSTÅELSER

Eftersom jeg har arbejdet frivillig på Den Sorte Gryde, har jeg nogle forforståelser som jeg medbringer i dette speciale. Mine forforståelser springer ud af, at jeg gennem arbejdet har observeret stedet, herunder ikke ment som et observationsstudie, men observationer alle mennesker gør sig, når man træder ind i et nyt lokale og en ny ”verden”. Jeg har, som frivillig, min arbejdsposition næsten midt i lokalet, i ’baren’ hvor jeg serverer maden, og her står jeg, næsten, i hele åbningstiden (fra 11-14). Det er naturligt, at arbejdspresset er forskelligt, og i de mere rolige perioder – hvor der ikke er kø til maden – har jeg tid til at stå og observere hvad der foregår i det fyldte lokale.

Jeg har observeret, at der er mange forskellige typer af brugere der kommer på Den Sorte Gryde, og jeg har en forforståelse om, at brugerne får noget forskelligt ud af at benytte værestedet, herunder opsøger nogle af brugere meget personalet, mens andre søger det sociale blandt de andre brugere. Brugerne er primært opdelt i grupperinger. Jeg havde allerede efter de første par vagter et vis indblik i, hvem der sidder sammen og hvor i lokalet, hvem der vil spille kort efter de har spist, og hvilke brugere der kommer senere på vagten. Nogle af brugerne taler meget med personalet, og jeg er meget positiv overfor hvordan brugerne hilses velkommen, og der gives tit hånd, og et ”godt at se dig igen”. Dette må få brugerne til at føle sig velkommen og respekteret og må give en lyst til at komme tilbage. Der er mange stamgæster der benytter tilbuddet, og noget jeg undrede mig meget over da jeg begyndte at arbejde på værestedet var, hvorfor der kommer så mange brugere dagligt. Det er et lille værested, og man sidder på træstole, man kan ikke ligge henslængt i en sofa og se tv. Det er et lidt ”skrabet” tilbud som kun har åbent 3 timer dagligt, men alligevel kommer der mange brugere. Hvad er det der får brugerne til at komme og blive ved med at komme?

For de rumænske brugere er det min antagelse, at det sociale samvær spiller en stor rolle. De sidder som oftest med de samme, ved det samme bord og nogle spiller kort efter maden. Det er en gruppe der kan være svær at kommunikere med, da deres engelsk er begrænset, men som regel finder man en anden måde at kommunikere på, så man får løst problemet.

For andre brugere, herunder de vestafrikanske, som ofte kommer senere på vagten, er det, måske, mere vigtigt ”bare” at få et gratis måltid mad. Denne gruppe – herunder nogle enkelte – er dog altid meget i kontakt med personalet, ikke om noget specifikt men mere om, hvordan dagen er gået etc.

Den tredje gruppe brugere, jeg har observeret, er de danske brugere. Denne gruppe kommer løbende i åbningstiden, og er som regel gået inden stedet lukker. De er meget snaksaglige med personalet, og ytrer et behov for social samvær.

Der er mange forskellige nationaliteter der kommer på Den Sorte Gryde, ovenfor blot nævnt tre, jeg har en forforståelse om, at alle brugerne – uanset nationalitet – behandler hinanden med respekt, det er et sted alle er velkomne. Måske er værestedet det eneste sted brugerne oplever dette? Jeg ved gennem forskning på området, at hjemløse generelt ikke bliver behandlet med respekt i samfundet. Så måske er Den Sorte Gryde den eneste sted brugerne oplever at blive anerkendt og respekteret som et individ? Her er alle ens – hjemløse eller tidligere hjemløse – og det gør, måske, at man bliver accepteret for den man er, og ikke bliver set som udsat. Det er måske netop derfor, at så mange forskellige nationaliteter benytter tilbuddet, eller tåler man blot hinanden, da man ellers ikke er velkommen på værestedet.

Jeg har en forforståelse om, at brugerne ser Den Sorte Gryde som fristed. Det er et sted hvor man ikke bliver kigget skævt til, det er et sted hvor man bliver set som menneske og ikke som hjemløs. Man bliver accepteret som den man er, og ikke behandlet anderledes og respektløst, som man som hjemløs måske oplever ude på gaden. Det at brugerne har oplevet overgreb (hvilket jeg antager mange hjemløse gør) på gaden, er det måske en medvirkende faktor til, at de accepterer hinandens forskellige nationaliteter på værestedet.

Jeg har en forforståelse om hvorfor så mange forskellige nationaliteter benytter tilbuddet, hvilket er at, alle brugerne er udsatte – på grund af deres hjemløshed – og det giver brugerne et fællesskab, som de ikke finder andre steder. De er alle i samme båd, og derfor respekterer de hinandens forskellige etniske baggrunde.

Det er interessant at undersøge hvordan brugerne bruger stedet og hvilket udbytte de får ud af det. Der er, som nævnt, mange forskellige nationaliteter der benytter tilbuddet. Og jeg har en antagelse om at de forskellige grupper får forskelligt udbytte. Herunder nogle brugere søger meget det sociale blandt hinanden og nogle søger meget personalet. For nogle er det meget vigtigt at maden er gratis, da det kan være deres eneste måltid om dagen, og ydermere er der flere der har brug for vejledning og støtte i forhold til kommunen eller anden forvaltning.

Noget jeg finder interessant at undersøge er, hvordan der skabes rum for, at så mange forskellige grupper kan være under samme tag uden (mange) konflikter og hvad der gør, at grupperne accepterer hinanden og kan omgås hinanden på tværs af nationaliteter og på trods af, at de er hinandens modsætninger og mulige konkurrenter på gaden. Den Sorte Gryde er et lille værested med mange besøgende, men med få medarbejdere (2 faste på gulvet, 1 frivillig og 1 køkkenarbejder, samt 1 bruger som vasker op), men på trods af, at der er så få medarbejdere på arbejde, formår stedet at favne mange

forskellige grupper, og det er interessant at undersøge hvordan steder formår det. Tilmed er det interessant at undersøge hvilke fællesskaber der opstår mellem brugerne og hvordan de interagerer med hinanden. Det er ydermere interessant at undersøge hvilken betydning værestedet har for brugernes hverdag, herunder hvilken betydning personalet har for brugerne og om det kan fungere som et fristed hvor man kan slappe af og være sig selv. Det er tydeligt, at stedet formår at betyde noget forskelligt, til de forskellige nationaliteter, som hver især lever meget forskellige liv på gaden, herunder personalet på Den Sorte Gryde og hvilken betydning disse har for brugerne og hvorledes personalet formår at favne så mange forskellige grupperinger på værestedet.

Nogle af mine forforståelser danner rammen om min problemformulering, som lyder således:

1.6.1 PROBLEMFORMULERING

Hvordan benytter brugerne, med forskellige nationaliteter, værestedet Den Sorte Gryde, og hvilken betydning har værestedet for brugerne i deres hverdag.

Set i lyset af den overstående problemformulering vil dette speciale først undersøge hvordan brugerne af Den Sorte Gryde interagerer med hinanden på tværs af nationaliteter på værestedet. Herefter vil der undersøges hvilken betydning værestedet har for brugernes hverdagsliv og hvilken betydning personalet på Den Sorte Gryde har for brugerne, samt om værestedet er sted hvor man kan slippe for overgreb.

For at kunne besvare min problemformulering findes det nødvendigt at forstå hvilke mennesker der kommer på Den Sorte Gryde og hvilket liv de lever på gaden og hvordan de er endt på gaden. Dette gøres da det ellers er svært at forstå, hvad Den Sorte Gryde betyder for brugernes liv uden at et indblik i det liv de lever.

Dette afsnit beskrives i kapitel 3, før selve problemformuleringen besvares.

KAPITEL 2

VIDENSKABSTEORI, METODE & TEORI

"Friendly, respect and courteous, and I think that is important to any varmetue... To reach out with respect regardless of a situation, and they [personalet på Den Sorte Gryde] do that..." Jens.

2 VIDENSKABSTEORI, METODE & TEORI

Hensigten med det følgende kapitel er at redegøre for specialets videnskabsteoretiske ramme, undersøgelsesmetodologiske tilgange og undersøgelsesdesign samt teori.

I dette speciale ønskes en deskriptiv undersøgelse af hvordan brugerne af Den Sorte Gryde interagerer med hinanden, samt hvordan brugernes oplevelse af Den Sorte Gryde herunder, hvilken betydning værestedet har for brugerne i deres hverdag. Dette vil undersøges ved hjælp af et observationsstudie på Den Sorte Gryde samt semistruktureret interviews af brugerne på værestedet, hvor det er brugernes handlinger, interaktioner og erfaringer der analyseres. Tilgangen til både observationsstudiet og interviewene vil være induktiv og fænomenologisk.

Undersøgelsesmetoden i dette speciale er, som tidligere nævnt, kvalitativt. Metodens formål er at observere brugerne for at få en forståelse af deres verden (Den Sorte Gryde), hvordan brugerne bruger værestedet og hvordan Den Sorte Grydes betydning påvirker deres adfærd og interaktioner med hinanden på værestedet, samt gennem livsverdensinterviews af brugerne *”at forstå verden ud fra interviewpersonernes synspunkter, udfolde den mening, der knytter sig til deres oplevelser, afdække deres livsverden forud for videnskabelige forklaringer”* (Kvale & Brinkmann 2009:17). Der arbejdes fænomenologisk da der er fokus på brugerne af Den Sorte Gryde og hvilken betydning Den Sorte Gryde har for dem i deres hverdag. Der er fokus på brugernes erfaringer hvilket vil komme til udtryk i førstepersonperspektivet i livsverdensinterview med brugerne. Det er altså brugerne af Den Sorte Grydes erfaringer, der skal undersøges i forhold til hvilken betydning brugen af Den Sorte Gryde har for dem. Da jeg, gennem mit arbejde på Den Sorte Gryde, medbringer nogle forforståelser i denne undersøgelse, arbejder jeg (også) hermeneutisk, og har ladet mig inspirere af Gadamer. Jeg, som forsker, medbringer fordomme i forståelsesprocessen og dette, ifølge Gadamer, gør ikke forskeren fordomsfuld, *”tværtimod er de produktive for erkendelsen, og uden fordomme ville forskeren være fortabt. Han ville ikke være i stand til at stille relevante spørgsmål eller til at erfare noget som noget”* (Juul 2012:122). Der arbejdes ydermere hermeneutisk gennem fortolkning af observationsstudiet og det sagte i interviewene. Fortolkningen foregår i konteksten hvori det observerede eller det sagte fremkommer (dette forklares yderligere i afsnittet 2.8 Hvordan fortolkes empirien).

2.1 FÆNOMENOLOGISK-HERMENEUTISK SOM VIDENSKABSTEORETISKE REFERENCERAMME

Edmund Husserl bliver betragtet som fænomenologiens fader. Det er en filosofi om fænomenerne *”som de umiddelbar fremtræder for os”* (Juul 2012:66). Den verden fænomenerne optræder i, er den

eneste virkelige verden (Juul 2012:66). Vejen til den objektive erkendelse, som forsker, går gennem subjekternes erkendelsesverden (Juul 2012:67). Husserl så det som fænomenologiens opgave at få etableret et sikkert grundlag for erkendelsen, for at kunne nå frem til en sikker viden hvorpå en ”streng videnskab” kan bygges (Juul 2012:68). Alfred Schutz’ hverdagssociologi omhandler menneskers hverdagsliv og om at studere dette. Målet er at studere menneskers *common sense* forståelser, hvorledes de omgås hinanden samt at studere deres mønstre. Schutz mener, at individer socialiseres gennem typificeringsprocesser, hvilket vil sige, at alle individer har et ”videnslager” som man ureflekteret kan trække frem i en social kontekst i forhold hvorledes man skal opføre sig (Juul 2012:82-89). Observationsstudiet vil være en observation af brugernes hverdagsliv på Den Sorte Gryde. Der vil blive studeret brugernes hverdagsliv sammen med de andre brugere på værestedet, herunder deres upåagtede handlinger og sammenspil. Gennem denne tilgang gøres det muligt at opdage mønstre hos brugerne og handlinger som er ureflekterede. Ydermere gøres det muligt at observere i detaljer, hvorledes brugerne interagerer med hinanden og sociale relationer, herunder hvem sidder med hvem, og hvem taler med hvem, og hvem taler man ikke med, eller direkte undgår. Det gør det også muligt at observere det usagte, handlinger og udtryk som er brugerne upåagtede, men også brugernes naturlige og rutinerede dagligdag, som er en vigtig del af deres hverdagsliv på Den Sorte Gryde.

Fænomenologien omfatter, at man skal gå åbent til feltet, og sætte sine fordomme om feltet i parentes, og retter sin opmærksomhed på førstepersonperspektivet. Gennem den fænomenologiske epoché, altså det at sætte vores forforståelse i parentes, sikres at forforståelser og teorier ikke skygger for førsteperson perspektivet. Man kan på den måde gennemføre en undersøgelse af verden, hvor dens egentlige mening vil blive afsløret (Juul 2012:70-71). Men denne tanke, at sætte vores forforståelser i parentes, er blevet udfordret af blandt andet Heideggers (hermeneutiske) fænomenologi, der understreger, at subjekterne er indlejret i en historisk sammenhæng, alle mennesker har altså en baggrund, og det er umuligt og naivt at tro, man kan sætte ens forforståelser i parentes. Hans-Georg Gadamer opfatter vores fordomme som et menneskeligt grundvilkår og ser det som værende produktiv for vores erkendelse (Juul 2012:73). Ifølge Gadamer medbringer forskeren altid en forudfattet mening med i processen, og dette kan ikke fralægges. Dette er ikke et bias for forskeren, men tværtimod. Uden ens forforståelser er man ikke i stand til at stille relevante spørgsmål, eller at erfare noget som noget. Ydermere mener Gadamer, at man ikke kan træde ud af ens verden hvilket gør, at man som forsker, er i stand til at undre sig og hæfte sig ved ting (Juul 2012:121-124).

Som hermeneutisk forsker vedkender man sig altså sine fordomme, men ifølge Gadamer er ikke alle fordomme bevaringsværdige, *”fordi de ikke kan fastholdes i mødet med nye erfaringer”* (Juul 2012:125). Man skal altså som forsker være villig til at bringe sine fordomme i spil og teste dem, for kun på den måde kan fordommene vise deres berettigelse. Gadamer opererer med begrebet horisontsammensmeltning. Dette omhandler en pendling mellem forskerens fordomme og erfaringer. Man skal, som forsker, være villig til at møde en genstand/et menneske og have en forståelse for hvad denne kommunikerer om. Man får på denne måde provokeret sin egen forståelse af genstanden, og får udvidet sin horisont. Denne måde, altså at få provokeret sin egen forforståelse, er en betingelse for, at man kan revurdere sine fordomme. Man skal som forsker være åben for en horisontsammensmeltning og ikke klamre sig til sine fordomme, da dette bevirker, at man har dårlige muligheder for at få udvidet sin horisont (Juul 2012:124-128).

2.2 MIN ROLLE SOM BÅDE ARBEJDER OG FORSKER

En undersøgelse der skal foretages på egen arbejdsplads med én som forsker, kan unægtelig byde på udfordringer (Nielsen & Pepstad 1993).

Da jeg påbegyndte specialet havde jeg arbejdet på Den Sorte Gryde i en måned. Dette er jo ikke så lang tid, men tid nok til at dette kan påvirke feltet, som både skal se mig som frivillig arbejder og studerende der er i gang med en undersøgelse af stedet.

Jeg har ikke selv oplevet dilemmaer i forhold til de ansatte på stedet, lederen har gennem hele forløbet været meget åben omkring ideen, og jeg har brugt hende til sparring om visse komplekse situationer/observationer jeg havde gjort mig, og om det var i orden jeg brugte disse observationer i specialet. Det kunne have vist sig problematisk hvis jeg ikke måtte bruge disse, men dette har ikke været tilfældet.

Det kan have sine ulemper at forske i en organisation hvor man arbejder. Det kan betyde man har svært ved at fralægge sig allerede dannede forforståelser og meninger, det kan være svært at opdage ny viden da man er socialiseret ind i konteksten og man tager tingene forgivet. Man kan have blinde vinkler og have svært ved at møde feltet så åbent som muligt. Det er noget man skal være bevidst om som forsker, ellers er det ikke muligt at håndtere disse problemstillinger. Der er forsøgt i dette speciale at forsøge at være så åben som muligt og stille åbne og beskrivende spørgsmål i interviewene, for på den måde at bringe brugernes erfaringer om Den Sorte gryde frem. De beskrivende spørgsmål åbner

op for en ny viden og en ny forståelse, og når spørgsmålene er beskrivende lukker man ikke af for ny viden og nuancer (Christensen 1994:3-16).

Det har vist sig som værende positivt, at jeg gennem arbejdet var blevet en kendt person, og dette – tror jeg – har medvirket til, at flere af brugerne har været meget åbne om, at deltage i undersøgelsen. Det har ydermere gjort det lettere for mig at skulle spørge brugere om de ville deltage i undersøgelsen, hvilket var noget jeg faldt lidt grænseoverskridende.

2.3 ADGANG TIL FELTET

Min adgang til feltet skete gennem mit arbejde. Da jeg i januar 2015 begyndte at arbejde som frivillig på Den Sorte Gryde, var det ikke min hensigt at benytte det som specialeemne. Men eftersom interessen for hjemløse allerede eksisterede, kom ideen ret hurtigt, nemlig at skrive om brugerne af Den Sorte Gryde. Personalet på Den Sorte Gryde har gennem hele processen været meget åben over for ideen og hjælpsomme i processen.

2.4 ARBEJDSJOURNAL

Der er fra specialets start ført en arbejdsjournal. Dette både gjort i en lille blok, skrevet i hånden, samt optagelse af vejledning og specialeindkald og derefter skrevet i noteform. Dette har været behjælpelig i den forstand, at alle de gjorde refleksioner og erfaringer er på skrift, og man kan følge udviklingen men samtidig, at man kan gå tilbage i noterne fra vejledningen og specialeindkald hvis dette er nødvendigt. Ifølge Kvale og Brinkmann kan en arbejdsjournal skabe rammerne til forståelse og refleksion processerne og forandringerne der finder sted gennem undersøgelsen (Kvale & Brinkmann 2009:133).

2.5 PROJEKTBEKRIVELSE

Der blev tidligt i opstartsfasen udarbejdet en projektbeskrivelse. Dette var tænkt som en guideline i arbejdsprocessen, samt et redskab til mulige interessante. Projektbeskrivelsen blev fremlagt mundtligt for lederen af Den Sorte Gryde. Inden da, havde vi haft samtaler omkring specialets tema, men vi så det som værende nødvendigt at mødes. På mødet, hvor projektbeskrivelsen blev fremlagt og efterfølgende godkendt af lederen, blev der ydermere aftalt rammerne for både observationsstudiet og interviewene – disse dog meget fleksible.

2.6 FÆNOMOLOGISK-HERMENEUTISK TILGANG TIL OBSERVATIONSSTUDIET

På baggrund af problemformuleringen er det relevant at udføre et deltagerobservationsstudie af Den Sorte Gryde, for at kunne undersøge hvordan brugerne interagerer og handler med hinanden socialt. Det giver mulighed for *”at belyse og forstå menneskelige oplevelser, erfaringsprocesser og det sociale livs karakteristika”* (Szulevicz 2015:84). Observationsstudiet vil åbne op for feltet, og kan give en insider viden om Den Sorte Gryde og hvilken kultur der her hersker, noget som ikke ville være muligt at opnå uden observationer af stedet og dets brugere. Ydermere giver det muligheden for at klarlægge hvordan brugerne bruger stedet, herunder, hvornår kommer de, hvor sidder de, hvem sidder de med, og hvilke rutiner har de, både individuelt og som gruppe, samt at have fokus på verbal og nonverbal kommunikation. Det vil give en unik viden om feltet, og en viden om dagligdagen som ikke kan opnås på anden måde.

Det giver også muligheden for at observere interaktionen med personalet, hvordan brugerne opsøger personalet og til hvilke formål. Jeg har et håb om, at når jeg sidder og observerer, at det vil vække nysgerrigheden hos brugerne og disse vil opsøge mig og spørge ind til hvad jeg laver, og på denne måde at kunne bruge observationerne gennem samtale til at afdække dele af problemformuleringen. Ydermere giver det en mulighed for at opbygge relationer som kan bevirke, det virker mindre intimiderende, at der observeres og dermed, at brugernes faktiske adfærd kan komme til syne. Samtidig åbner det op for muligheden for at finde informanterne til interviewene (Szulevicz 2015:86).

Observationsstudiet vil blive udført relativt åbent. Der er dog blevet udarbejdet en observationsguide for at kunne holde fokus på genstandsfeltet (**se bilag 1**). Denne guide skal ses mere som en huskeliste for mit arbejde end som en guide. Guiden blev ikke fulgt stringent, men mere ledetråde til mine observationer og en seddel der kunne tages frem af baglommen på toilettet, så jeg var sikker på, at de tanker jeg havde skrevet ned om hvad jeg ville observere kom med.

Under observationsstudiet vil jeg bevæge mig rundt i lokalet og deltage i brugernes hverdag på Den Sorte Gryde samt sidde på en stol i lokalet og spise frokost med brugerne. Dette gør det muligt at observere brugernes interaktion mellem hinanden og hvordan brugerne handler socialt hinanden imellem, samt også at blive en del af brugernes hverdag (Kristiansen & Krogstrup 2015:60-63). Den åbne tilgang til observationer med en observationsguide er et bevidst valg, da det giver en mulighed for at holde et fokus og retning for mine observationer, og min opmærksomhed er rettet ind på den rejste problemformulering. Formålet med observationsstudiet er at få en erkendelse af virkeligheden på Den Sorte Gryde gennem observationer, og at afdække hvilken common-sense viden brugerne

besidder som referencesystem for deres handlinger hinanden imellem. For at kunne forstå brugerne og hvordan de handler ud fra deres common-sense, er det en forudsætning, at man forsøger at forstå brugernes handlinger og meninger. Brugernes common-sense er konstrueret gennem deres fortolkninger af hverdagen på Den Sorte Gryde, og det er dette der er afgørende for deres adfærd (Kristiansen & Krogstrup 2015:73-75). Der vil blive observeret hvem brugerne ankommer til Den Sorte Gryde med og hvem man sidder med i lokalet. Hvordan omgås man hinanden brugerne og nationaliteterne imellem samt hvilke rutiner og rytmer har brugerne på deres hverdag på Den Sorte Gryde.

Observationsstudiet vil blive, som nævnt, udført meget åbent, dog med et fokus. Tilgangen til observationerne vil være *deltagende med observatør-rollen*. Denne tilgang åbner for muligheden for at skabe en kontakt til nogle af brugerne som der kan forsyne mig med en særlig viden – og brugere der vil kunne bruges som informanter (Kristiansen & Krogstrup 2015:94). Det gør det muligt at være en del af feltet og være en del af Den Sorte Gryde, samtidig åbner det op for at tale med nogle af brugerne om hvorfor de vælger at komme på Den Sorte Gryde. Dette giver ydermere en mulighed for at ekskludere visse typer af informanter, herunder brugere hvor der er en for stor sprogbarriere til at kunne deltage i interviews, brugere der er massive misbrugende, og brugere der er psykisk udfordrede.

Formålet med observationsstudiet er at undersøge brugernes adfærd på Den Sorte Gryde, gennem deres forståelse af Den Sorte Gryde og studere deres hverdag. Der vil blive observeret hvordan brugerne interagerer med hinanden, herunder hvem sidder de med, taler grupper med hinanden og hvordan taler man om hinanden.

Jeg kan gennem dette få et indblik i deres måder at interagere med hinanden, og få en forståelse for hvordan de handler overfor hinanden, nationaliteter imellem, afdække deres rutiner i hverdagen på værestedet og observere brugernes upåagtede handle-mønstre.

Gennem observationsstudiet, bliver det muligt at tage del i brugernes sociale liv, og får adgang til deres erfaringer om Den Sorte Gryde (Kristiansen & Krogstrup 2015:89). Ydermere er det en udbyttefuld mulighed for forskeren – mig – at følge og opleve samt at forstå praksis imens den udspiller sig (Szulevicz 2015:88).

2.6.1 OVERVEJELSER OMKRING OBSERVATIONSSTUDIET

I processen inden jeg skulle påbegynde mine observationer på Den Sorte Gryde, havde jeg talt med lederen herom, så det var en klar aftale hvilke dage jeg kom og observerede. Jeg valgte *ikke* at sætte en seddel op på værestedet omhandlende mine observationer og hvad jeg observerede. Dette var et bevidst valg fra min side, da mine observationer skulle være så autentiske som mulig, og jeg ville observere brugernes upåagtede handlinger og handlemønstre og opleve brugernes hverdag på Den Sorte Gryde, hvilket kun kunne lade sig gøre, hvis det ikke var kendt hvad min mission gik ud på. Hvis jeg havde proklameret mit ærinde, kunne det have haft betydning for brugernes handlinger og handlemønstre, hvilket vil kunne give mig observationer over reflekterede handlinger fra brugerne, og dette ville jeg gerne forsøge at undgå.

2.6.2 OBSERVATIONSSTUDIET

Der blev fra start sat 2 dage af til observationsstudiet, dette måtte jeg dog forlænge med yderligere to dage. I observationsperioden blev der observeret i tidsrummet hvor Den Sorte Gryde har åbent, hvilket er fra 11-14. Dagene der blev observeret var torsdag d. 26 marts 2015 og fredag d. 27 marts 2015, samt torsdag d. 9. april 2015 og fredag d. 10. april 2015.

Før observationsstudiet lavede jeg en observationsguide, dette for at kunne holde fokus på problemformuleringen. I selve udarbejdelsen af guiden medvirkede en refleksionsproces og det var meget givende for det videre arbejde.

Da udarbejdelsen af guiden var under proces, kom ideen om at tegne et kort over Den Sorte Gryde, og denne skulle have flere funktioner. Kortet gjorde det muligt at tegne ind hvor de forskellige grupper sætter sig og befinder sig i rummet i forhold til andre brugere, ydermere vil det være muligt at tegne ruter ind på kortet over hvordan de forskellige brugere bevæger sig rundt på stedet. Det er tænkt, at kortet skal bruges hver dag der observeres, der laves altså et nyt kort hver dag der observeres, da kortene til sidst vil kunne sammenlignes, og mønstre og rutiner vil kunne træde frem. Til sidst vil kortene være et arbejdsredskab for min egen erindring, og vil kunne hjælpe min hukommelse på vej, hvis der er observationer jeg har svært ved at fremkalde igen.

Gennem hele observationsprocessen vil der blive taget noter i en lille bog. Der vil blive taget to former for noter. I den ene bog vil noterne udelukkende være observationer, som vil blive udført så grundigt og systematisk, da disse også er med til at genskabe en situation i min erindring. I den anden bog vil der bliver reflekteret og analyseret på det observerede (Kristiansen & Krogstrup 2015:146-148).

Helt praktisk forløb observationer således, at jeg kom lidt før Den Sorte Gryde åbnede for brugerne, for at kunne være klar til at observere ved åbningen, men også for at få mest muligt ud af mine observationer, herunder skulle det være muligt at observere hvilke brugere der eventuelt står i kø udenfor, men også hvem der ankommer først og med hvem.

Jeg valgte den første dag jeg observerede at starte med at sidde på en stol ved et bord i lokalet. Jeg sad med brugerne og ikke for mig selv. Jeg valgte at være en del af konteksten og ikke at sidde på en ”forskerstol” for ikke at forstyrre og, at det skulle virke som om brugerne blev observeret, og på den måde påvirke deres adfærd. Den adfærd jeg var interesseret i at få frem under observationsstudiet var ureflekterede og upåagtede handlinger og brugernes handlemønstre. Jeg søgte at observere brugernes handlemønstre overfor hinanden på tværs af nationaliteter og grupperinger. Da der kan være mange brugere på samme tid, og det er et lille lokale, blev det nødvendigt at indskrænke observationerne til enkelte borde, da det ellers blev for uoverskueligt at observere. Det fungerede godt at gå rundt i lokalet, og det var tydeligt, at med det samme jeg gik rundt henvendte brugerne sig til mig, da de troede jeg var på arbejde og jeg hjalp dem naturligvis. Men dette betød også, at de så mig som en del af konteksten og ikke som en udefrakommende der skulle observere dem. Deres handlemønstre har været upåagtede og interaktionen mellem hinanden er ureflekteret. Ved *ikke* at sidde på en stol, åbnede det også for muligheden til at gå uden for hvor mange af brugerne og sidder, enten for at ryge eller bare for at tale sammen.

Observationsstudiet kan besvare problemformuleringens første del; hvordan brugerne benytter tilbuddet nationaliteter imellem, og hvordan brugerne interagerer med hinanden. Jeg havde en forforståelse om, at brugerne accepterer hinanden fordi de er i samme situation, og derfor kan de omgås hinanden uden de store konflikter. Under observationsstudiet blev jeg præsenteret for en mere hård tone blandt brugerne, noget jeg ikke ville kunne have få adgang til ellers. Observationsstudiet gav mulighed for at få en insider viden, som var meget nyttig i forhold til min problemformulering, da jeg gennem (brugernes) førstepersonperspektiv oplevede interaktionen imellem brugerne. Observationsstudiet gjorde det også muligt, som nævnt, at opdage mønstre og rutiner blandt brugerne. Det var meget tydeligt, at brugerne satte sig ofte ved de samme borde, og at nogle brugere altid kom i grupper og andre kom alene. Det var meget givende at observere flere dage i træk, da dette betød jeg opdagede mønstre som jeg ikke før havde set når, jeg var på arbejde nemlig, at flere grupper, end jeg havde troet, satte sig ved de samme borde, og ofte på de samme pladser ved bordet. Det blev hurtigt klart for mig, hvor vigtigt det var, at jeg bevægede mig rundt i lokalet for ikke at forstyrre, både ved at sidde og optage en plads og ”rykke” ved deres rutiner og mønstre, og forstyrre brugernes

handlemønstre, men også i forhold til, at det er et meget dynamisk miljø, hvor der kan ske meget på samme tid, og får at få et så optimalt udbytte som muligt var det nødvendigt at rotere lidt rundt i lokalet.

2.6.3 NOTERNE FRA OBSERVATIONSSTUDIET

Gennem observationsstudiet lavede jeg noter i hånden i en lille bog og tegnede ind på kort for hver gang hvor de forskellige brugere jeg observerede sad.

Noterne lavede jeg i hånden for dette syntes jeg var lettest og virkede mindre forstyrrende. Jeg brugte både at lave stikord, men også hele sætninger, for at kunne huske det observerede bedre til renskrivningen. Renskrivningen af noterne foregik på en sådan måde, at jeg satte mig ved computeren og skrev mine noter samtidig med jeg forsøgte at genkalde de observerede. Det var da muligt at tilføje observationer jeg ikke havde fået noteret, men som kom frem af erindringen gennem andre observationer.

De kort jeg brugte til at notere brugernes placeringen, var en hjælp til at genkalde brugernes placering, og gjorde det muligt at observere deres rutiner på Den Sorte Gryde. Det gjorde det ydermere muligt at fastslå om der er bestemte rutiner i forhold til hvor brugerne sidder henne de forskellige dage.

Gennem observationsstudiet, renskrivningen og gennemlæsningen gjorde jeg mig nogle teoretiske refleksioner, og skrev jeg både i bogen med mine observationer samt i et andet hæfte. Velvidende at det observerede og mine fortolkninger kan være sammenflettet da det kan næsten umuligt helt at adskille, har jeg bestræbt mig på at være meget skarp i opdelingen med, hvad der var mine observationer og mine teoretiske refleksioner. Disse refleksioner kom både under selve arbejdet med noterne på forskelligvis, men også spontan ”uden for” arbejdstiden.

2.7 FÆNOMENOLOGISK-HERNEMEUTISK TILGANG TIL INTERVIEW

Ifølge Kvale og Brinkmann forsøger det kvalitative forskningsinterview *”at forstå verden ud fra interviewpersonernes synspunkter, udfolde den mening, der knytter sig til deres oplevelser, afdække deres livsverden forud for videnskabelige forklaringer”* (Kvale & Brinkmann 2009:17). Gennem (livsverden)interviewene er det hensigten at afdække brugernes, af Den Sorte Gryde, livsverden. Livsverdenen *”henviser til den verden, vi lever i og tager for givet”* (Juul 2012:80). Formålet med at interviewe udvalgte brugere som benytter tilbuddet Den Sorte Gryde er at opnå en

ny viden om og en forståelse for betydningen for værestedet gennem informanternes personlige erfaringer (Christensen 1994:1).

Inden for fænomenologien interesserer man sig for førstepersonperspektivet og livsverdenen. Vejen til en objektiv erkendelse går gennem subjekternes oplevelsesverden. Gennem interviews med udvalgte brugere af Den Sorte Gryde fremkommer en objektiv erkendelse gennem deres oplevelsesverden. Gennem livsverdensinterview, hvor det som sådan ikke drejer sig om personen, men personens verden er formålet at få en forståelse for centrale temaer i personens verden. I denne undersøgelse er det, at få en forståelse for hvilken betydning Den Sorte Gryde har for den enkelte bruger.

Det ønskes at få førstepersonperspektivet frem i denne undersøgelse, og gennem dette åbnes der op for muligheden for at opnå en ny viden og få en ny forståelse for hvilken betydning Den Sorte Gryde har for den interviewede. Hensigten er at stille så åbne og beskrivende spørgsmål som muligt, da dette åbner op for nye perspektiver og begreber samt uforudsete forskelle og detaljer. (Christensen 1994:3). At stille åbne og beskrivende spørgsmål er et valg taget, da dette ikke er en undersøgelse der søger at be- eller afkræfte nogle svar. Men der søges at skabe en empiri, hvor der gennem interviewene, ønskes en dybdegående og detaljeret beskrivelse for hvilken betydning Den Sorte Gryde har i deres hverdag, for at kunne skabe et ”råstof” til analysen (Christensen 1994:2-4).

Det kvalitative forskningsinterview giver muligheden for at få adgang til og besvare problemformuleringen som omhandler hvilken betydning værestedet og personalet har for brugerne. Ydermere åbner det op for brugernes erfaringsverden omhandlende om brugerne ser Den Sorte Gryde som et fristed i deres hverdagsliv, hvor man slipper for chikane og vold. Ifølge Kvale og Brinkmann giver det kvalitative forskningsinterview mulighed for at få adgang til de interviewedes livsverden, som den umiddelbart fremtræder, uafhængigt af og forud for alle forklaringer (Kvale & Brinkmann 2009:47).

Tilgangen til interviewene til være *fokuseret*. Der vil være fokus på problemformuleringen, herunder hvilken betydning Den Sorte Gryde og dets personale har for brugerne i deres hverdag og om det er et sted hvor man kan slippe for overgreb. Der vil gennem interviewene blive fokuseret på forskningsemnet ved hjælp af åbne og beskrivende spørgsmål. Gennem de åbne og beskrivende spørgsmål aktiveres brugernes erfaringer om Den Sorte Gryde. Dette giver mulighed for at få åbent op for den livsverden, der er vigtigt for dette speciale. Det er op til forskeren – mig – at få de dimensioner frem som er vigtige i forhold problemformuleringen. Informanterne vil blive ledet hen

til forskellige temaer gennem en interviewguide, men ikke i forhold til specifikke meninger om temaerne (Christensen 1994:16; Kvale & Brinkmann 2009:49).

Formålet med at interviewe udvalgte brugere af Den Sorte Gryde er at få brugernes tanker og erfaringer frem om hvilken betydning værestedet har for dem i deres hverdag, herunder hvilket udbytte for brugerne ud af at bruge Den Sorte Gryde i deres hverdag. Spørgsmålene vil som nævnt blive udført således at disse er åbne og beskrivende, for på den måde at få informanternes erfaringer om deres livsverden frem i forhold til hvilken betydning Den Sorte Gryde har for den enkelte bruger i dennes hverdag. Beskrivende spørgsmål giver, som nævnt, et råstof til analysen hvorigennem brugernes førstepersonperspektiv kan overskrides og der kan udvikles begreber af andenorden og erfaringsfjerne begreber som analysen vil komme til at bygge på.

Spørgsmålene vil blive udformet, så vidt som muligt således, at de er formuleret i informanternes hverdagssprog, og det er forsøgt ikke at bruge værdibetonede ord for at undgå at påvirke informanternes svar. Da mange af brugerne af Den Sorte Gryde har anden etnisk baggrund end dansk, vil spørgsmålene også oversættes til engelsk, dette gøres således, at disse forsøges at oversættes så tæt på den danske betydning, så informanterne svarer på samme spørgsmål.

2.7.1 INTERVIEWS

Under observationsstudiet begyndte jeg at udvælge i tankerne, hvilke brugere der kunne spørges, og om de ville stille op til interview. Jeg havde fra start tænkt at skulle interviewe tre brugere, men dette ændrede jeg til fem efter observationsstudiet.

Under observationsstudiet fandt jeg ikke alle mine informanter. Jeg valgte derfor at bruge flere dage på Den Sorte Gryde med dette formål, da jeg stadig manglede nogle.

Da jeg skulle påbegynde mine interviews var det med roligt sind, da jeg allerede havde fundet de fleste af mine informanter og disse havde accepteret at deltage. Men da jeg skulle begynde at lave konkrete aftaler med informanterne, var flere ikke længere brugere på Den Sorte Gryde. Jeg måtte da finde nye informanter og dette lykkedes også.

Jeg forsøgte at lave aftaler med mine informanter, dette lykkedes også, men brugerne dukkede ikke op på den aftalte tid og det aftalte sted. Det gik op for mig, at brugerne der skulle deltage i interview,

og sikkert mange hjemløse, havde svært ved at overholde en aftale, sikkert ikke fordi de ikke ville, men fordi de lever et, måske, kaotisk liv og det derfor kan være svært både at huske og overholde aftaler.

Jeg valgte at lægge en ny strategi for at få gennemført mine interviews. Dette foregik på en sådan måde, at jeg måtte møde op på Den Sorte Gryde og håbede at mine informanter ville komme og jeg da ville kunne spørge om de kunne deltage i et interview med det samme. Dette forekom, ved to informanter, som da jeg ankom sad de uden for værestedet og talte sammen. De ville stadig gerne deltage, men sagde ”det skal være nu eller aldrig”, hvilket betød jeg interviewede dem begge på samme tid. Det lykkedes mig at lave aftaler med to af mine informanter, som også dukkede op på dagen, godt nok med et par timers forsinkelse, men jeg fik gennemført mine interviews.

Da jeg nærmede mig enden af min empiriindsamling, tilbød en af mine informanter, at denne kunne være behjælpelig med at spørge om en bestemt bruger ville deltage. Dette takkede jeg ja til, da jeg gerne ville interviewe denne bruger, men havde af forskellige grunde ikke villet spørge.

Det endte med, at jeg fik interviewet fem brugere af Den Sorte Gryde hvor begge køn er repræsenteret. De tre af interviewene blev gennemført med kun én informant og det sidste interview blev gennemført med to informanter på samme tid.

Interviewene med informanterne foregik alle afsides, og ikke i selve lokalet hvor man spiser, men enten i gården eller tilstødende lokaler. Det var vigtigt at skabe rum for, at informanterne kunne udtrykke sig uden at andre lyttede med. Jeg havde medbragt en lille ’sødting’ og bød på kaffe og the, så interviewet blev mere til en samtale og ikke virkede så formelt for brugerne. Efter interviewene var overstået, fik alle informanter en lille gave som tak.

For at kunne besvare problemformuleringen er det nødvendigt at kunne forstå brugernes livssituation, for at kunne forstå hvilken hverdag Den Sorte Gryde intervenerer i. Interviewene indledes således med, at informanterne skulle beskrive hvordan de oplever eller oplevede (tidligere hjemløse) livet er på gaden. Herefter blev der bandt andet spurgt ind til en beskrivelse af hvilken betydning Den Sorte Gryde har for brugernes hverdag.

Under alle interviewene forholdt jeg meget passiv forstået på den måde, at jeg var lyttende og afbrød ikke. Selv om der var pauser tog jeg ikke ordet med det samme, men afventede om informanterne var færdige med at svare. Jeg spurgte også ind til mere uddybende svar, og bad informanterne om at beskrive mere detaljeret, for på den måde at vække informanternes sanser og erfaringer. Jeg bestræbte

mig på at være nærværende og sympatisk, for på den måde at få skabt et trygt miljø, og for at gøre det mere trygt for informanterne at åbne op og svare så fyldestgørende på spørgsmålene som muligt. Det var yderst vigtigt for mig, at informanterne alle følte sig respekteret og hørt under, før og efter, interviewene, da jeg har stor respekt for alle informanterne, og disse ikke skulle føle jeg bare ”brugte” dem til egen nyttevending.

Jeg optog alle mine interviews og dette var alle informanterne indforstået med.

2.7.2 INKLUSION OG EKSKLUSIONSKRITERIER

Der har været forskellige overvejelser om hvilke brugere der skulle interviewes til denne undersøgelse, og der har været både nogle inklusionskriterier og eksklusionskriterier. Disse er som følger:

Inklusionskriterier:

Stamgæst af Den Sorte Gryde (defineret som kendt af personalet).

Muligt at kommunikere med på dansk eller engelsk.

Blandede nationaliteter, herunder brugere med dansk etnisk baggrund og brugere med anden etnisk baggrund end dansk.

Begge køn skal repræsenteres

Eksklusionskriterier:

Psykisk stærkt belastede, herunder brugere der er paranoide som undertegnede enten har observeret eller talt med, hvor det findes for udfordrende at gennemføre interviews og fastholde fokus for interviewet, og da undertegnede ikke ønsker at bidrage til en forværring af den psykiske tilstand hvilket kunne forekomme, da jeg ingen erfaring har med at interviewe psykisk udfordrede personer.

Stærke misbrugere af alkohol og stoffer hvor det vurderes, at de befinder sig et sted hvor det ikke er muligt hverken at gennemføre interviews grundet stærkt påvirkning. Da det er blevet observeret, at for denne gruppe kan det være svært blot at gennemføre et måltid.

Brugere hvor det engelske vokabular er meget begrænset i den forstand at små dagligdagssamtaler misforstås for begge parter – både dem og jeg.

2.7.3 INFORMANTER

Nedenfor beskrives de fem informanter der deltog i interview.

Informant nr. 1:

Yngre person, oprindeligt fra Vestafrika har opholdt sig i Danmark i ca. 2 måneder, og har i denne periode boet på gaden. Denne person kaldes for Peter.

Informant nr. 2:

Midaldrende person, oprindeligt fra Vesten, har opholdt sig i Danmark i 22 år. Har boet på gaden de sidste 8 år. Denne person kaldes for Jens.

Informant nr. 3:

Midaldrende person, født i Danmark, har boet på gaden en kortere periode for få år siden. Bor nu i egen bolig. Denne person kaldes for Ole.

Informant nr. 4:

Person i midt 40'erne, født i Danmark, hjemløs i en kortere periode i 20'erne. Bor nu i egen bolig. Denne person kaldes for Anders.

Informant nr. 5:

Midaldrende person, oprindeligt fra Vesten, boet i Danmark i en længere periode boet på gaden de sidste 8 år. Denne person kaldes for Anna.

2.7.4 HVORDAN FOREGIK INTERVIEWENE

Foregående for interviewene udarbejdede jeg en interview guide (Bilag 3), hvor formålet, rammer og spørgsmål var beskrevet. Da nogle af mine informanter ikke taler eller læser dansk, valgte jeg at oversætte mine spørgsmål til engelsk (bilag 3), dette for at lette interviewet for begge parter. Jeg ville have de oversatte spørgsmål at støtte mig til gennem interviewene og informanten ville kunne bruge de oversatte spørgsmål som hjælp under interviewet til at holde fokus og støtte sig til det skrevne, hvis spørgsmålet skulle genopfriskes. Spørgsmålene er forsøgt oversat til engelsk så nøjagtigt som muligt, for at informanternes svar lægger til grund for de samme spørgsmål.

2.7.5 HVORDAN FOREGIK INTERVIEWENE HELT LAVPRAKSIS

Jeg havde tidligt i processen talt med lederen om, hvordan interviewene skulle finde sted og det praktiske herom. Vi havde talt om, at disse kunne ske på Den Sorte Gryde på hendes kontor, eller i fælleslokalet, enten før eller efter åbningstiden. Dette både for at vælge et sted hvor brugerne er trygge, men også for min skyld, for jeg ikke skulle mødes et sted i byen med brugerne, og på den måde stille mig i et dilemma på den ene eller anden måde. Jeg valgte derfor at takke ja til hendes tilbud om at interviewene kunne foregå på Den Sorte Gryde. Jeg lod det være op til informanten hvilken dag og på hvilket tidspunkt på dagen, dog mellem kl. 10 og 15, der passede bedst, nogle interviews fandt dog sted spontant og var ikke specifikt aftalt til at skulle foregå på dagen det fandt sted. Dette for at være imødekommende for informanternes daglige planer og rutiner. Jeg synes det var vigtigt at udtrykke min taknemmelighed over at informanterne havde valgt at deltage, og jeg havde derfor en lille overraskelse til dem alle, ikke i form af penge, men en lille ting der ville kunne forsøde deres hverdag.

2.7.6 TRANSSKRIBERING AF INTERVIEW

Alle interviewene blev optaget på telefonens diktafon. Ydermere på iPad på en diktafon app for at sikre, at hvis det ene gik tabt ville der være en back up. Kvaliteten på telefonen var meget god, og da interviewene herpå ikke gik tabt, blev interviewe på iPad ikke brugt, og blev slettet efter transskribering og brænding af interviews på cd.

Jeg valgte at transskribere mine interviews selv direkte fra min telefon, og brugte ikke et program til det. Jeg forsøgte mig med flere programmer til transskribering, men blev ikke fortrolige med disse, og valgte derfor at transskribere direkte fra telefonen. Dette fungerede fint, og jeg brugte ikke længere tid til transskriberingen end man måtte forvente.

Jeg valgte at transskribere ordret hvad der blev sagt, dog valgte jeg at udelade ord som fx øh og åh. Jeg valgte ikke at transskribere samtaler der ikke omhandlede emnet, fx undlod jeg at transskribere en samtale om en skade.

Det var enkelte steder hvor det for mig var umuligt at høre hvad der blev sagt, enten da det blev talt lavt eller på grund af baggrundsstøj, der valgte jeg at skrive tidspunkt ind i den transskriberede tekst, så det altid ville være muligt at vende tilbage hvis nødvendigt og lytte til det igen.

2.8 KOBLINGEN AF OBSERVATIONSSTUDIET OG INTERVIEWS

Min problemformulering lægger både op til et observationsstudie af brugerne på Den Sorte Gryde og livsverdensinterviews af brugerne. Både observationsstudiet og interviewene kan være med til at besvare problemformuleringen.

Gennem et observationsstudie af Den Sorte Gryde og dets brugere gør det muligt at deltage i deres sociale hverdag på værestedet. Det giver en fornemmelse for hvordan stedet fungerer og giver et indtryk af miljøet på værestedet samt målgruppens (kulturelle) adfærd, deres oplevelser og hvilke ting der påvirker deres hverdag på værestedet.

Kombinationen af observationsstudiet og interviews kan bidrage til en uddybelse af hvad der er blevet observeret og spørge ind til interessante observationer. Det giver en mulighed for at undersøge om brugerne rent faktisk gjorde det de sagde de gjorde. Brugernes faktiske adfærd og rutiner er kommet frem i observationsstudiet, og det vil være muligt at spørge ind til dette. Denne adfærd er højest sandsynlig upåagtet og ureflekteret.

Det der bliver observeret vil kunne bruges som understøttende i mine interviews, og lede informanterne hen til det fokus specialet har i henhold til problemformuleringen. Her vil koblingen kunne danne ramme for, at forforståelserne bliver udfoldet. Forforståelserne kan udvikle sig gennem observationerne og disse kan bidrage til, at informanternes erfaringsverden bliver aktiveret, så der i mødet med (mine) forforståelser og brugernes erfaringer skabes en horisontsammensmeltning.

Det er relevant at kombinere observationsstudiet med at gennemføre interviews også, da det ikke altid er åbenlyst hvad der foregår blandt brugerne i bestemte situationer. Det kan være svært at gennemskue en dagsorden hvis de er skjult for forskeren, og med en kombination af både observationer og interviews gøres det muligt at spørge ind til skjulte ting, som kan have indflydelse for interaktionen (Krogstrup & Kristiansen 2015:150).

Slutteligt kan et observationsstudie give en grobund for tættere relation mellem brugeren og jeg, som kan have en betydning for interviewene. Det kan være svært at komme ind fra gaden uden nogen form for kendskab til målgruppen og forvente, at brugerne vil stille op til interview. Så ved først at starte ud med at observere brugerne og være tilstede, og blive et kendt ansigt, har unægtelig en virkning i form af at få informanter og at få disse til at åbne sig under interviewet, da brugerne kender mig og (muligvis) føler en vis tryghed ved dette. Det kan – måske - være en målgruppe der kan være lidt skeptisk over for personer de ikke kender både i form af, at det er en målgruppe der kan have oplevet svigt fra systemet, og det på den måde kan være svært at stole på personer de ikke

kender, men det er også en målgruppe hvori der er grupper, der opholder sig ulovligt i Danmark, og det kan være svært for disse at gennemskue hvilken agenda jeg har, og hvis relationen bliver etableret og stærkere, kan dette hjælpe til at denne gruppe er åben for at deltage i interviews.

2.9 ETISKE OVERVEJELSER

I brugergrupperne jeg har observeret, at der både er brugere der har et massivt misbrug og eller er psykisk ustabile. Disse brugere vil jeg naturligvis ikke inddrage i min empiriindsamling – herunder i interviewene, da jeg etisk ikke kan forsvare det, og det ville ikke bidrage til specialets formål.

Disse brugere, med massivt misbrug, kan ikke deltage i et interview, da disse er svære at forstå rent kommunikativt, men kan også være en gruppe hvor humøret hurtigt kan vende, og jeg har ikke lyst til at sætte mig selv eller dem i en situation hvor en konflikt kan opstå grundet et interview.

Alle brugerne som tager del i dette speciale, både gennem observationer og interviews vil være anonyme, og jeg har gennem hele processen været åben og har aldrig skjult min rolle som studerende/forsker.

Gennem denne proces har jeg taget kontakt til lederen hvis jeg var i tvivl om jeg overskred de etiske grænser i at skrive om brugerne, herunder om situationer jeg har beskrevet tidligere i specialet.

Dette kunne være observationer jeg gjorde mig gennem min position som frivillig når jeg var på arbejde, det har været vigtigt for mig, gennem hele processen at være tro mod undersøgelsen men samtidig være klar over den etiske forpligtelse jeg har over for alle mine informanter.

Jeg har valgt ikke at vedlægge hverken mine observationsnoter eller transskriberingen med mine informanter, da jeg ikke kan være sikker på sikkerheden herom, dette er tilgængeligt i tidsrummet som anført i studievejledningen.

2.10 HVORDAN FORTOLKES EMPIRIEN

Ifølge Kvale Og Brinkmann er det vigtigt som forsker at gøre det klart, hvilket formål analysen har. Dette gøres ved at afdække hvilke typer af spørgsmål der skal stilles gennem interviewene. Kvale og Brinkmann opererer med tre forskellige fortolkningskontekster. Det første er *selvforståelse*, her er fortolkningen begrænset til informanternes forståelse af et fænomen gennem deres egne synspunkter, og forskeren fremstiller dem, således denne har forstået det. Det andet er *kritisk commensence-forståelse* hvilket omhandler, at analysen omhandler en bredere forståelsesramme end informanternes

egen, og man er som forsker mere kritisk overfor hvad der er blevet sagt, enten på indholdet eller på informanten. Det tredje og sidste er *teoretisk forståelse* hvor fortolkningen er mere tilbøjelig til at overskride informanternes selvforståelse og rækker ud over en common sense forståelse (Kvale & Brinkmann 2009:236-240).

Empirien i dette speciale vil blive fortolket som *teoretisk forståelse*, da både observationsstudiet og interviewene vil blive fortolket af forskeren (mig), både materialet fra observationsstudiet og fra interviewene vil (forsøge) at overskride informanternes common sense og deres forståelse og udvikle begreber som er erfaringsfjerne. Der vil ske en hermeneutisk fortolkning af empirien, *"den centrale hermeneutiske opgave er at udvikle en fortolkende forståelse af den mening, der ligger gemt i menneskelige livsytringer, hvilket forudsætter kendskab til den historiske kontekst, som ytringerne fremkommer i"* (Juul 2012:110). Min rolle som både frivillig på Den Sorte Gryde og gennem observationsstudiet gør, at der tolkes ud fra den kontekst som fortolkeren har været en del af og dette betyder, at der ikke kun fortolkes ud fra handlinger, ord eller sætninger, men der fortolkes ud fra den kontekst som handlingen, ordet eller sætningen foregår i og som fortolkeren har været en del af og dermed har kendskab til (Juul 2012:114). For at kunne lave en fortolkning af det sagte eller usagte, indenfor hermeneutikken er princippet *"at delene kun kan forstås ud fra helheden, ligesom helheden kun kan forstås ud fra delene..."* (Juul 2012:114). Målet med denne analysestrategi er, at fortolkningen finder sted i den kontekst hvor det sagte eller usagte er kommet frem for på den måde, at fortolkningen er mest sandsynlig.

Empirien er blevet kodet for at skabe et overblik over materialet (både observationsstudiet og interviewene), *"koder er nøgleord, som anvendes på tekstsegmenter med henblik på at identificere dem senere og eventuelt sammenligne, konstruere (sådan står det i bogen!) og tælle op, hvor fremtræden noget er"* (Brinkman & Tanggaard 2015:47). Kodningen foregik på en sådan måde, at tilgangen til materialet var induktivt, da der ikke på forhånd var lagt fast på koderne. Materialet blev læst igennem *"ud fra et kendskab til feltet, men uden at være bundet af bestemte paradigmatisk fremgangsmåder"* (Brinkman & Tanggaard 2015:51).

Der tages udgangspunkt i det empiristiske materiale hvor derigennem kodningen kobles relevante teorier på. Der sker en fortolkning i kodningsprocessen, hvor denne fortolkning er forskerens (min), og der vil blive fortolket på både det der er observeret og informanternes udtagelser.

For at gøre det mere transparent hvorledes kodningen er sket og hvilke temaer der er affødt samt for at definere og afgrænse perspektivet i dette speciale, er det valgt at lave et display (bilag 4) *"et display*

er en grafisk eller tabelmæssig fremstilling af kvalitative data i koncentreret form” (Dahler-Larsen 2008:41). Et display hjælper med at få overblik af datasættet og hjælper til besvarelse af undersøgelsesspørgsmålene. Ved at benytte et display gøres det klart hvilke temaer og fænomener der er kommet til udtryk i empirien, hvilket gør det mere overskueligt hvilke temaer (kodningen) der er affødt under hvilke undersøgelsesspørgsmål samt hvilken del af problemformuleringen temaerne ligger inde under (Dahler-Larsen 2008:38-42). For at kunne udarbejde dette display, har det været nødvendigt at kode empirien på en måde så materialet deles op i nøgleord og koder. Det foregik på en sådan måde, at både mine observationer og transskriberinger blev læst igennem og de gennemgående centrale træk blev noteret i siden af det printede papir. Disse centrale nøgleord og koder var alle observationer eller udtalelser fra informanterne der kunne være behjælpelig med at besvare min problemformulering. Det er blandt andet koder som, hvorfor kommer man på Den Sorte Gryde, hvordan omtaler man de andre brugere på stedet og hvordan omgås man de andre brugere, og hvordan omtaler man personalet og herunder til hvilke formål søger man personalet.

Empirien fortolkes ydermere gennem teori. Dette sker gennem Erving Goffmans stigmatiseringsteori og teorien om hverdagslivets roller samt Axel Honneths anerkendelsesteori. Disse to teoretikere kan belyse forskellige vinkler af min problemformulering. Goffmans teori om hverdagslivets roller kan være med til at besvare problemformuleringens første del, nemlig hvordan brugerne interagerer med hinanden på Den Sorte Gryde, herunder får en forståelse for, hvorledes det er muligt for stedet at favne så mange forskellige nationaliteter på et sted. Honneths teori om anerkendelse kan besvare den sidste del af problemformuleringen, herunder hvilken betydning Den Sorte Gryde har for brugernes hverdagsliv, og hvilken betydning personalet har for brugerne samt om værestedet er et sted hvor man kan slippe for krænkelser.

2.10.1 PRÆSENTATION AF TEORIER

I dette afsnit præsenteres den teori der benyttes i analysen. Der har forekommet en teoretisk efterfortolkning af empirien. Teorien vil dog præsenteres først, for at give et bedre flow i specialet og for at lette brugen af teoretikerne.

Der vil blive præsenteret to teoretikere i dette afsnit. Disse er Erving Goffman og Axel Honneth.

PRÆSENTATION AF ERVING GOFFMAN

Først i dette afsnit vil Erving Goffmans (Goffman) teori stigma blive præsenteret og dernæst hverdagslivets rollespil.

Et stigma er ifølge Goffman ”en egenskab, der er dybt miskrediterende”. Det der foregår med stigma er, at menneskers sociale identitet bliver ødelagt på grund af omgivelsernes reaktioner, kategoriseringer og bedømmelse.

I det sociale miljø, hvor vi alle befinder os, er der ifølge Goffman allerede fastlagt forskellige kategorier, og hvad man kan forvente af mennesker i de forskellige kategorier. Dette miljø fastlægger også, hvor man i det sociale miljø kan forvente at møde de forskellige kategorier af mennesker. Når vi møder et fremmed individ, vil man umiddelbart på grund af dennes udseende og egenskaber placere denne i en kategori. Dette kalder Goffman den sociale identitet. Dette kan opdeles i to kategorier den tilsyneladende sociale identitet og den faktiske sociale identitet. Den tilsyneladende sociale identitet er den første og umiddelbare iagttagelse og kategorisering (Goffman 2010:44). Den faktiske sociale identitet er ”den kategori, han rent faktisk kan henvises til, samt de egenskaber, han rent faktisk kan påvises at besidde” (Goffman 2010:44). Stigmatiseringen sker når der er uoverensstemmelse mellem den tilsyneladende sociale identitet og den faktiske sociale identitet.

Der er forskellige former for stigma og Goffman skelner mellem tre forskellige.

Den første form for stigma er stigmatisering af ”kropslige vederstyggeligheder”, herunder forstås kropslige misdannelser eller deformiteter. Her henvises til for eksempel hvis en person halter, er blind eller mangler ekstremiteter.

Den anden form for stigma er ”karaktermæssige fejl”, som viser sig ved blandt andet manglende vilje og overdrevne lidenskaber. Dette er personer der for eksempel er prostitueret, alkoholiker, stofmisbruger eller hjemløse.

Den sidste form for stigma er den tribale eller slægtningsbetonede stigma. Herunder forstås en stigmatisering af personer grundet deres race, religion eller nationalt tilhørsforhold (Goffman 2014:46).

De individer der bliver stigmatiseret, er personer der besidder en egenskab, som ikke kan undgå at tiltrække en opmærksomhed, og man vender sig væk fra personen og er ikke i stand til at se personens øvrige egenskaber. Individer afviger fra vores forventninger således, at denne bliver uønsket.

For de personer der ikke afviger fra det normale kalder Goffman ’de normale’ (Goffman 2010:46). De holdninger ’de normale’ har over for en person med et stigma er naturligvis, at denne ikke er et rigtigt menneske. Grundet denne antagelse, udøves der forskellige former for diskriminering, hvilket fører til, at den stigmatiserede begrænses i udfoldelsesmulighederne. Man kan som stigmatiseret

forsøge at forbedre sig stilling som stigmatiseret, ved at lære eller genlære forskellige aktiviteter, som anses for almindelige, og som anses for at være udelukkende for den stigmatiserede (Goffman 2010:47).

Goffman skelner mellem to former for stigmatiseringer den miskrediterede ”bærer” et stigma som er kendt af omgivelserne, og den potentielt miskrediterede forekommer hvor det har været muligt at holde stigmaet hemmeligt. Hvis hemmeligholdelsen lykkedes kaldes det af Goffman at passere (Goffman 2010:113).

Man kan forsøge at ændre stigmatiseringen på flere forskellige måder. Man kan forsøge at ændre den stigmatiseredes egenskab, herunder for eksempel forsøge at ændre sit udseende. Man kan påtage sig at udføre aktiviteter eller opgaver som ses som værende umulige for individer med denne type af stigma, dette kunne for eksempel være at søge et arbejde hos et firma, der er kendt for ikke at ansætte handikappede. Man kan tilegne sig en gevinst på grund af sit stigma dette kan være at få en vare billigere på grund af ens udseende. Ydermere forsøge efterrationalisering – herunder menes, at personer med et stigma kan efterrationalisere i den forstand, man kan finde andre grupper af mennesker der har det værre end en selv, og dermed selv få det bedre (Goffman 2010:148-150).

Det er forskelligt hvorledes man håndterer og reagerer på et stigma. Det kan forsøges at hemmeligholdes. Dette kan for eksempel være en sygdom, som ikke fysisk kan ses, og kan derfor holdes hemmelig for omgivelserne. Man kan forsøge at undgå kontakt med omgivelserne, da dette kan være præget af manglende anerkendelse, hvilket kan føre til depression og angst. Man kan udvikle en overdrevet selvbevidsthed, hvor man tænker om sig selv gennem andres selvbevidsthed, dette kan føre til usikkerhed og ængstelse. Man kan distancere sig fra stereotyperne, og have en anden opførsel end den der kobles med denne type af stereotyper (Goffman 2010:132-142).

Denne del af Goffmans teori kan være behjælpelig med at brugerne oplever at blive set på Den Sorte Gryde, herunder oplever brugerne at blive set som et menneske eller set som en hjemløs. Ydermere kan denne teori belyse hvorledes brugerne forholder sig til deres liv som hjemløs.

Hverdagslivets rollespil omhandler, at mennesker iscenesætter sig selv, og understøtter andre i at gøre det samme. Hverdagslivets sammenhandling er små teaterforestillinger hvor man skiftevis er skuespillere og tilskuere til de iscenesatte optrædener (Jacobsen & Kristiansen 2014:23). ”*Den [dramaturgien]tilbyder et ensidigt og stærkt karikeret billede af menneskers interaktion med*

hinanden, som kun sjældent kan genfindes i den rene metaforiske form i den virkelige sociale verden” (Jacobsen & Kristiansen 2014:25).

Man påtager sig, ifølge Goffman, bestemte roller i bestemte situationer og kontekster i forhold til hvad der forventes til et individ i disse situationer. Den rolle man påtager sig er ikke ens identitet, men derimod en facade hvorigennem man kommunikerer ekspressivt. I denne forbindelse taler Goffman om idealisering. Hvilket er, at aktørerne forsøger at fremhæve de udtryk eller den opførsel de selv mener er passende for den situation de end måtte finde sig i. Og ydermere forsøger aktørerne at skjule eller nedtone de udtryk eller den opførsel som kan komme i konflikt med den måde situationen opfattes som (Goffman 2014:81-83). Goffman kalder det frontstage, som er den rolle man påtager sig i en social kontekst, en rolle hvori der er forventninger til hvorledes man opfører sig i den bestemte kontekst. Goffman kalder den rolle for backstage, som er den rolle man har når man er sammen med de nærmeste, herunder ens familie og venner. Her er der ikke en facade/et skuespil der skal opretholdes, her kan man fremføre sig selv uden at skulle være bekymret over blikke fra andre, og man kan frit være sig selv (Goffman 2014:70-77).

Ifølge Goffman skal alle aktørerne være fælles om at definere den sociale situation hvori aktørerne optræder. Definitionen holdes 'fast' ved at man fælles overholder det der forventes af en i den sociale situation. For at kunne oprette en fælles definition af en social situation eller kontekst bliver det ledet af 'holdledere'. Disse 'holdledere' er forgængerne for, at bekæmpe eventuelle problemer og sørger for der ikke sker en konflikt. 'Holdlederne' skal ligeledes hjælpe aktørerne i konteksten tilbage i definitionen hvis disse for eksempel opfører sig uden for den definition konteksten findes i (Goffman 2014:63-64).

Denne del af Goffmans teori bidrager med en efterfortolkning af empirien i forhold til at forstå hvorledes brugerne interagerer med hinanden på Den Sorte Gryde. Teorien gør det muligt at forstå hvorledes brugerne af Den Sorte Gryde interagerer med hinanden og hvad der kan ligge til grund for dette. Den gør det muligt at forstå hvorledes Den Sorte Gryde formår at favne så mange forskellige nationaliteter uden mange konflikter, ydermere hvorfor man som bruger tager afstand fra forskellige grupperinger.

PRÆSENTATION AF AXEL HONNETH

Axel Honneth (Honneth) har ladet sig inspirere af blandt andet Friedrich Hegels anerkendelses begreb og også af George Herbert Meads socialpsykologi og empiriske psykologi (Honneth 2006:127).

Honneth ser det behørigt at analysere begrebet "usynlighed" for at kunne nærme sig anerkendelsesbegrebet. "Usynlighed" er som individ at være tilstede fysisk, men at man socialt bliver overset eller negligeret. En person bliver først synlig når man formår at tillægge disse særlige egenskaber, hvilket fører til at man erkender den anden som individ. Erkendelsen går så over i et andet trin, hvor man bekræfter individet i form af dennes mimik eller gestik. Honneth skriver således: *"'synliggørelse' af en person går ud over den kognitive handling, der består i den individuelle identifikation, idet det gennem tilsvarende handlinger, fagter eller mimik offentligt bliver udtrykt, at personen anbefalende bliver taget til efterretning på en måde, der passer til omstændighederne, og kun fordi vi som led i vores anden natur har en fælles viden om disse ekspressive udtryksformer, kan vi se et tegn på 'usynliggørelsen', udmygelsen i deres bortfald"* (Honneth 2003:103). Anerkendelsen finder altså sted når et individ kognitivt identificeres samtidig med at dennes udtryksformer erkendes (Honneth 2003:98-117).

Honneth opererer med tre forskellige anerkendelses mønstre: kærlighed, ret og solidaritet. Disse hedder således kærligheds sfæren (primærrelationer), retlige sfære (rettigheder) og solidaritets sfæren (værdifællesskab).

I kærligheds sfæren sker anerkendelse gennem menneskers primærrelationer. Disse kan være ens forældre, kærlighedsforhold eller venner. Det er mellem personer hvor der findes stærke følelsesmæssige bånd. Gennem denne form for gensidig anerkendelse i kærligheds sfæren betyder det, at individet kan opnå selvtillid, og gennem denne selvtillid dannes fundamentet for, at individet opnår en grundlæggende selvtillid. Selvtilliden om individet opnår, mener Honneth er nødvendig for at kunne danne nære relationer samt for, at man kan deltage i det offentlige liv (Honneth 2006:127-146).

I den retlige sfære bygger anerkendelsestanken på Hegels tanke om, *"at ret kun er ret hvis den anerkendes som ret"* (Høilund & Juul 2005:26). Ifølge Hegel og Mead så kan vi kun *"forstå os selv som bærere af rettigheder hvis vi ved, hvilke normative forpligtelser vi har over for de andre"* (Honneth 2006:147). Dette belyser gensidigheden i den retlige sfære. Honneths pointe for den retlige sfære er: at gennem anerkendelse i den retlige sfære, gøres det muligt for et individ at betragte sig selv som en person der, som alle andre medlemmer af samfundet, hvor det er muligt at deltage i

diskursive beslutningsprocesser. Samt at kunne forholde sig positivt til sig selv, og have respekt for selv (Honneth 2006:162). Det er de individuelle krav et individ besidder i et samfund, som man kan regne med at blive opfyldt, da man er et fuldbyrdet medlem af samfundet og på lige fod deltage i det offentlige liv (Honneth 2006:177).

Den sidste form for anerkendelse er den solidariske sfære, hvor det er oplevelsen af den sociale værdsættelse der er grundlag for, at individer kan opnå følelsen af social værdsættelse, og opnå en følelse af værdi, set i forhold til at kunne bidrage samfundets målsætninger herom. Dette sker gennem den orienteringsramme som allerede er komponeret i samfundet, omhandlende etiske værdier og målsætninger som samfundet lever efter. Individer opnår altså anerkendelse hvis de opfylder de allerede eksisterende krav i samfundet, hvilket ifølge Honneth fører til selv værdsættelse (Honneth 2006:164 & 177).

For hver af de tre anerkendelsesformer hører tre ringeagtsformer, som alle er et udtryk for manglende anerkendelse. Med ringeagt henviser Honneth til *"den specifikke sårbarhed ved menneskets væsen, der er resultat af den interne sammenhæng mellem individualisering og anerkendelse"* (Honneth 2006:175). De tre former for ringeagt fremstiller Honneth således: kropslige krænkelse (kærligheds sfæren), nægtelse af rettigheder (retlige sfære) og nedværdigelse af livsformer (solidariske sfære) (Høilund & Juul 2005:27).

I kærligheds sfæren opleves disse krænkelse som gennem for eksempel mishandling og voldtægt, en fysisk mishandling der kan ødelægge individers elementære selvtillid. Det er ikke grundet den fysiske smerte, men grundet man er underlagt et andet menneskes vilje og, at man mister den sanselige virkelighedskontakt. Denne form for ringeagt gør, at man mister en tillid om, at man selv kan styre sin egen krop. Og konsekvensen bliver *"at man kombineret med en social skamfølelse mister tilliden til sig selv og verden, hvilket påvirker ethvert praktisk samkvem med andre mennesker, også på den fysiske plan"* (Honneth 2006:176-177).

Den form for ringeagt i den retlige sfære, er krænkelse af individers rettigheder inden for et samfund. Hvis man fratages disse rettigheder, er det som indirekte at sige, at man ikke tillægges samme grad af moralsk tilregnelighed som andre samfundsmedlemmer. Man bliver frataget ens rettigheder og man bliver socialt udelukket. Dette har ikke kun betydning af, at man får en magtmæssig begrænsning men også, at man ikke tillægges samme status som et moralsk ligeberettiget interaktionspartner. Ved at fratage individer deres rettigheder, er et udtryk for at disse ikke anerkendes som et individ med en

moralsk dømmekraft. Dette giver følelsen af tab af selvrespekt, og kan ødelægge ens mulighed for selvrespekt (Honneth 2006:176-177).

Den sidste form for ringeagt, er krænkelserne i den solidariske sfære. Dette er en negativ holdning over for individer eller sociale gruppers værdi. Det er nedvurderingen af individers livsmåder, hvilket fører til fornærmelse eller nedværdigelse. Hvis individer livsformer tillægges som værende mindreværdige eller mangelfulde, mister personerne muligheden for, at deres evner kan tillægges en social værdi. Dette medfører, at personer som ikke tillægges social værdi, ikke kan se deres måde at leve livet på som havende en positiv betydning. Ydermere medfører det, at man ikke oplever muligheden for personlig selv værdsættelse, man kan som person ikke forstå sig selv som en der værdsættes for ens egenskaber og muligheder (Honneth 2006:178-179).

Som skrevet tidligere kan Honneth besvare problemformuleringen omhandlende hvilken betydning Den Sorte Gryde har for brugerne i hverdagsliv, og hvilken betydning personalet har samt om værestedet er et sted hvor man kan slippe for krænkelser. Denne teori er en tilgang til at forstå hvilken betydning Den Sorte Gryde og personalet har for brugerne, herunder om brugerne føler sig set som menneske og anerkendte på Den Sorte Gryde, oplever de at personalet yder omsorg og støtte i deres hverdagsliv. Ydermere kan Honneth belyse om værestedet er et sted hvor man kan slippe for overgreb, herunder forstået om stedet kan ses som et fristed hvor man slipper for vold, chikane og trusler i hverdage. Honneth kan tilmed belyse hvorfor så mange brugere af forskellige nationaliteter, og som er hinandens modsætninger, kommer på stedet på trods af dette.

2.11 METODEKRITIK

Til afholdelse af interviewene blev det valgt, at det skulle foregå på Den Sorte Gryde eller i gården hvis vejret var godt. Det var en lidt kort periode interviewene kunne foregå, fra ca. kl. 10-15 i hverdagene, og i denne periode kunne de interviewede have andre gøremål. Det blev som nævnt op til brugeren at vælge et tidspunkt, men da det er om dagen, kan man antage at brugerne havde andre gøremål som gjorde de gerne ville være hurtigt færdige (det blev dog ikke observeret at informanterne ”løb ud af døren”).

Stedet hvor interviewene blev udført, altså på Den Sorte Gryde, kan måske for nogle informanter betyde, at disse ikke føler de kunne sige ærligt hvad de mener, selvom vi sad af sides.

Ét interview forlød således, at to brugere blev interviewet på samme tid, da det var ”nu eller aldrig”, og dette kan have bevirket, at det kan være svært at udtrykke sig åbent hvis emnet var lidt ømtåleligt, og man kan have tilbageholdt informationer da man, måske, ikke ville tabe ansigt.

Da flere af informanterne ikke taler eller læser dansk blev spørgsmålene oversat til engelsk, dette gjort så korrekt som muligt for at sikre, at informanterne svarer på de samme spørgsmål. Dette kan dog betyde, at hvis der er små nuancer der er forskellige i det oversatte, at svarene ikke lægger til grund for de samme spørgsmål.

Under det ene af interviewene, som foregik i gården ved Den Sorte Gryde, blev interviewet forstyrret af en gartner der ordnede haven. Dette kan have haft en betydning for hvordan informanten svarede på spørgsmålene. Det var kun i slutningen af interviewet, at gartneren var tæt på os, men denne var så tæt på os, at samtalen sagtens kunne høres. Dette kan have den betydning, at informanten ikke har lyst til at være fuldt åbent i besvarelsene, for på dem måde ikke at udstille sig selv.

En af informanterne var behjælpelig med at finde en informant. Dette kan have betydning for hvilke svar der lægger til grund for spørgsmålene da denne kunne have blevet fortalt spørgsmålene og diskuteret disse hinanden iblandt.

KAPITEL 3

ANALYSE

”...The feeling I would experience of walking in to Justines [Den sorte gryde], it is a feeling what a dyne does for your phisical and emotional body”
Anna.

I dette afsnit vil analysen blive præsenteret i kronologisk rækkefølge. I analyseafsnittet præsenteres resultaterne fra observationsstudiet og interviewene.

ANALYSENS OPBYGNING:

LIVET PÅ GADEN

Som skrevet tidligere, under problemformuleringen, vil der først beskrives hvordan livet på gaden kan være som hjemløs. Der er valgt at inddrage dette afsnit, for det ses som værende nødvendigt at forstå, hvordan livet er som hjemløs, da det ikke ville give mening at besvare problemformuleringen om brugernes udbytte af Den Sorte Gryde uden at forstå deres hverdagsliv på gaden som værestedet intervenserer i. Ydermere præsenteres hvordan nogle af brugerne endte på gaden samt hvordan man håndterer et liv på gaden, dette for at illustrere, at brugerne har forskellige baggrunde og forskellige grundlag for deres erfaringer omhandlende Den Sorte Gryde. Til sidst er et kort afsnit omhandlende mentale hjemløse, dette meget kort, men blot for at illustrere hvorledes tidligere hjemløse stadig benytter tilbuddet Den Sorte Gryde.

Fremstillingen trækker på specialets observationsstudie og interviews.

HVORDAN INTERAGERER BRUGERNE MED HINANDEN

Herefter vil der komme et afsnit som omhandler hvordan brugerne interagerer socialt med hinanden. Dette afsnit omhandler hvorledes brugerne omgås hinanden på tværs af nationaliteter på Den Sorte Gryde, og der analyseres hvilke faktorer der kan påvirke interaktionen. Samt hvorledes man håndterer de mange forskellige nationaliteter på værestedet.

Fremstillingen trækker på specialets observationsstudie og interviews.

HVILKEN BETYDNING HAR DEN SORTE GRYDE FOR BRUGERNE

Dernæst vil der komme et afsnit omhandlende hvilken betydning Den Sorte Gryde og personalet har for brugernes hverdag.

Fremstillingen trækker på specialets observationsstudie og interviews.

OPLEVER BRUGERNE AT DEN SORTE GRYDE ER ET STED HVOR MAN KAN SLIPPE FOR OVERGREB/KRÆNKELSER

Til sidst vil der komme et afsnit omhandlende om brugerne oplever at Den Sorte Gryde kan give en tryghed i hverdag og om det er et sted hvor man kan slippe for overgreb/krænkelser i hverdagen.

Fremstillingen trækker på specialets observationsstudie og interviews.

3.1 LIVET PÅ GADEN

At skulle leve et liv på gaden er næppe noget man kan forestille sig uden at have prøvet det. Man kan gøre sig forestillinger om, hvordan dette liv ville være. Men følelsen af ikke at have en bolig, eller ikke at føle sig tilpas der hvor man bor, er en følelse mange af os slet ikke kender til, og en følelse vi aldrig vil vi komme til at opleve i vores liv.

At have en bolig er fundamental ting i de flestes liv hvilket betyder, at man sjældent tænker på hvilken betydning det faktisk har det, at have egen bolig, et hjem man kan kalde sit eget. Et hjem skaber de fysiske rammer for vores familie, for såvel både for vores hverdag samt trivsel.

Dette viser sig også, når man lytter til brugerne af Den Sorte Gryde. En informant, der er tidligere hjemløs, og har boet en periode både på gaden og i midlertidig bolig, fortæller det således:

”Uh det var jo en drøm [to citater sammensat] jamen det har jo den fordel man kan gå ind og sige nu gider jeg ikke den mærkelige verden lige nu, så går man ind der og så tager man lige en pause...” Ole.

Dette citat illustrerer, at det har tydeligvis haft en enorm betydning for, at denne bruger at få egen bolig. At beskrive det som en drøm at få egen lejlighed, kan jo tolkes som denne bruger så det som nærmest en urealistisk forestilling at kunne få egen bolig, og da dette lykkedes blev en drøm opfyldt.

Under empiriindsamlingen blev det meget tydeligt, at livet som hjemløs kan være meget barskt og ubarmhjertigt. Brugerne af Den Sorte Gryde bærer præg af dette. Dette kom til udtryk under observationsstudiet. De forskellige grupper kommer på forskellige tidspunkter i åbningstiden og bliver i den tid deres rutiner ’tillader’ det. I brugernes rutiner er de underlagte væresteders åbningstider, herunder også åbningstiderne på Den Sorte Gryde, og hvis man ikke kommer i starten af åbningstiden (dette sker dog sjældent på Den Sorte Gryde), kan man risikere, at der ikke er mere mad. Det samme med bad og sovepladser på andre væresteder, hvor man kan risikere ikke at have været på værestedet på rette tid. Det bliver en kamp mellem de hjemløse, og dem med flest ressourcer vinder kampen, og det bliver et miljø med ’survival of the fittest’. I Brite Bech-Jørgensens *ruter og rytmer* fortælles der om hjemløses rutiner i Aalborg. Denne undersøgelse tydeliggør hvorledes de hjemløses rutiner fastlægges. Rutinerne afhænger af forskellige variabler, herunder hvor man har

sovet, og i hvilket område man færdes i forhold til hvis man har et misbrug. De hjemløse kender også hinandens rutiner og ved nogenlunde hvor man befinder sig på forskellige tidspunkter. For at kunne klare sig på gaden, er det nødvendigt at kende de forskellige tilbuds åbningstider, så man er sikret mad, bad og tøj etc. Hvilket også gør sig gældende for brugerne på Den Sorte Gryde (Bech-Jørgensen 2003).

Det er ikke alle brugerne der kommer hver dag på Den Sorte Gryde. Man kan også se en tydelig forskel på vinter- og sommertiden (da jeg fortsat arbejder der, er det noget jeg har kunnet observere). Om sommeren ser man, at Den Sorte Gryde ikke så besøgt i hele åbningstiden som om vinteren. Sommeren er en tid hvor der er mange turister, og det er en tid hvor man kan finde mange flasker. Det er ydermere blevet observeret hvor tidskrævende det er at være hjemløs herunder, at brugerne er nødsaget til at samle flasker for at have et forsørgelsesgrundlag. Undertegnede måtte en dag (var på arbejde på Den Sorte Gryde) hjælpe en bruger på hospitalet ved at kontakte 1813, og da denne bruger var dårlig til både engelsk og tysk (og kunne slet ikke tale dansk), forsøgte det at få brugerens ven til at tage med på hospitalet. Vennen havde ikke mulighed for det, da denne skulle samle flasker. Brugerne er nødt til at samle flasker for at overleve, da det er deres eneste indtægtskilde, og mange sender penge hjem til familien for, at disse kan overleve. Men det bevidner også hvad brugerne er for hinanden i dette fællesskab. Ikke at kunne tage med en ven på hospitalet er ikke særlig solidarisk og venskabeligt. Der er ikke noget der binder brugerne sammen, og det er ikke et fællesskab der er præget af, at man hjælper hinanden, men et fællesskab hvor man er sig selv nærmest og lever et liv som er præget af overlevelse.

Flere undersøger, herunder blandt andet *Vold mod hjemløse - hjemløses oplevelser af vold på gaden*¹ og *Rapport om hjemløse migranter i København, Forslag til fremtidige foranstaltninger* ²viser hvorledes det er stressende at leve som hjemløs, da denne tilværelse er præget af forskellige faktorer. Livet på gaden er bliver ren overlevelse og hverdagen handler herom. Det kan blive et kaotisk liv

¹ Vold mod hjemløse - hjemløses oplevelser af vold på gaden, er en rapport der er skrevet af Serap Erkan & projekt UDENFOR. Rapporten bygger på interview, og omhandler, som først og fremmest, at sige noget om omfanget og give et deskriptivt øjebliksbillede af fysisk, ekstern og umotiveret vold, som hjemløse udsættes for.

² Rapport om hjemløse migranter i København, Forslag til fremtidige foranstaltninger (del 2), er en rapport udgivet af projekt UDENFOR, som beskriver de hjemløse migranternes liv på gaden og hvilke problematikker de står over for, herunder blandt andet, at de ofte er overladt til at sove på gaden og samt ofte at blive svigtet af systemet.

præget af både misbrug, vold og ubarmhjertighed. Dette er også noget der kommer til udtryk når man lytter til brugerne af Den Sorte Gryde (Erkan & projekt UDENFOR 2007, projekt UDENFOR 2012).

Nedenfor udtaler en informant sig om hvor stressende og tidspressende livet på gaden kan være:

”... You have less free time, you have a lot af less free time, simply because you have to be going where you gonna eat, what you [are] gonna get your close, where you [are] gonna do this, and so it is a full time job, more then 8 about 14 hours a day. Well you think you have less free time, you have very little free time, because you are trying to survive, to watch your back, finding places to eat, clothes and those things, highly stressfull” Jens.

Denne bruger fortæller, at man har meget lidt ”*free time*” når man lever på gaden. Dette kan både forstås således, at man bruger tid på at finde mad, tøj og et sted at sove. Men brugeren fortæller ligeledes, at man forsøger at overleve på gaden ”*watch your back*”. At skulle overleve på gaden, kan betyde flere ting, man det kan tolkes som om, at det for denne bruger betyder, at man rent fysisk skal overleve ved at skaffe sig mad og andre fornødenheder. Man forsøger hele tiden at opfylde ens basale behov, så man kan overleve. Men brugeren siger ydermere ”*watch your back*”, dette tolkes som, at man hele tiden skal passe på, at man ikke fysisk bliver forulempet, man skal passe på hvem man omgås med, og hvilke steder man omgås.

En anden bruger udtrykker det således:

”... A lot of people have the misconception that it is easy and you have nothing to do and you [have] got all the time in the world but it is actually the exact opposit, because you are so, so low on the survival scale, and there are so many attitudes against a person who does not have a home and a job, and those kinds of attitude are really sometimes very horrific and hard to survive... Some people think they can intimidate you or use you as some kind of experimental thing because you are a piece of garbage and have been discarded” Anna.

Dette citat illustrerer, at denne bruger har oplevet ubehagelige ting på gaden. Brugeren fortæller, at denne finder det hårdt at leve på gaden, fordi man er så *"low on the survival scale"*, og man møder mange attituder imod en. At være *"low on the survival scale"* kan tolkes som om, at man har svært ved både at magte den nuværende situation, men også at skulle bryde ud af hjemløshed og ændre sine livsbetingelser. Det kan tolkes som om, at livet på gaden er så hårdt, at det ikke er et rart sted at være. At man møder mennesker med attituder mod en kan betyde, at denne bruger har oplevet ubehageligheder såsom tilråb og vold. Og brugeren har ydermere oplevet, at personer forsøger at *"intimidate you"*. Dette kan både være andre hjemløse men også personer der ikke lever på gaden. Det tolkes som om, at denne bruger har været udsat for ubehagelige ting. Dette kan være ikke at blive set som en person med værdi og som andenrangs menneske, men måske også har oplevet vold og overgreb. Brugeren omtaler, at denne oplever at blive set som *"a piece of garbage"*, som et stykke 'affald' som er ubrugelig og værdiløs, og hvor det på ingen måde har betydning om man eksisterer.

I rapporten Vold mod hjemløse - hjemløses oplevelser af vold på gaden, som er en undersøgelse omhandlende vold mod hjemløse og hvordan volden opleves af de hjemløse. Her kommer der frem, at mange hjemløse oplever vold på gaden. Dette er både fra andre hjemløse, men også borgere der er ikke er hjemløse. De hjemløse udtaler hvilke elementer de mener kan udløse volden mod dem. Herunder udtaler de hjemløse således, at de oplever, at volden er præget blandt andet af, at man ser de hjemløse som de laveste i samfundet og de er lette ofre, som har svært ved at forsvare sig, og som heller ikke kan få hjælp af omgivelserne (Erkan & projekt UDENFOR 2007).

Det kan være svært som hjemløs at skulle finde en seng til natten. Flere herberger oplever *ikke* at kunne tilbyde de trængende en seng, og oplever at må afvise folk og henstille til, at de finder et andet sted at sove i stedet. Under observationsstudiet overhørte jeg en samtale mellem to brugere, der taler sammen om hvorledes de forskellige herberger trækker lod, mellem de hjemløse, om sengepladserne. Det må være et stressende moment i brugernes liv ikke, at vide om man kan finde et sted at sove. Ifølge rapporten Vold mod hjemløse - hjemløses oplevelser af vold på gaden, som blandt andet har undersøgt soveadfærd blandt 47 hjemløse (informanter). Undersøgelsen viser at 97% af informanterne har overnattet udendørs på et tidspunkt i deres hjemløse tilværelse (Erkan & projekt UDENFOR 2007).

Hvis man ikke er så heldig at få en seng på et herberg, er man jo henstillet til at finde andre sovemuligheder. Hvilket er noget der ofte forekommer.

En bruger udtaler således, hvordan denne oplever at være henstillet til at sove udenfor:

”Det er svært at være hjemløs, det er stressende, det er gjort stressende, konstrueret så det er stressende at være hjemløs inde i den her storby og andre storbyer der, naturlige shelters er væk, ..., alt hvad der kunne være af læ inde i byen er fjernet og ikke kun her, og så er det alle steder, hvad fanden var det ellers, jo shelter er der ikke, der var også noget andet der heller ikke er der mere, naturlig læ er der ikke, så, og så bliver man sådan der jaget rundt nærmest” Anders.

Citatet illustrerer, at livet som hjemløs gennem en årrække er blevet sværere. Alle de naturlige læ (buske og træer) bliver fjernet eller klippet med, det bliver gjort stressende at finde et sted at hvile sig eller at sove. Det bliver en kamp om overlevelse og en kamp om at finde en seng eller et sted at sove. Brugeren fortæller, at man bliver jaget rundt, muligvis af politiet, og man kan tolke det som om, at man som hjemløs ikke føler sig velkommen i byen, da alle de steder man plejer at kunne finde shelter ikke længere eksisterer. At alle naturlige shelters er væk betyder også, at man som hjemløs er mere eksponeret for overfald og tilråb, da man bliver mere synlig, hvilket bestemt også kan være stressende. Det kan ydermere tolkes som om, at man fra samfundets side ikke ønsker de hjemløse i gadebilledet og ikke ønsker dem i samfundet. Flere hjemløse føler sig jagtet af politiet og oplever, at politiet jager dem væk fra parker og andre udendørs opholdssteder. Ifølge Benedicte Ohrt Fehler som arbejder i Kompasset Kirkens Korshær³, hvor hun støtter og rådgiver udenlandske migranter fortæller, at hun oplever, at de hjemløse føler sig chikaneret af politiet og bliver tilbageholdt uden grund og oplever, at politiet er krænkende overfor de hjemløse, og dette er med til at kriminalisere hjemløshed, hvilket er en uhensigtsmæssig drejning (<http://www.information.dk/504771>).

Brugerne af Den Sorte Gryde kan ligeledes være nødsaget til at 'vælge' mere åbenlyse steder at sove, hvis man ikke kan få plads på et herberg, og dette være forbundet med chikane eller i værste fald vold, en bruger udtaler således:

³ Kompasset er Kirkens Korshærs uafhængige informationstjeneste for hjemløse migranter uden registrering i Danmark.

”Jeg forstår for eksempel ikke at folk de tør at ligge og sove for eksempel der i indgangen til Strøget hvis man står der på Rådhuspladsen, der ligger jo altid nogen lige der først. Jeg fatter ikke, at folk tør ligge der fordi det er jo et galehus, især i weekenderne og der er jo altid nogen der synes det er sjovt at gå hen og skubbe til nogen der ligger og sover” Ole.

Ud fra dette citat får man fornemmelsen af, at livet på gaden kan være forbundet med vold og krænkelse fra omverdenen, man er et let offer og måske en gruppe det ikke tillægges så meget værdi i samfundet – desværre. I rapporten Vold mod hjemløse - hjemløses oplevelser af vold på gaden har 68% oplevet vold mens de har sovet på gaden om natten. Det de hjemløse, i denne rapport beretter om, er alt fra spark og slag til brutal vold, herunder benzin hældt i soveposen og, at blive banket med et baseball bat (Erkan & projekt UDENFOR 2007 28-32).

Dette afsnit illustrerer gennem brugernes udtagelser, at livet på gaden bærer præg af overlevelse, herunder at skulle skaffe sig mad og tøj. Det er et fællesskab der er præget af, at man er sig selv nærmest. Man er som bruger meget eksponeret for vold, tilråb og chikane og oplever en følelse af at være ubrugelig og værdiløs.

3.1.1 BRUGERNES FORTÆLLINGER OM HVORDAN DE ER ENDT PÅ GADEN

Der kan være forskellige årsager til, at man mister sit hjem og ender på gaden. For nogle tidligere hjemløse kan det være svært at fastholde en bolig af forskellige årsager. Ifølge projekt UDENFOR er personer der er vokset op under svære sociale og følelsesmæssige kår, i højere risiko for at blive hjemløs senere i tilværelsen. Mænd har også større risiko end kvinder. Personer der er stofmisbrugere og alkoholmisbrugere som intet netværk og uddannelse har, samt personer med en psykisk lidelse er også i betydelig større risiko for, at ende i hjemløshed (<http://udenfor.dk/dk/menu/bliv-klogere/faqs-om-hjemlosehed/3-hvorfor-bliver-man-hjemlos>).

En bruger fortæller hvordan denne oplevede at miste sin bolig, og var nødsaget til at måtte bo på gaden:

”Jeg boede i en lejlighed som simpelthen var for dyr, så enten skulle jeg forlade lejligheden, eller også skulle jeg blive smidt ud, så valgte jeg at forlade lejligheden, altså” Ole.

Det var ikke muligt for denne bruger at få en billigere lejlighed grundet ventetider og denne fortæller: *”jamen altså, det prøvede jeg da også på, men der var jo ventetid sagde de, ja det er jeg godt klar over, men kan I ikke, det kunne de ikke”* Ole.

Disse to citater viser hvordan man kan blive tvunget til at flytte ud på gaden, hvis man ikke kan betale husleje, og hvordan systemet ikke kan hjælpe, da der er ventetider på lejligheder, og grundet dette kunne kommunen ikke hjælpe. Man bliver overladt til sig selv, og tvunget til et liv på gaden. Men det bevidner muligvis også, at denne person ikke havde mange ressourcer, og dermed ikke kunne kæmpe imod sin situation, og ydermere ikke havde et netværk at kunne trække på, og gennem disse, enten overnatte eller finde en permanent bolig.

Flere af brugerne På Den Sorte Gryde har tidligere været i arbejde, men har mistet det af forskellige årsager. En bruger som har været i arbejde i mange år fortæller hvordan denne mistede alt:

”...And there were some odd and violent things that went on in the world and people came in and stole a lot of property in Denmark from villahouses and andelsboliger and offices and fælles egendomme and all kinds of things and the two andelsboliger for ... and me and my work, were part of what was stolen so, that is the long and the short history of how I round up in the situation i round up in, yeah” Anna.

Dette citat viser hvordan denne bruger mistede alt – sikkert da krisen ramte Danmark – både mistede sit hjem, men også den lejlighed hvor arbejdspladsen var. At miste to så essentielle ting, både bolig og job – på samme tid, må unægtelig have haft store menneskelige konsekvenser. Det er uvist om denne brugers hjem blev stjålet, men det tyder på at brugeren har følt sig dårligt behandlet og på ingen måde selv har kunnet magte at gøre noget ved situationen.

I det hjemløse gadebillede møder man også mange ikke etniske danskere, herunder møder man mange specielt fra Vestafrika. Der kan være flere grunde til, at man vælger at søge hertil, men noget tyder på, at Danmark har et ry for at være et godt land at komme til, hvis man søger efter et bedre liv. Ifølge kronikken Hjemløse Migranter: Holdbare løsninger efterlyses ⁴emigrerer personer ikke til Danmark

⁴ Dette er en kronik med Kirkens Korshær, projekt UDENFOR, Hovedstadens Røde Kors og Missionen blandt hjemløse som afsendere. Denne kronik omhandler hjemløse migranter og på hvilken måde de lever på gaden herunder at de bliver nægtet hjælp i form af afvisninger fra flere steder, og det er en gruppe der føler sig jagtet af politiet.

for at få vældfærdsydelser, for dette er de ikke bekendt med og ønsker ikke at blive forsørget af andre. Nogle har en uddannelse mens andre er ufaglærte, men det er mennesker der satser alt, og intet har at tabe (<http://udenfor.dk/dk/materiale/projekter/migrantkampagne/migrantkampagnekronik>).

En bruger fra Afrika fortæller hvorfor denne valgte at rejse til Danmark og dermed ”valgte” et liv på gaden:

”... This country is different, with a my country, here if you come, there is many bottles here, you come to here you can get something, for bottle[s]...” [to citater sammensat]
”...Denmark is good is good, good good good, so that is why people they come, if you come here, ... , you help yourself, so people go picking bottles, ... picking bottles help many people here, that is why people they come here” Peter.

Dette citat illustrerer, at denne bruger har valgt at komme til Danmark, da dette land er meget forskelligt fra hvor brugeren kommer fra. At komme til Danmark kan betyde en mulighed for at tjene penge ved at samle flasker, og på den måde overleve. Her kan man ”*help yourself*” hvilket kan betyde, at man her mere er herre over egen situation, selv om man lever på gaden. Denne bruger har muligvis oplevet at have få muligheder for at skabe et liv i hjemlandet, og har derfor valgt at emigrere til Danmark. Ifølge kronikken Hjemløse migranter: Holdbare løsninger efterlyses ankommer mange af migranterne med penge på lommen, men i takt med pengene forsvinder, ender man på gaden og livet bliver præget af at skulle forholde sig til ’her og nu’ behov, hvilket fastholder dem i hjemløsheden. Dette kan man forestille er sket med brugeren fra Den Sorte Gryde, da man næppe kan forestille sig, at nogen decideret vælger et liv som hjemløs. Når man hverken kender til sproget eller systemet, ved man heller ikke hvilken hjælp man kan få, og livet handler nu om ren overlevelse.

I dette afsnit illustreres hvorledes man kan ende på gaden. Det er illustreret, at brugerne på Den Sorte Gryde er endt på gaden på forskelligvis, herunder grundet mistet bolig, mistet arbejde, eller man som migrant ikke har formået at få sig etableret arbejdsmæssigt, og dermed ender på gaden.

Efter en illustration af afsnittet *Livet på gaden* og *Hvordan ender man på gaden*, vil det næste afsnit omhandle hvorledes forskellige brugere håndterer livet på gaden for at klarlægge hvorledes de, brugerne af Den Sorte Gryde, håndterer livet på forskellig vis på gaden.

3.1.2 HVORDAN MAN HÅNTERER LIVET PÅ GADEN FORSKELLIGT

Alle mennesker er forskellige og vi håndterer situationer forskelligt. Ligesom personer der bor på gaden håndterer denne udfordring forskelligt. Hverdagen er problemfyldt og det må være svært at overkomme uoverskuelige situationer. Dette gør sig også gældende, når man lytter til brugerne af Den Sorte Gryde.

En bruger fortæller således:

”It depends on many things, it depends on many factors, there are some people who handle life on the streets by taking one or more kinds of drugs whether they are prescription or non prescriptions drugs, others handle it with different kinds of alcohol or different things they do to try to survive or handle their every day reality...” Anna.

Dette citat illustrerer hvorledes en bruger har set hvordan forskellige hjemløse håndterer livet på gaden, og fortæller hvordan denne har set, at hjemløse håndterer deres liv på forskellig vis. Brugeren fortæller, at flere hjemløse benytter sig af medicin og alkohol for at kunne overkomme deres hverdag. Det kan ses som en ’flugt’ fra virkeligheden. Deres liv er så svært at håndtere, og de har brug for en ’pause’ fra livets realiteter, og dette gøres gennem brug af stoffer og alkohol. Stofferne og alkoholen kan muligvis hjælpe på en sådan måde, at de hjælper på både fysisk og psykisk smerte. Det er de hjemløses måde at overleve på i en verden der – måske – er uoverkommelig og ubarmhjertig.

En bruger udtrykker hvordan denne valgte at omdefinere et liv på gaden til at være på en overlevelsestur, da dette muligvis var mere overkommeligt at tænke anderledes om sin situation, for at kunne overleve en hverdag på gaden:

”Well the way I coped with it, was I had a partner to help with it too, because we had this we changed the switch of attitude, and instead of saying homeless, changing an

attitude, but say I am on an expedition, like if you are going on, if you are going on a trip out in the wilderness in the wild, you would expect all these things to be happen, and so taking that on, that attitude, you are saying, ok I am on this expedition, of trying to survive in this foreign place and so it helped having that switch of attitude, that is all” Jens.

Det kan tolkes som, at denne bruger vælger at omtale livet på gaden som at være på en ”*expedition*”, da dette er en afgrænset periode, og man kan måske se enden på situationen. Brugeren tager måske afstand fra situationen og ser det som en periode der på et tidspunkt bliver afsluttet. Brugeren omtaler livet på gaden, som ”*a trip out in the wilderness*”. Dette kan tolkes som om, at brugeren opfatter livet på gaden som et barsk miljø, hvor man søger ’bare’ at få opfyldt ens basale behov som menneske, såsom mad, et sted og sove og tøj på kroppen. Men at være ”*in the wilderness*”, kan tolkes som om, at man ikke er en del af samfundet og man lever alene, man er sig selv nærmest og man forventer ikke hjælp fra andre.

En anden bruger udtrykker det således hvordan denne håndterer livet på gaden:

”... Fortunately I have done many things using my imagination not to be depressed, serpressed, repressed, oppressed and say the only press I want is of cause freshly screesed lemon or lime juice and some nice mineral water, so I try with what ever negativity I encounter to see how can I transform it in to something that maybe maked me smile and ... ,and uplift people around, that is what I try to do” Anna.

Og fortæller videre:

”...The worst of times when I was in the most pain and alot of nasty things was going on, I found the most wonderful feathery ones all over Copenhagen and they were the big birds the medium birds and the small birds, and I would find bread all

over...(…)..."[I] can not feed a bird with out smiling, so yes I am giving them the bread. But they would be so wonderful and give me so much with their love and their life and the funny things they would do. It is pretty privileged to run around feeding birds, so have I fed birds now for many many years" Anna.

Det første citat illustrerer, at denne bruger har oplevet at blive påvirket af livet på gaden. Både mentalt men også fra omverdenen. Og dette ønsker brugeren ikke, og forsøger at skubbe alt den negativitet væk som man kan møde som hjemløs. Både den negativitet man – måske - kan møde fra systemet og andre mennesker. Men også den negativitet der kan foregå inde i sig selv, og påvirke ens eget humør. Ved at skubbe al den negativitet væk, det kan have gjort livet lidt mere overkommeligt at leve, når man lever på gaden, da man kan tolke at brugeren har været udsat for ubehagelige situationer.

Dette sidste citat viser hvordan denne bruger finder en glæde og trøst i at fodre fuglene, og fortæller hvilken glæde fuglene kan give denne i en stresset og ubehagelig hverdag på gaden, hvor brugeren har oplevet smerte. Der vides ikke om det er fysisk eller psykisk smerte, men det kan muligvis være begge. De øjeblikke denne bruger får med fuglene, er muligvis en pause fra hverdagen og det tolkes som fuglene og brugeren får nogle helt unikke øjeblikke som har en stor betydning. Dette kan muligvis være en måde denne bruger får et lille hvil i en hektisk hverdag, og på en måde kan være noget for andre. Selvom disse ikke er mennesker, er det stadig væsener det har brug for lidt mad. Dette kan give denne bruger en følelse af værdi og at være behøvet.

I dette afsnit er der blevet illustreret hvorledes brugerne af Den Sorte Gryde håndterer livet på gaden. Det er meget forskelligt fra bruger til bruger. Men noget tyder på, at brugerne forsøger på en måde at 'komme væk' fra miljøet. Den ene bruger fortæller, at mange vælger at tage stoffer og indtage alkohol, for på den måde at overleve og overkomme ens situation, og fortæller, at den måde denne selv håndterer livet på gade er blandt andet at fodre fugle. Den ene bruger omtaler det som en "*expedition in the wilderness*". Det tolkes som om, at livet på gaden er meget barskt og ubarmhjertigt at man behøver en 'flugt' fra denne verden og der forsøges på forskellige måder.

3.1.3 MENTALE HJEMLØSE

I dette afsnit illustreres hvorledes livet på gaden kan være for tidligere hjemløse som stadig er brugere på Den Sorte Gryde. Disse brugere omtales som mentale hjemløse. Denne måde at omtale tidligere hjemløse, der dog stadig er en del af hjemløsemiljøet, bruges af blandt andet projekt UDENFOR samt

af lederen af Den Sorte Gryde. At være mental hjemløs betyder i denne forstand ikke at føle sig tilpas og have et tilhørsforhold til eget hjem, og man færdes derfor meget ude og på væresteder for hjemløse.

Nogle af brugerne af Den Sorte Gryde har egen bolig eller værelse, og en stor del af disse er tidligere hjemløse. Disse brugere søger stadig hjemløsemiljøet, og dette kan der være flere grunde til. En bruger udtrykker således om dennes bolig situation:

”Ja, det er området, lejligheden er lidt yuk [hentyder til, at lejligheden er ulækker], jeg er lidt træt af, jeg er aldrig rigtig faldet til der” Anders.

Dette citat bevidner, at en bolig ikke nødvendigvis betyder, at man her føler sig tilpas. Dette kan der være flere grunde til. Men en mulig grund er, at brugeren har fået tildelt lejligheden af kommunen og at brugeren dermed ikke oplever, at lejligheden lever op til dennes forventninger. Det kan også være en lejlighed der er meget gammel, utæt og ikke egnet til bolig.

En anden bruger som også er tidligere hjemløs, fortæller hvorledes denne fortsat benytter gademiljøet i det daglige liv:

”... Altså jeg gør tit, at hvis jeg skal sove til middag, hvis det ikke er regnvejr, så kører jeg tit ud på assistens, på Assistens Kirkegården, og tager mig en middagslur, jeg synes altså det er fantastisk man kan være mellem to af de mest trafikerede gader i København uden faktisk at kunne høre noget” Ole.

Dette citat illustrerer at denne bruger stadig har et tilhørsforhold til gaden og bruger kirkegården som et sted hvor denne kan slappe af og tage en lur. Komme væk fra gadernes stress og jag. Denne bruger har dog egen bolig, men dette illustrerer, at selv om man har egen bolig, kan man stadig søge gademiljøet og finde en vis tryghed her, sådan tolkes det i hvert fald, da denne bruger ofte sover til middag på kirkegården. Men det kan også tolkes som, at denne bruger har svært ved at klare sig, og mestre livet i egen bolig, og lever et kaotisk hverdagsliv.

Og udtrykker videre hvorfor denne vælger at komme på Den Sorte Gryde:

”Ja, så kan man blive tanket lidt op, men også det, hvis man kommer der jævnligt, at der så er nogen at mødes med, at starte dagen med i stedet for at sidde hjemme i sit rottehul og kold havregryn med vand på” Anders.

Dette citat udtrykker forskellige ting. Det første er, at for denne bruger betyder det noget at begynde dagen med andre, og det sociale på Den Sorte Gryde har helt sikkert en stor betydning. Noget tyder på, at denne bruger godt kunne leve et isoleret liv med et dårligt socialt netværk, og har en hverdag der minder om et hjemløseliv. Men citatet illustrerer også at denne bruger ikke føler sig tilpas i eget hjem, da denne udtrykker dette som sit rottehul, og et rottehul kan næppe være et hjem man føler sig tilpas i og godt kan lide at være. Ydermere er der også et økonomisk aspekt. Brugeren har muligvis svært ved at overskue økonomien, og har derfor ikke penge til at købe mad, og det er også en motivationsfaktor til at besøge Den Sorte Gryde. Ifølge Jonas Markus Lindstad ⁵kan tidligere hjemløse leve et liv som hjemløs i egen bolig. Dette er et liv præget af misbrug eller isolation. Og i disse perioder er de ikke i stand til at varetage sig selv, eller at leve et almindeligt liv (Lindstad 2008:5).

I dette afsnit er det illustreret hvorledes brugerne er endt på gaden, samt hvorledes man som tidligere hjemløs stadig er bruger af Den Sorte Gryde og hvad der kan ligge til grund for, hvorfor man stadig færdes i hjemløsemiljøet, dette for at give en forståelse hvorfor denne gruppe fortsat søger værestedet.

De overstående afsnit danner forståelsen af brugerne på Den Sorte Grydes hverdagsliv på gaden som værestedet intervenserer med.

3.2 HVORDAN INTERAGERER BRUGERNE MED HINANDEN

I denne del af analysen besvares den første del af problemformuleringen: *Hvordan interagerer og handler brugerne med hinanden socialt på tværs af nationaliteter.*

Denne del af analysen trækker både på fremstillingen af observationsstudiet og interviews med brugerne på værestedet Den Sorte Gryde. Interaktionen vil blive analyseret i forhold til Goffmans teori om hverdagslivets rolle.

⁵ Har lavet undersøgelsen Hjemløse i egen bolig – Hverdagslivet for tidligere hjemløse.

Spiselokalet på Den Sorte Gruppe er opdelt i grupperinger, man sidder primært med dem man kender, og dem man omgås med på værestedet. Gennem observationerne ses det, at det primært er de rumænske brugere der sidder ved bordene længst fra indgangen (bord 7,8 & 10, se bilag 2). Her (bord 7,8 & 10) er det ofte de samme grupperinger der sidder. Det blev kun observeret én gang, at en afrikaner sad med samme bord som rumænerne. Rumænerne har ligesom indtaget den ene del af lokalet, og i resten af lokalet sidder der blandede nationaliteter, herunder de afrikanske og de danske, og andre brugere hvis nationaliteter er ukendte. Der ses mere interaktion nationaliteterne imellem i lokalet ved indgangen (bord 3 & 4 se bilag 2), her observeres at danske brugere sidder med andre nationaliteter såsom andre europæere. Det er også et område hvor der er større udskiftning og brugerne bliver ikke siddende så længe som de rumænske brugere. Man holder sig til dem man kender, og der er kun få der interagerer 'udenfor' ens gruppe.

Den opdeling kommer til udtryk i denne observation:

Der observeres, at en kvindelig bruger (fra Østeuropa) kommer ind på Den Sorte Gryde og forsøger at finde en plads i lokalet. Der er på dette tidspunkt næsten fyldt i lokalet og det er svært at finde en plads. Brugeren sætter sig ved en afrikaner ved bord 11, og det er tydeligt brugeren leder efter en anden plads at sidde. Brugeren bevæger sig hen til bord 7 (hvor der sidder rumænere) i stedet og sætter sig ned. Her ser brugeren en anden bruger, som denne gerne vil sidde sammen med. Det observeres, at det er svært for disse to brugere at finde en plads hvor de kan sidde sammen. Det ender derfor med, at jeg rejser mig op, så de kan få min plads og dermed sidde sammen og spise.

De danske brugere – som sidder tættere på indgangen - går ofte udenfor for at ryge, og de danske brugere sidder sammen udenfor og ryger og taler sammen. Under observationsstudiet blev der også observeret udenfor, dette foregik lidt anderledes, da jeg hurtigt blev en del af samtalerne, da der ikke sidder så mange af gangen udenfor. En af samtalerne omhandlede hvilket arbejde brugerne tidligere havde haft, og hvorledes det var gået dem i disse job. Det var også andre brugere der er ude at ryge, herunder nogle rumænere, men blev ikke observeret meget interaktion imellem de forskellige nationaliteter udenfor heller.

Under observationsstudiet talte jeg med en bruger som fortæller hvorledes denne benytter Den Sorte Gryde. Denne gæst bruger stedet for at socialisere med andre, primært andre kenyanere da disse har samme mentalitet (brugeren er selv fra Kenya). Brugeren fortæller, at afrikanere altid hilser på hinanden, men som oftest taler denne kun med de kenyanske. Brugeren fortæller, at dette skyldes, at der er mange forskellige mentaliteter blandt de hjemløse. De forskellige mentaliteter kan tænkes at

være, at brugerne lever forskellige liv på gaden, herunder overlever på forskellig vis. Det er et miljø der er præget af mange forskellige typer, og disse har forskellige måder at leve på. Det er også et miljø hvor man ofte er sig selv nærmest, og derfor bliver man måske nødt til at skaffe ting og penge til overlevelse på en sådan måde, at det ikke er helt lovligt. Det er også et miljø der er præget af misbrug, og ifølge Erkan & projekt UDENFOR *Vold mod hjemløse - hjemløses oplevelser af vold på gaden* kan dette skabe situationer hvor meget påvirkede brugere opfører sig uheldigt over for andre, men det skaber også et pres for dem der er i et misbrug om at skaffe penge, og dette kan måske føre til, at man udnytter nogle af de svageste for at få adgang til deres penge.

Dette underbygges af en anden bruger, denne fortæller der er mange grupperinger (af hjemløse) i miljøet, og nogle man skal holde sig fra. Her fortæller brugeren, at for eksempel gipserne (omtales således af brugeren) skal man ikke socialisere med, da disse stjæler og er altid ude på at snyde dig. Denne bruger mener ikke man stole på dem, brugeren siger, at man kun kan stole på egen landsmænd eller fra nabolande. Og det er også disse brugeren selv interagerer/socialiserer med. Gipserne herunder rumænerne er en gruppe der ligger nederst i hierarkiet blandt hjemløse, og det er en gruppe der kæmper om hjælpen. Dette betyder muligvis, at denne gruppe er nødsaget til at 'tage' et valg om at stjæle for at overleve. Rumænerne er en gruppe der muligvis er nødsaget til at trække 'her og nu' valg, såsom at stjæle, da de er nederst i hierarkiet, og dette kan påvirke måde der ses på dem. Ifølge kronikken *Hjemløse migranter: Holdbare løsninger efterlyses*, er rumænerne *"ugleset lige fra Christianborg og helt ned i rendestenen"* (<http://udenfor.dk/dk/materiale/projekter/migrantkampagne/migrantkampagnekronik>).

Det er tydeligt både gennem observationerne og brugernes udtagelser fra observationsstudiet, at brugerne ikke interagerer meget med hinanden på tværs af nationaliteter. Dette kan der jo være flere grunde til, og man skal jo ikke fornægte at sproget kan have en indflydelse, men noget tyder på at brugerne bevidst vælger ikke at sidde sammen og omgås hinanden. En bruger omtaler således dette som, at brugerne har forskellige mentaliteter og en anden bruger fortæller at denne ikke omgås gipserne, da disse kun er ude på at snyde en. Det er tydeligt at på Den Sorte Gryde finders der mange fællesskaber, det er fællesskab på fællesskab, og man har ikke respekt for hinanden, men man accepterer hinandens tilstedeværelser.

Der kom umiddelbart noget andet frem i de udførte interviews omhandlende hvorvidt hvem man vælger at omgås. Her fremstod det som om, man omgås alle på værestedet. Som denne bruger udtaler:

”... Well when I came up to day there was two gentlemen out front, they said hi, we sit there and talked 3-4-5 minuts just talking, ... Then they told me what the food was and then I came in, and then there is other people, the greenlander and he, ... We call [each other] brothers by different mothers you know. He is a greenlander..., there is another man that comes from Poland..., I think the other guy some romanian country, he is in here we talk all [the] time, ... It is just people, like I said, I like anybody that lets me like them you know, and many people would not let you like them” Jens.

Dette citat illustrerer, at denne bruger omgås alle der har respekt for denne og som lader brugeren respektere ham. Og brugeren fortæller, at denne omgås brugere med andre nationaliteter. Men brugeren fortæller ligeledes, at *”I like anybody that lets me like them”* og *”many people would not let you like them”*. Dette kan tolkes som om, at man skal gøre sig ’fortjent’ til, at denne gæst kan lide dem. Man skal opføre sig på en bestemt måde for at gæsten kan lide dem. Herunder ment således, at det kan være svært at lide mennesker der stjæler fra en selv eller andre, personer der er voldelige eller opfører sig på anden måde uheldigt. Det kan tolkes som om, at flere begår disse uheldigheder, da brugeren siger *”many people would not let you like them”*. Og det kan være svært at lide mennesker der snyder en og stjæler fra en. Det er en verden hvor man har sig selv nærmest og ens mission er at overleve, og der bliver (måske) dannet en overlevelseskultur som omfatter at begå tyverier mod de andre grupper, men også ude i samfundet for at kunne overleve.

Dette bakkes op af en anden bruger, der fortæller således:

”Well Justine [griner], and whoever come to greet me, to say hallo. Who is on the staff and in different ways in different times. I have talked with what feels like just all of the people who have come [På Den Sorte Gryde]” Anna.

Denne gæst fortæller, at denne har talt med, hvad føles som, alle der kommer på Den Sorte Gryde.

Da der gennem observationsstudiet var blevet observeret, at brugerne ikke interagerer med hinanden, men at der kom noget andet frem i interviewene, valgte jeg at spørge direkte ind til, hvorfor man vælger at sætte sig ved et bestemt bord, og om der er grupper man decideret vælger ikke at omgås. En bruger udtaler: ... *”jeg er ikke så god til kyrillisk”* [brugeren mener her slaviske sprog] Anders, og der spørges ind til om de opfører sig på en anden måde, og brugeren siger: *”nej, næ, egentlig ikke, de [dem der taler slaviske sprog] er ikke meget værre end andre, der er bare blevet flere af dem”* Anders.

Pointen er, at denne gæst vælger ikke at interagere med de rumænske brugere, og gæsten siger: *”jeg er ikke så god til kyrillisk”*. Denne udtalelse er en meget klar afstandtagen. Brugeren fortæller videre: *”de er ikke meget værre end andre, der er bare blevet flere af dem”*, og dette kan betyde, at der er kommet flere ’konkurrenter’ og der er flere man skal ’kæmpe’ mod for at få mad, tøj og så videre og på den måde bliver det sværere at overleve. Pointen er, at denne bruger oplever, at der er kommet flere konkurrenter i en verden hvor det allerede er svært at overleve, hvilket betyder man tager afstand fra dem og ikke udviser dem respekt. Man kan som dansk bruger føle sig støt over, at man skal både dele pladsen på væresteder, men også dele flaskerne og også, at det er blevet svære at tigge, da der er mange om buddet.

Modstanden til rumænske gæster kommer også til udtryk i denne samtale med en bruger under observationsstudiet. En bruger – dansk – har sat sig ved mit bord, og spiser tavst. Brugeren siger *”gud hvor er her meget larm”*, ved ikke om det er henvendt til mig, men svarer hurtigt *”ja, der er meget larm i dag”*. Brugeren fortsætter og siger, at det er de udenlandske brugere, herunder rumænere, der larmer så meget og siger, at denne hader dem, de ødelægger det for de danske brugere og invaderer alle steder og er skyld i, at tilbud lukker ned – talte om en kirke, er ikke bekendt med hvilket tilbud denne taler om. Brugeren siger ydermere, at de udenlandske brugere ikke opfører sig, som denne ser som værende ordentligt, da de er højlydte og stjæler. Brugeren rejser sig og går, men vinker farvel på vej ud. Det er tydeligt, at denne bruger ikke formåede at opholde sig på værestedet, da der var for meget larm, og brugeren blev *”skubbet ud”*, og valgte at gå. Denne bruger oplever ikke, at brugerne der larmer, udviser respekt og føler de invaderer steder, hvilket også bevidner, at denne bruger oplever der er kommet mere konkurrence og, at det er sværere at leve på gaden. Pointen er at, det er blevet en kultur hvor man konkurrerer om de forskellige tilbud og indtægter (flasker og tiggeri), og det bliver til *’survival of the fittest’*, forstået på en sådan måde, at man skal kæmpe sig til de midler såsom mad, tøj og bad, og der fremkommer en overlevelseskultur grundet dette.

I det ovenstående kommer det til udtryk, at brugerne interagerer med brugere af samme nationalitet – eller som en bruger siger, samme nationalitet eller fra nabolandende. Brugere fortæller, at man interagerer med andre brugere med samme mentalitet som en selv, eller brugere der ønsker at leve på samme vis som en selv. Ydermere kan man fornemme en markant afstandtagen fra nogle grupperinger, da disse ikke opfører sig, som nogle af brugerne mener er korrekt opførsel. Goffman taler om *frontstage* og *backstage*. *Frontstage* er den rolle man påtager sig i bestemte situationer i forhold til hvorledes det forventes man opfører sig i den givne situation eller kontekst. Det er en facade man påtager sig for, at kunne 'levere' den opførsel der er forventelig. *Backstage* er ifølge Goffman ikke en rolle man påtager, men man kan fremføre sig uden blikke og man frit kan være sig selv. Den rolle man påtager sig på Den Sorte Gryde – *frontstage* - er en rolle hvorledes det forventes af en at opføre sig på. Der bliver forventet af brugerne, at disse opfører sig således, at uheldige situationer såsom vold og diskrimination undgås. På Den Sorte Gryde er der en forventning til alle brugere om, at disse opfører sig på en sådan måde, at der skal være plads til alle. Vold og diskrimination tolereres ikke, hvilket er noget der kommer til udtryk i observationsstudiet, hvor der tales med personalet, herunder lederen om hvor fokuserede man er på, at det ikke skal forekomme uheldige situationer der kan føre til konflikter. Man har altså en *frontstage* rolle på Den Sorte Gryde i forhold hvorledes det forventes man opfører sig. Men selvom man påtager sig en *frontstage* rolle, interagerer brugerne ikke (eller kun meget lidt) på tværs af nationaliteter. Dette kan skyldes, at når man forlader Den Sorte Gryde påtager man sig en *frontstage* rolle i forhold til den gruppe man er i, og hvordan det forventes man opfører sig i den nye kontekst. Det er forskelligt hvorledes brugerne lever deres liv på gaden i de forskellige grupperinger. De er forskellige mentaliteter, som en bruger udtaler, kan muligvis betyde, at nogle tyr til vold og andre stjæler for at overleve på gaden. Den *frontstage* rolle brugerne har i de forskellige grupperinger kan tænkes at kollidere med andre brugernes forventninger om, hvorledes man opfører sig i konteksten – altså på gaden, og ikke på Den Sorte Gryde. Og dette kan have betydning for hvorfor man ikke interagerer med hinanden på Den Sorte Gryde.

Dette underbygges af denne bruger:

"Well you would think street people, which they say, stick to your own kind, and not to take things from [others], but... I found that there is no honor. I found that the older, there was a lot of honor in the old days, but with the current group of people that have

come in to Denmark, I would say within the last 4-5 years, there is no honor. They steel, they rob ... from each other ... What I remember was, there was a friend of mine, I would not mention his name, ..., they called him "nights of the road", it was a group of danish people here, homeless people, they chose to be, and there is a lot of honor amongst that group, ... like I said, it was pretty good, everybody took care of each other, and did not steel from [each other], watch each other, watch each others back. But like I said, it has changed in the last 4-5 years, and I do not want to mention what groups has caused it but, yeah it is changed" Jens

Dette citat illustrerer, at denne bruger oplever, at hjemløsemiljøet har ændret sig gennem en mindre årrække. Fra at være et miljø med meget ære, har det ifølge denne bruger ændret sig. Denne bruger taler om "*honor*", at der ingen ære er blandt flere af de hjemløse. Den manglende ære skal måske forstås på en sådan måde, at værdierne blandt flere af de hjemløse har ændret sig, og deres bedrifter er herefter.

Det er dog ikke kun blandt de forskellige grupperinger at der kan være forskellige mentaliteter i forhold til, hvorledes man skal omgås hinanden. Det kom frem under observationsstudiet, at en gruppe der havde siddet sammen i flere år pludselig oplevede en konflikt i forhold til, at et medlem af gruppen havde stjålet fra de andre i gruppen. Og dette medlem blev udstødt. Dette var meget tydeligt for personalet, da det 'udstødte' medlem begyndte at sidde ved andre borde. Lederen fortalte, at de gik ind i den konflikt og forsøgte at mægle mellem brugerne, så det 'udstødte' medlem kunne blive en del af gruppen igen. Dette var en længere proces, men det lykkedes, og de sidder alle sammen igen, men selv om denne bruger ikke var blevet en del af gruppen igen, gjorde personalet det meget klart, at brugeren fortsat skulle komme på værestedet, og at denne var meget velkommen. Denne observation viser, at personalet aktivt går ind i konflikter, men pointen i denne observation er, at der ikke er meget respekt i grupperingerne, man er sig selv nærmest og det bliver et overlevelsesfællesskab hvor man finder samvær fysisk og dermed kan overleve psykisk, men der er ikke meget respekt og solidaritet. Man udnytter hinanden til egen nyttevending og de stærke overlever. Personalet fortæller, at de hele tider screener lokalet for at opsnappe små konflikter eller chikane, dette kan være man bliver skubbet i køen, eller bliver skubbet væk fra et bord, hvor ingen sidder. Under observationsstudiet undrede det mig, at den ene medarbejder stor meget udenfor, og jeg spørger ind til det, og medarbejderen fortæller, at det er dennes "kontor". Forstået på den måde,

at det er ofte udenfor konflikterne kan starte og dette forsøger man at undgå på den måde. Man kan gå folk i møde og ved hvordan stemningen er blandt de forskellige grupper. Konflikterne skal blive udenfor og når man træder ind på Den Sorte Gryde er det fredet grund, da dette er med til at 'skubbe' de svageste ud. Med en arbejder udenfor udviser det også en form for tilgængelighed, da det kan være lettere for brugerne at opsøge medarbejderen ude da dette ikke er så synligt som nede på værestedet. Det kan måske være lettere at lette sit hjerte over en smøg udenfor hvor andre ikke kan høre hvad der bliver sagt, end indenfor hvor alle kan se og høre hvad der foregår. Det kan også være med til at beskytte nærområdet både mod dårlig omtale af stedet, her menes, at ved at der altid er en medarbejder udenfor sender det et signal om, at det er styr på stedet og man ved hvad der foregår udenfor og kan gribe ind ved uheldig opførsel.

Der er gennem den seneste årrække set en stigning af migranter og ifølge kronikken Hjemløse migranter – holdbare løsninger søges, er strategien fra systemet, at man skal ignorere de hjemløses elendighed, så forsvinder de nok, hvilket jo ikke er tilfældet. Men den stigende migration og lidt offentlig hjælp lægger et pres på frivillige organisationer, og de beslutninger der træffes blandt de migranter der er hjemløse, bliver dag til dag beslutninger for at stille deres her og nu behov. Dette kan have den konsekvens, at man er nødsaget til at stjæle og snyde sig gennem livet på gaden for at overleve (<http://udenfor.dk/dk/materiale/projekter/migrantkampagne/migrantkampagnekronik>). Dette kan være grunden til, at brugeren fra citatet oppe, oplever der ikke længere er ære i hjemløsemiljøet. Dette kan være en grund til, at brugerne ikke omgås hinanden, da nogle grupper vælger – eller er nødsaget til - at begå tyverier for at overleve på gaden.

Under observationsstudiet spørger jeg en bruger, om denne tror man accepterer hinanden på Den Sorte Gryde da alle er udsatte enten som hjemløse eller tidligere, på trods af ens nationalitet. Brugeren mener, at de forskellige nationaliteter ikke accepterer hinanden, men fortæller, at der er meget vold grupperne imellem, og siger ydermere, at det kun er på grund af reglerne på Den Sorte Gryde, at alle bliver accepteret. Brugeren hentyder til regler som omhandler, at alle har ret til at komme på værestedet og, at værestedet ikke tolererer vold og trusler, hvilket er noget der er kendt blandt brugerne. Pointen er, at man ikke har respekt for hinanden de forskellige grupperinger, men man har respekt for stedet og for personalet, og der er derfor man tåler hinanden. Man er ikke villig til at ødelægge noget man er glad for, herunder Den Sorte Gryde, og forbi man har respekt for stedet og dets personale tåler man hinanden.

Modstaden til nogle af grupperingerne blev tydeligt under en observation, hvor der overhøres en meget vred bruger, der er sur på nogle af de udenlandske brugere fordi de optager al pladsen og ikke rydder op efter sig selv. Brugeren taler med lederen, som er lyttende og siger at, denne ikke selv skal gå til dem (brugerne der larmer), det skal hun nok gøre. Hun siger ydermere, at hvis brugeren tyr til vold vil dette medføre karantæne, da alle skal have lov til at være der. Jeg spørger lederen lidt ind til hvad det handlede om, og hun siger, at der skal jo være plads til alle, det gør vi meget ud af. Der blev ydermere observeret en situation hvor en rumænsk bruger gerne vil have en portion mad mere, men dette er ikke muligt, da der i øjeblikket er mange brugere og medarbejderen fortæller, at der skal være mad til alle. Dette falder ikke i god jord og brugeren bliver lettere irriteret – sådan tolkes det. Brugeren går tilbage til bordet hvor denne sidder, og taler med de andre brugere – som også er rumænere. Det tolkes som om de taler om mad-situationen. Der sidder en afrikaner ved bordet, og der har ikke været interaktion mellem rumænerne og afrikaneren tidligere, men nu begynder afrikaneren også 'blande' sig i deres samtale. Afrikaneren har en dæmpet og rolig stemme, og det tolkes som om, at denne forsøger at dæmpe vreden, og det ender faktisk med, at de alle taler sammen og griner, og stemningen ændrer sig fra at være en lettere ophidset situation til en situation hvor alle griner sammen.

Ifølge Goffman er hverdagslivet små teaterforestillinger, hvor man skiftevis er skuespiller eller tilskuer. Og i disse små teaterforestillinger påtager man sig en rolle, i forhold til hvorledes det forventes man opfører sig i den bestemte kontekst eller situation. På Den Sorte Gryde er der en forventning til hvorledes man skal opføre sig. Dette er bestemt således, at alle kan være der uden tilråb og dermed uheldige og voldelige situationer. Det er personalet der har 'truffet' denne beslutning, og som også fastholder brugerne i denne beslutning. Som tidligere skrevet, hvor lederen har en samtale med en bruger, taler brugeren til lederen om, at det er nogle grupper der larmer og dette finder brugeren irriterende, men lederen siger, at der skal være plads til alle. Pointen er, at denne bruger bliver mindet om hvorledes der forventes, at denne opfører sig på Den Sorte Gryde. Nemlig, at der skal være plads til alle, og man ikke skal søge konflikter. Dette ses også i forhold til de brugere der også nedtoner de andre brugere i situationer hvor en konflikt kunne have været opstået. Dette kan blandt andet ses, hvor en rumænsk bruger blev sur over, at denne ikke kunne få mere mad, og der 'hjælp' den afrikanske bruger med at få den lettere irriterede gæst 'ned på jorden' igen, og stemningen blev vendt. Dette er ifølge Goffman 'holdledere'. Disse 'holdledere' er forgængere for at bekæmpe eventuelle problemer eller konflikter. Det der altså sker i begge situationer er, at både lederen og den afrikanske bruger neddæmper en situation der ellers kunne have været blevet en konflikt. Brugerne

guides til den definition hvorledes man skal opføre sig på Den Sorte Gryde, så alle skal kunne være der og det skal være et konfliktfrit sted for alle (Goffman 2014:63-64).

Det er tydeligt gennem observationen ovenfor, at der allerede er defineret en målsætning for hvorledes man skal opføre sig på Den Sorte Gryde og, at dette skal accepteres af alle brugere. Denne definition er noget brugerne selv ønsker og, en bruger udtaler således:

”Jamen altså jeg kan godt lide... at der er stille og roligt og ikke noget ballade..., det gider jeg simpelthen ikke, altså de steder hvor der er ballade. Der var for eksempel på et tidspunkt oppe på Israels plads, der var et sted der var åbent om søndagen, men der var sgu altid ballade... men der var altid ballade og så kastede, var der nogen der kastede med maden, sådan tværs igennem lokalet ej men det var der ikke styr på [det], det skal bare ikke ske, og dem der så ikke kan finde ud af at opføre sig ordentligt, de må så gå ud på fortovet... jeg gider ikke de steder hvor man ikke bare kan få lov at sidde, og nogen dage der gider man ikke snakke med nogen og så er det i orden, og nogen dage gider man godt at snakke med nogen og så er det også i orden, så det er meget enkelt” Ole.

Dette citat illustrerer, at denne bruger godt kan lide, at der er stille og roligt på Den Sorte Gryde og, at denne ikke gider besøge væresteder hvor der er meget ballade. Brugeren fortæller ydermere, at personalet fastholder et værested hvor der ikke accepteres ballade, og hvis det sker, griber de ind.

Den samme bruger udtaler videre, og dette understøttes af yderligere en bruger:

”Jamen jeg synes de er rigtig gode, hvis der er optræk til ballade så bliver det lagt ned lige med det samme” Ole.

”Ja det er trygt [på Den Sorte Gryde]” Anders.

”Og der er ikke sådan nogen der vælter rundt i en eller anden mærkelig brandert hernede [på Den Sorte Gryde], de [brugerne] bliver jo hevet udenfor, det synes jeg er rigtig godt” Ole.

For disse to brugere (fra ovenstående citater) har det en stor betydning, at der er trygt at være på Den Sorte Gryde, og hvis der er optræk til ballade eller konflikter bliver dette stoppet med det samme. At

personalet er 'holdledere' betyder at brugerne kan føle sig trygge, da ballade og konflikter bliver stoppet med det samme. Og dermed bliver Den Sorte Gryde et sted for alle nationaliteter. Pointen er, at for disse to brugere er det vigtigt, at de føler sig trygge på værestedet og det er et rart sted at være, og hvis der er optræk til ballade bliver dette stoppet af personalet. Selvom der til tider måske er konflikter på stedet, da dette jo et sted med mange modsætninger, kommer disse to brugere på trods af det.

Ifølge Birte Bech-Jørgensen kan det at trække grænser for de hjemløse være en støtte. Hjemløse lever i en meget åben og grænseløs verden, og hvis grænserne forsvinder, forsvinder virkelighedsbegrebet også. Det er altså en måde, at gøre brugerne mere virkelighedsnære på, og lære dem at skelne mellem hvad der er rigtigt og forkert. Det kan både være på Den Sorte Gryde, at brugerne lærer hvad der er rigtigt og forkert, men også i forhold til dem selv, at de lærer hvor deres egne grænser er i forhold til andre (Bech-Jørgensen 2003:48-49).

I dette afsnit er det blevet illustreret hvorledes brugerne interagerer med hinanden og hvilke faktorer der kan spille ind på det. Der er blevet argumenteret for, at brugerne interagerer meget lidt på tværs af nationaliteter og dette kan der være flere grunde til, men som det fremgår i dette afsnit er mentaliteten forskellig i de forskellige grupperinger og, at dette har en betydning for den manglende interaktion imellem grupperne. Det bliver på en måde en overlevelseskultur, et sted hvor man kommer for at få lidt mad og tryghed. Undersøgelsen viser, at det ikke et forpligtende fællesskab, men man mødes med andre og på den måde også overleve psykisk. Det er et sted hvor man tåler hinanden, men har ikke respekt for hinanden og man er konkurrenter, og har kun sig selv nærmest, og ikke et sted hvor man ønsker at komme hinanden ved på tværs af nationaliteter, men på trods af det kommer man stadig på Den Sorte Gryde. Man kommer på værestedet fordi man er nød til det, for at overleve og slutter sig sammen i grupper som bliver et overlevelsesfællesskab som rummer lidt solidaritet og respekt.

3.3 HVILKEN BETYDNING HAR VÆRESTEDET FOR BRUGERNES HVERDAGSLIV

Denne del af analysen omhandler problemformuleringens anden del: *hvilken betydning værestedet har for brugernes hverdagsliv og hvilken betydning personalet har for brugerne*. Besvarelsen af denne del tager udgangspunkt i empirien fra både observationsstudiet og interviewene. Til at besvare disse dele af problemformuleringen benyttes Axel Honneths anerkendelsesteori og stigmaten af Erving Goffman.

I bogen *Væresteder for socialt udstødte*⁶ skrevet af Finn Kenneth Hansen omtales et værested for et sted hvor man kan komme og være sig selv og udvikle sig sammen med andre. Et værested kan have mange funktioner, og ifølge Finn Kenneth Hansen er væresteder blandt andet et sted hvor man kan komme og være sig selv – et fristed. Det er steder der tager udgangspunkt i brugernes behov, og værestederne opfylder et socialt behov hvor der yder omsorg, og der er rum for samvær og fællesskab. Ydermere er det et sted hvor, personalet kan få skabt rum for brugerne, så alle kan være der og, at man står til rådighed i forhold til samtaler, rådgivning og støtte (Hansen 1998).

Dette gør sig også gældende på Den Sorte Gryde, hvor det under observationsstudiet blev observeret, at brugerne kontakter personalet i forhold til forskellige ting. Dette kan både være i forhold til sygdom, rejse men også i forhold til udfyldelse af diverse papirer samt til samvær og samtale.

Sådan forholder det sig også når man lytter til brugerne af Den Sorte Gryde. En bruger fortæller således hvorfor denne kommer på værestedet:

”Mainly I am coming here because I have been coming here for long and also Justine [Lederen af Den Sorte Gryde] is ... like a daughter or sister, is a friend as well,... Den Sorte Gryde ... is more of coming here to get a good meal, good friends I have known for years and as I said..., Justine [Lederen af Den Sorte Gryde] here is just like a sister, daughter, a friend as well as getting a good meal, social life as well” Jens.

Den samme bruger fortæller videre:

”..., If I do not come here regualely, because she is just like a daughter or sister, she wonder where I am at as well. Because we have known each other for so many years, and I remember the first day she started work, and now it is like a friend, family and, we are family, family now, and that is why it is so important now. If I do not come, like

⁶ Væresteder for socialt udstødte handler om hvad et værested er, eller kan være for dets brugere, og hvad der skal tages højde for ved oprettelse eller udvikling af et værested. Bogen bygger på erfaringer fra allerede eksisterende væresteder.

I was not here [the] last 3 days and ... [en medarbejder] just said yesterday ”where have you been, you have not been here, what is wrong, so”” Jens.

Det første citat illustrerer, at Den Sorte Gryde er et sted vedkommende har benyttet i flere år, og har stor betydning. Det kommer tydeligt til udtryk, at for denne bruger har det sociale samvær stor betydning, men også lederen - Justine – af Den Sorte Gryde, har stor betydning for denne bruger. Brugeren nævner også ”*good friends I have known for years*”, og dette må være nære venner man deler en gensidig fortrolighed med og respekt for.

I det sidste citat illustreres det, at brugeren, igen, fortæller hvor vigtig en position lederen har for denne. Brugeren fortæller, at denne har kendt lederen i mange år, og ser denne som familie. Det illustreres også, at en medarbejder på Den Sorte Gryde udviser bekymring omkring, at denne ikke har set brugeren i flere dage og spørger ind til dette. Man må antage, at når man sammenstiller en person med at være som en søster, datter og familie, må dette betyde, at man ser personen som noget specielt og, at personen har en unik betydning for vedkommende. Denne sammenstilling kan muligvis tydes som om, at brugeren ikke selv har tæt kontakt til egen familie, og brugeren søger en erstatning for dette. Ydermere kan man antage, at det er svært at skabe tætte relationer i hjemløsemiljøet og derfor søger man den tætte relation med personalet af Den Sorte Gryde.

Mange hjemløse har ingen eller meget lidt kontakt til familien og undersøgelsen viser, at hjemløse med et svagt netværk ofte skaber gode relationer til værestederne herunder de ansatte. Ifølge Landsforeningen for Væresteder kan disse fungere som de hjemløses anden familie, og de hjemløse kan se de ansatte som en erstatning for den manglende familie (Landsforeningen for Væresteder (1) s. 2005:4).

Under observationsstudiet, mens jeg sidder ved et bord, sætte en bruger og en medarbejder sig ned ved siden af mig, og de taler om hvor hårdt livet er som hjemløs. De sidder over for hinanden, og virker begge meget fordybende i samtalen og forstyrres ikke af, at jeg sidder ved siden af. Da de har afsluttet samtalen, efter ca. 15 minutter, spørger jeg brugeren om hvorfor denne vælger at komme på Den Sorte Gryde og brugeren fortæller, at denne kommer for at få hjælp til forskellige ting og fortæller, at det er svært at være hjemløs, og det er svært at få hjælp til at bryde ud af hjemløshed. Gæsten fortæller ydermere at denne besøger værestedet fordi denne føler sig set og hørt – egne ord. Brugeren siger, at denne har dårlig kommunikation med sin læge og socialrådgiver, og fortæller ”det

er som at tale japansk med en russer”. Denne bruger refererer til, at denne har oplevet at kommunikationen er dårlig mellem denne og dennes læge og socialrådgiver – eller måske nærmere ikke tilstede, da denne bruger sammenligner kommunikationen med at tale japansk med en russer. Denne bruger vælger altså at komme på Den Sorte Gryde for at få hjælp, som denne ikke kan få hos kommunen/systemet. Honneth opererer med begreberne erkende/anerkende og se/synlig i teksten Usynlighed (Honneth 2003:104-110). At erkende og se en person kan føre til disrespekt, da det fører til usynlighed. At skulle anerkende en person forudsætter en synlighed af personen, ikke blot fysisk synlig men, at personen også tillægges anseelse. Anerkendelse kræver ”*ekspressive kropsudtryk, hvorigennem mennesker... gensidig tilkendegiver anerkendelse*” (Høilund & Juul 2005:29).

Pointen der her fremstilles er, at brugeren omtaler kommunikationen mellem bruger og dennes læge og socialrådgiver, er som at tale japansk med en russer, det er et meget tydelig udtryk for, at kommunikationen ikke er tilstede og brugeren bliver set rent fysisk og erkendt, men der er manglende synliggørelse. Derfor vælger brugeren at komme på Den Sorte Gryde, for her bliver brugeren set og hørt. Denne bruger må føle sig set som menneske og oplever en synlighed, da denne bruger får hjælp af personalet, og i og med, at personalet tog sig tid til at sætte sig ned og have en længere samtale med brugeren sammenstilles det med, at personalet møder gæsten med respekt og anseelse. En pointe i Honneths anerkendelsesteori er, at synlighed sker gennem gensidig anseelse og respekt, og gennem dette opstår muligheden for anerkendelse (Honneth 2003:109).

Følelsen af at blive set som ’den man er’ På Den Sorte Gryde underbygges af to andre informanter som fortæller det således:

”Altså her [Den Sorte Gryde] bliver man set på som den man er, og ikke som [afbrydes af anden informant, som fortæller videre i næste citat]. Anders ”Og ikke som et eller andet mærkeligt” Ole

Citaterne illustrerer, at disse to brugere, har oplevelsen af ikke at blive set som noget mærkeligt men derimod set som *den* man er. Man bliver ikke set som *det* man er – hjemløs, eller tidligere hjemløs – men som *den* unikke person man er, med unikke egenskaber. At blive set som noget mærkeligt kan betyde mange ting, det kan betyde, at man bliver set som individer der er hjemløse og udstødte af samfundet. Man bliver muligvis set som en der afviger fra det normale og det forventede i samfundet.

Disse to citater illustrerer ydermere, at man ikke bliver set som noget mærkeligt på Den Sorte Gryde og man bliver mødt med omsorg og der tales til på en ordentlig måde. Dette kan ydermere tolkes som brugerne oplever ikke at blive stigmatiseret. Stigmatiseringer af individer sker ifølge Goffman når der er uoverensstemmelse mellem den tilsyneladende sociale identitet og den faktiske sociale identitet. Den tilsyneladende sociale identitet henviser til de umiddelbare iagttagelser man gør sig, og den umiddelbare kategorisering der finder sted. Hvor den faktiske sociale identitet, er de egenskaber man som individ faktisk besidder (Goffman 2010:44). Citaterne kan tolkes som der ikke er uoverensstemmelser mellem identiteterne, og brugerne således ikke føler sig stigmatiseret. De egenskaber brugerne faktisk besidder bliver anerkendt af personalet og dette fører til, at brugerne ses i form af deres faktiske identitet og dermed sker der ingen stigmatisering.

En anden bruger fortæller ligeledes hvordan denne oplever at blive mødt på Den Sorte Gryde:

”...And I have to say that Justine has such a wonderful combination of qualities and characteristics and in the social services I can not even put them all in to words. But to try I would say ... she [Justine] is an incredibly loving and compationed being who never seems to run out of energy or patience no matter how roughed things may be out there environmentaly and or some of the people who come in to Den Sorte Gryde who are not always the nicest and she [Justine] creates a very loving modtagelig atmosphere, that is just lovely to sit in and lovely to be in. And she does her best to greet each person, and have something nice to say to everybody in the loveliest ways and the love and commotion she has, shows of [in] her staff and her team, and everyone she works with and becomes about ...down to the finest detail... in [a] very beautiful and caring ways and additionaly she always creates a beautiful physich so the little restaurent is so charming and hyggelig. ... And there is a lovely caring delident cook, who does ... best no matter what happens, ... try, not only make nice food but ... puts so much love in to it, and it is just something [about] the people Justine has around her, that contribute so much to the experience of Den Sorte Gryde. So somehow places have different names and it might be official ... Den Sorte Gryde which... [we] also knew when it was over in Gothersgade and so on but to me and ... and God knows how many other people we call it Justines [lederen af Den Sorte Gryde hedder Justine] because that is the ravience

udstråling of care and compation and everything that comes throught and the atmosphere one loves to sit in” Anna.

Dette citat illustrerer, at denne bruger oplever på Den Sorte Gryde, at lige meget hvor ’hårdt’ miljøet end måtte være (på Den Sorte Gryde) udstråler Justine (lederen af den Sorte Gryde) altid omsorg og energi, og brugerne bliver altid mødt ligeledes. Der bliver altid hilst på en respektfuld måde og man oplever, at der bliver talt til én på en ordentlig måde – *”have something nice to say to everybody”*. Det kan antages, at Justine har forståelse for deres levemåde og taler altid venligt til brugerne, hvilket kan påvirke deres oplevelse af dem selv. Hun besidder empati og anerkender at livet ikke altid er let som hjemløs, og lader sig derfor ikke påvirke af uheldige situationer. Pointen er altså, at selv om det er et værested fyldt med konkurrenter og modsætninger, vælger denne bruger stadig at komme dette på trods af, at ikke alle gæster opfører sig eksemplarisk.

Denne bruger må have oplevet mange positive oplevelser med Justine (lederen på Den Sorte Gryde), og dette er tydeligt gennem dette citat, som er meget positivt! Det kan tolkes som om, at Justine har formået at få skabt en nær relation og været der for brugeren i en tid, hvor denne måske har været alene og isoleret. Brugeren har (muligvis) følt at blive taget alvorligt og følt sig værdifuld. Justine er en person der har været tilstede, en person der har stået ved siden af denne, og har set brugeren for personen som denne er. Gennem Justines ekspressive udtryksformer kan man antage, at denne bruger oplever sig positivt modtaget og oplever at blive socialt anerkendt.

Der blev i 2008 lavet en undersøgelse af Hus forbi, herunder *Hus Forbi, En undersøgelse af koncept og sælgere*⁷. I denne undersøgelse udtaler sælgerne, at det har haft stor betydning for dem at være Hus forbi sælgere, og dermed have et arbejde. Det betyder, at for de sælgere der ikke er på overførselsindkomst, skabes der et forsørgelsesgrundlag. Men det medvirker, at man har noget at stå op til om morgenen og man føler sig behøvet. Det giver selvtillid og for nogle nedsat misbrug (Hansen;Lindstad;Jakobsen;Hansen 2008). Den Sorte Gryde forsøger også at hjælpe brugerne med at

⁷ Undersøgelsen bygger på en spørgeskemaundersøgelse blandt sælgerne. Næsten 200 sælgerne har svaret på spørgeskemaet. Der er ydermere foretaget interview med sælgere, avisdistributører, ansatte samt tidligere og nuværende bestyrelsesmedlemmer. Dette med henblik på at få belyst brugerorganiseringen i Hus Forbi samt en vurdering af konceptet Hus Forbi.

få arbejde, herunder er der ansat flere brugere på værestedet. Men de er også behjælpelige med at brugerne når anskaffet sig de rette papirer, så man kan søge job.

En bruger der ikke haft sine personlige dokumenter i orden, og har derfor ikke været en del af systemet i mange år, fortæller hvordan denne fik hjælp af dette både af medarbejderne på Den Sorte Gryde men også fra hjælp af kirken (ved ikke hvilken), og fortæller det således:

”... Like the situations that is coming up here on Monday, I start working ..., and also the staff here was, Justine, ... helping... [to] get [my] papirs back in order, and the priest were I ..., they are all bound together, to, to cut through the thick danish bureaucracy, and as a team they were able to cut through it, ... That is how the staff is important, they, my example of getting the papirs in order after many years of trying, but as a collected consciousness they could get it” Jens.

Brugeren her fortæller således, at denne ikke i mange år har haft de nødvendige papirer, og har ikke været registreret i systemet. Denne fik hjælp til dette af lederen af Den Sorte Gryde samt en præst. Selvom brugeren har fået hjælp til dette, kan man antage, at i og med, at brugeren har et tæt forhold til Den Sorte Grydes leder Justine (Jf. tidligere citater), kan det medføre en selvtillid og denne selvtillid har kunnet medføre, at brugeren har haft mod til at kunne få hjælp til at få sine dokumenter i orden således, at denne igen kunne blive en del af samfundet. Ifølge Honneth omhandler den retlige anerkendelse om, at individer anerkendes at retlige væsner gennem at ens rettigheder respekteres i praksis (Honneth 2006:147). Gennem etableringen af ens almene rettigheder og man tillægges moralsk tilregnelighed gør, at man kan føle sig som en person der er værdig til respekt. Brugeren har ikke kunnet opnå en anerkendelse af sine retlige rettigheder af systemet, da systemet ikke har kunnet hjælpe brugeren med at få papirerne i orden. Brugeren fortæller således:

”And they would say oh you are not here, but I register that you have been here, but I can not register that you are here and so, in other words, you are here, we know you are

here, but we can not register you ... even though we can see you have an address, but we can not register you with an address” Jens.

Det brugeren i dette citat har oplevet, er en krænkelse af sine retlige rettigheder, og er ikke blevet anerkendt af systemet i den retlige sfære. Denne bruger har henvendt sig til systemet for at få hjælp men, systemet formåede ikke at anerkende brugerens rettigheder.

Denne bruger har fået hjælp af lederen af den Sorte Gryde og en præst til at få sine dokumenter i orden og igen blive en del af systemet. Denne retlige anerkendelse har ifølge Honneth betydning for ens selvrespekt. At ens retlige rettigheder anerkendes betyder ydermere, at man anerkendes som person men en selvstændig dømmekraft og *”sætter os i stand til at ’ranke os som menneske’, at kunne se andre i øjnene og på en fundamental måde føle os på lige fod med de andre”* (Honneth 2006:161). At denne bruger har fået opfyldt sine retlige rettigheder har haft en stor betydning for dennes liv. Da brugeren nu har papirerne i orden, har denne kunne finde et job, og muligheden for at få permanent bolig – og brugeren kan blive en del af samfundet igen. Gæsten har fået et job, hvilket er en sidegevinst i denne sag, men det illustrerer (muligvis), at med den opnåede selvrespekt som sker når ens rettigheder anerkendes, har mundet ud i muligheden for at finde et arbejde. Når individer som opnår en retlig anerkendelse, opstår muligheden for at kunne forholde sig til positivt til sig selv, og på den måde opnå en selvrespekt. Man opnår muligheden for at kunne se sig selv som en person der ligesom de øvrige medlemmer af samfundet har en den egenskab at kunne deltage i offentlige beslutningsprocesser (Honneth 2006:162). Pointen er, at denne bruger er blevet set både af lederen Justine og af præsten som en person af værdi og blevet set med respekt. De har hjulpet denne bruger med at få sine personlige dokumenter bragt i orden, hvilket betyder denne kan blive en del af samfundet igen. De har set brugeren som et menneske der er værdifuldt og har lyttet til denne brugers ønske om, at kunne få dokumenterne bragt i orden igen, og dermed hjælpe brugeren til at blive en del af samfundet igen.

Det er ikke den eneste bruger der er blevet hjulpet i arbejde af Den Sorte Gryde. Gennem arbejdet som frivillig på Den Sorte Gryde er det tydeligt, at det er noget lederen og medarbejderne har fokus på. Netop at hjemløse eller tidligere hjemløse – brugere af Den Sorte Gryde – skal forsøges at hjælpes i arbejde, for på den måde at give dem både et forsørgelsesgrundlag, men også at kunne føle man yder noget og føle sig behøvet. Den Sorte Gryde har været direkte medvirkende til, at flere brugere er kommet i arbejde igen efter mange år uden for arbejdsmarkedet.

Som individ at kunne besidde et arbejde, som en stor del af samfundet gør, at have følelsen af at kunne yde, bidrage og dermed opleve en social værdi og værdsættelse. At besidde et arbejde i Danmark og i mange andre lande, er en del af samfundets normative forestillinger om, hvordan livet skal leves – herunder hvilke værdier og målsætninger samfundet har. At kunne bidrage til samfundets realisering af målsætningerne, er ifølge Honnet anerkendelse i den solidariske sfære. Som individ opnår man selvværdsættelse som følge af anerkendelse i den solidariske sfære, og jo mere man bidrager til samfundets definerede centrale værdier, jo mere ”ære” opnår man. Denne bruger har fundet et arbejde grundet hjælpen fra Den Sorte Gryde hvilket betyder, at brugeren kan bidrage til realiseringen af samfundets værdier og målsætninger (Honneth 2006:165).

Under observationsstudiets møder jeg en bruger der kommer fra Østafrika, der har været i Danmark en kortere periode. Vi sidder og taler sammen om hvor denne kommer fra, og brugeren fortæller denne kommer fra Kenya. Vi taler også om, at jeg er studerende og skriver speciale. Det er brugeren meget interesseret i og vil gerne hjælpe. Der tales videre om livet som hjemløs og lige pludselig siger brugeren *”it’s hard being an outsider”*, og jeg spørger om denne selv ser sig som en outsider, hvilket brugeren siger nej til, men siger, det er jeg jo, for jeg lever ikke op til kravene om at kunne blive registreret i det danske systemet. Brugeren siger *”it’s my own fault, because of lack of skills”*. Brugeren fortæller, at denne ingen uddannelse har og er derfor ikke kvalificeret til at komme ind i systemet, men gerne vil have et arbejde og tjene egne penge. Jeg møder brugeren dagen efter igen, og her spørger brugeren om denne ikke kan ansættes til at skrive dette speciale, da denne meget gerne hjælpe. Jeg takker naturligvis for tilbuddet men fortæller, at det skal være på dansk, så det bliver nok desværre ikke muligt for brugeren at hjælpe (vi aftaler dog at brugeren skal interviewes, hvilket desværre ikke blev muligt da denne var rejst da interviewene fandt sted). Der tales senere med lederen af Den Sorte Gryde om denne bruger, da denne har gjort et indtryk på mig. Og hun fortæller, at brugeren har spurgt hende, om denne ikke kan arbejde for hende med for eksempel at gøre rent eller vaske vinduer.

Det er tydeligt, at denne bruger gerne vil have et arbejde og være i beskæftigelse, da denne forsøger dette på flere forskellige måder. Brugeren omtaler sig selv som *”outsider”*, dette kan forstås på flere måder, men det kan tydes som om, at brugeren ser sig selv som en *”outsider”*, da denne ikke har et arbejde, da det er noget brugeren er meget optaget af og søger at opnå. Denne bruger tillægger ikke sig selv stor værdi, da denne mener, at det er selvforskyldt ikke at kunne blive en del af systemet, da denne ikke har en uddannelse. Denne brugers selvværdsættelse sammenstilles med et arbejde. Det manglende job betyder, at brugeren ikke føler sig betydningsfuld i fællesskabet, og kan betyde, at

brugeren mister det positive forhold til sig selv. Dette kan måske allerede være sket, da brugeren omtaler sig selv som "outsider". Det centrale i Honneths solidariske sfære er, at man ved manglende anerkendelse i denne sfære kan betyde, at man mister det positive forhold til sig selv.

Brugeren oplever ikke selv at være en "outsider", selv om brugeren oplever at systemet gør. Brugeren fortæller, at denne ikke kan komme ind i systemet på grund af "lack of skills". Dette må hentyde til, at denne bruger ikke har et arbejde og dermed ikke kan få personlige papirer og dermed et arbejde. Brugeren er stigmatiseret af samfundet – føler denne – og denne bruger forsøger at ændre denne stigmatisering. Dette gør brugeren i forhold til at forsøge at finde et job gennem lederen på Den Sorte Gryde, og til dels også mig. Ifølge Goffman kan man forsøge at ændre sit stigma gennem udførelse af opgaver der synes umulige for denne type af stigmatiserede personer. Det kan synes som en relativ umulig opgave at finde et arbejde uden papirer – og måske også som hjemløs og afrikaner. Gennem et arbejde ville denne bruger, muligvis, ikke se sig selv som "outsider" og dermed stigmatiseret af systemet længere (Goffman 2010:45-51). Pointen er, at denne bruger forsøger at ændre sit stigma ved at finde et arbejde, og dette forsøger brugeren at 'finde' på Den Sorte Gryde, og ved at kunne få et arbejde vil brugeren ikke længere være "outsider". Det er desværre ikke muligt for Den Sorte Gryde at hjælpe alle i arbejde der ønsker det, og man kan antage, at denne bruger er illegal, da denne ikke har sine personlige dokumenter i orden, hvilket muligvis ikke er muligt at få, da denne bruger ikke har en uddannelse, og det gør det meget svært at hjælpe brugeren i arbejde på lovlig vis.

Et værested er, ifølge Landsforeningen for Væresteder, et beskyttelsesrum og et fristed hvor der drages omsorg både socialt, mentalt og psykisk. Denne omsorg er ikke kun skadesreducerende, men også fremmende for den enkeltes sundhedstilstand samt øger mulighederne for at få et bedre liv. Ydermere kan et værested skabe et fundament i brugernes hverdag hvor brugernes tilværelse hviler, her er deres netværk ofte at finde, og det kan være med til at skabe ro og struktur i hverdagen (Landsforeningen for Væresteder (1) 2005).

Dette understøttes af brugerne på Den Sorte Gryde. En bruger fortæller, at denne kommer på værestedet fordi, man føler sig respekteret og accepteret, og ikke kun forbi der serveres gratis frokost. Brugeren fortæller, at denne oplever, at folk kigger skævt til denne på gaden, og mener det måske er fordi denne er hjemløs og afrikaner. Dette opleves ikke på Den Sorte Gryde. Her kan brugeren være sig selv og slappe af, og brugeren siger: "look around", folk sidder og sover ved bordene og slapper af, det må jo være fordi, de føler de kan slappe af her! På Den Sorte Gryde oplever brugeren, at denne

bliver set som menneske og set som en person der har værdi. Brugeren oplever, at personalet lytter til denne og føler sig ikke kategoriseret som hjemløs og/eller afrikaner. Det kan forestilles, at denne bruger, og muligvis også andre, kommer på Den Sorte Gryde, da man her kan slappe af og oplever at blive set som et menneske. Ifølge Goffman er en måde at håndtere sit stigma på, at undgå at færdes på stedet hvor man bliver konfronteret med sit stigma, man søger altså til omgivelser hvor man ikke udsættes for stigmatiseringen (Goffman 2010:45-46).

Følelsen af at blive set som et menneske med værdi, og ikke 'bare' som en hjemløs person uden værdi underbygges af en informant, der fortæller det således:

"Well I would just say every single person on the staff whether or not I have ever seen them before whether they are there for a day, a week, a month or how ever long. They all have a very similar beautiful quality where you are greeted with a smile and they greet you with a sense of respect and importance. In other words, never once have I felt that I was homeless or quote on quote 'on the streets' in going in to Justines [Den Sorte Gryde] never..." Anna.

Citatet her illustrerer, at denne bruger aldrig føler sig set som hjemløs på Den Sorte Gryde. Brugeren har aldrig følt sig stigmatiseret som værende hjemløs. Men oplever derimod at blive hilst med en respekt og 'vigtighed' og føler sig velkommen. Personalet har evnet at drage omsorg, og brugeren føler sig respekteret og værdifuld og oplever at være betydningsfuld. Ydermere oplever brugeren, at dennes status (hjemløs) ikke har nogen betydning i forhold til hvordan, brugeren bliver set som menneske.

Samme bruger, som ovenstående, fortæller hvorledes denne rejste som ung og hvordan den oplevelse bliver linket til Den Sorte Gryde således:

"... I feel one of the things that have been very difficult since I also came to Copenhagen and Denmark first time as a tourist when I was 19 [as a student], and that first railroad pass I had [and came] in and out of Denmark many times in the four month I was here, was many things for me in terms of teaching me so many lovely things about people in

Denmark and the danish culture. And things I was invited to and ... the same in all of Europe. And for me, it was basic formative Europe of everything good and everything wonderful. So when I would go to Justines [Den Sorte Gryde] it was like all those good moments and qualities from that first trip abound Denmark and the Europe when I was 19, would kind of 'pop up' and come together again. ... When I was 19 doing this, I never had a bad meal, the worst meal I had anywhere in Denmark or around Europe was very good, and I have to say, that somehow Justine [lederen] and her lovely cook and everybody there, has some very lovely ways of perserving those qualities, from that time" Anna.

Dette citat illustrerer, at denne bruger rejste rundt i Europa og Danmark som ung, da denne var under uddannelse. Og denne tid står som noget særligt. Brugeren fortæller hvorledes denne oplevelse var spændende og, at det var en god rejse, hvor man udforskede både Danmark, men også Europa som turist, og fortæller, at denne har gode minder fra denne tid. Brugeren refererer til denne tur som noget godt og vidunderligt. Disse følelser og minder som stammer fra turen, er noget brugeren oplever kommer tilbage, når denne besøger Den Sorte Gryde. Så for denne bruger er det noget positivt og en rar følelse at være gæst på værestedet. Det kan der jo selvfølgelig være flere grunde til. Men da brugeren sammenligner følelserne med da denne var ung og studerende, kan man antage, at de følelser og minder der kommer frem er linket til det. De personer brugeren har mødt på rejsen, har været personer der har været åbne og imødekommende, det antages der da brugeren refererer til rejsen hvor denne oplevede og erfarede "*good moments and qualities*". De personer brugeren har mødt under rejsen, har (muligvis) set denne som ung og studerende, og med mod på livet. Dette er kvaliteter alle ser som værende positive og kan tolkes som starten på en godt og spændende liv. Der antages dette, da man som 19 årig, studerende og på en rejse langt fra eget hjemland. Pointen i citatet er, at brugeren oplevede denne rejse i Europa og Danmark som noget meget spændende og interessant og det tænkes, at brugeren mødte mange spændende mennesker. Måden at blive set og mødt på, har været som en ung studerende, som har ønsker og drømme for fremtiden. Man er blevet mødt med en værdighed og respekt. Man kan som studerende bidrage til samfundets målsætninger, og ens værdi måles ifølge Honneth ud fra det. Følelserne af at blive mødt som værdifuld, fører ifølge Honneth til selv værdsættelse og der dannes grundlag for videre udvikling. Denne følelse af at have en værdi, er noget brugeren oplever når denne kommer på Den Sorte Gryde. Det kan sammenstilles med, at

brugeren her føler denne har en værdi og mødes med anseelse. Det kan opleves som, at brugeren føler sig social signifikant i det sociale fællesskab på Den Sorte Gryde (Honneth 2006:163-166).

I dette afsnit er det blevet illustreret hvorfor gæsterne på Den Sorte Gryde kommer. Herunder argumenteres der for, at brugerne kommer fordi de på værestedet oplever at blive set og anerkendt som mennesker. Det er et sted hvor personalet drager omsorg, hjælper og lytter til brugerne. Ydermere oplever brugerne, at de her er respekteret og accepteret og de oplever at være værdifulde. Det er et værested hvor man bliver set som den man er, og ikke bliver stigmatiseret som hjemløs.

3.3.1 ER DEN SORTE GRYPDE ET STED HVOR MAN KAN SLIPPE FOR OVERGREB

I denne del af analysen vil problemformuleringens sidste del blive besvaret, *om værestedet er sted hvor man kan slippe for overgreb*. Denne del omhandler også hvorvidt brugerne oplever krænkelse i deres liv. Dette for at få en forståelse for om Den Sorte Gryde er et sted hvor brugerne kan slippe for overgreb og krænkelse i hverdagen.

Besvarelsen af denne del tager udgangspunkt i brugernes erfaringer af Den Sorte Gryde gennem både observationsstudiet og interviewene. Dette gøres i forhold til Honneths anerkendelsesteori og Goffmans stigmatiseringsteori.

Under observationsstudiet møder jeg en yngre gæst, og vi taler lidt sammen om hvordan det er at leve på gaden, og der spørges lidt ind til, om denne bruger har oplevet meget vold i hjemløsemiljøet. Brugeren som er fra Østeuropa siger, at man kan selv vælge hvor man færdes, og hvilket miljø man vil være en del af som hjemløs. Man kan styre væk fra volden, for eksempel gennem hvilket sted man vælger at spise, og hvilket sted man vælger at sove. Brugeren fortæller, at Sundholm *"is the closest place to hell"*. Brugeren fortæller ydermere, at denne tidligere har været cykelbud, og gennem dette arbejde kan genkende flere fra hjemløsemiljøet, da disse stod ude på cykelruterne. Dette har givet brugeren et indblik i, hvor denne *ikke* har lyst til at færdes. Brugeren fortæller, at denne ikke har lyst til at færdes for eksempel på Vesterbro ved Mændenes Hjem, som er et hårdt miljø.

Det hårde miljø, herunder volden, omtales ydermere af en informant, og denne fortæller:

”... Jeg undgår helst, at der er for mange af, café ... undgår jeg for eksempel, der er lidt mad en gang i mellem, men hold kæft jeg flygter hurtigt fordi de mennesker er bare knald i låget mand, stof, junkier stofmisbrugere, og blandingsmisbrugere, blod snot urin

over det hele mand, nogen af sådanne stederne er det sådan lidt, jeg vil have noget andet ind på lystavlen, end det der 'down fruggen', folk der sidder og åh åh [hentyder til, at brugerne sidder og rokker, fordi de er påvirkede]" Anders.

Det første citat omtaler Sundholm som er et tilbud til social udsatte, hvor brugeren sammenstiller Sundholm med "*the closest place to hell*". Denne sammenligning er meget tydeligt negativt, og det tolkes som der foregår mange ting på Sundholm som ikke er positive. Det lyder som et rædselsfuldt sted, et sted fyldt med frustrationer og vrede, og man kan antage, at vold også er en af de elementer der præger hverdagen der. Brugeren fortæller, at denne søger væk fra det hårde miljø for at undgå volden, og ikke har lyst til at omgås disse mennesker. Den fysiske vold opleves ikke kun af brugerne på Den Sorte Gryde. I undersøgelsen *Vold mod hjemløse - hjemløses oplevelser af vold på gaden*, skrevet af Erkan & projekt UDENFOR kommer det frem, at 1/3 af informanterne har været udsat for umotiveret fysisk vold. Volden er en fundamental del af de hjemløses liv, og undersøgelsen bevidner, at det er farligt at være hjemløs (Erkan & projekt UDENFOR 2007:6). Ifølge Honneths anerkendelsesbegreb er fysiske krænkelser på den ringeagt der opleves af et individ i kærligheds sfæren når man udsættes for blandt andet vold. Det er ikke den fysiske smerte der opleves som krænkende, med derimod den følelse af at være i et andet menneskes magt, og underlagt dets handlinger og beslutninger. Krænkelser i kærligheds sfæren kan få konsekvenser i form af, at man mister tilliden til sig selv og føler en social skamfølelse. Dette sker da man mister tilliden til sig om, at man autonomt selv er i stand til at styre sig egen krop. Når man mister tilliden til sig selv har det også en betydning for samkvem med andre mennesker, herunder også på det fysiske plan (Honneth 2006:177). Det at miste tilliden til sig selv og dermed også til andre, kan have en stor betydning for hjemløse – men selvfølgelig også for andre. Det at miste en tillid til andre mennesker betyder, at det kan være svært at opbygge nye eller vedholde gamle relationer, og man vil da foretrække at være alene og færdes alene i et hårdt miljø. Et miljø hvor brugerne søger hinanden som en tryghed i hverdagen. En bruger fra observationsstudiet fortalte hvorledes de (brugeren og kæresten) havde boet på gaden i mange år, og har kendt hinanden i mange år også. De holder altid sammen på gaden og hjælper hinanden. Den ene styrer pengene og den anden sørger for, at der ikke drikkes for meget. De siger begge, at det er en stor tryghed altid at være to sammen, da der er meget vold i miljøet. Det kommer til udtryk her, at der er både stor glæde i at være to der holder sammen på gaden både på den måde, at man kan hjælpe hinanden men også støtte hinanden i et barskt miljø. Man kan ydermere antage, at man er mere tilbøjelig til at blive udsat for vold i hjemløsemiljøet når man færdes alene og

dermed er mere udsat. Pointen er, at det er helt klart meget bevidst, at man vælger at være to der følges sammen, det er en overlevelsesstrategi, og når man er to er man stærkere og man er ikke så udsat.

Det næste citat fra en informant illustrerer, at denne undgår en specifik café (som ikke er Den Sorte Gryde, men også er et tilbud for udsatte) da der her kommer brugere der er, som informanten siger *”knald i låget”*. At være *”knald i låget”* tolkes her som værende utilregnelig, tosset og skør, og dermed at kunne finde på at være ubehagelig og voldelig over for andre personer. Men at være *”knald i låget”*, og omtale disse mennesker som junkier kan også tydes som en stigmatisering fra denne brugers side, og brugeren ser ned på disse mennesker, ser som personer men ingen værdi, som denne på ingen måde ønsker at socialisere med. Dette kan ifølge Goffman ses som en efterrationalisering. Når man efterrationaliserer betyder det, at man ser på andre som værende dårligere stillet end en selv. Dette sker når man selv er blevet stigmatiseret, hvilket brugerne er som skrevet tidligere, og denne efterrationalisering gør, at man ser på andre på en sådan måde, at man får det bedre med sig selv – man har det ikke så slemt som de dér – og dette er en måde hvorpå man forsøger at håndtere sig eget stigma.

Ifølge undersøgelsen *Vold mod hjemløse - hjemløses oplevelser af vold på gaden*, skrevet af Erkan & projekt UDENFOR, er det ikke kun fysisk vold der præger hjemløsemiljøet. Informanterne fra dette projekt fortæller, at de har blandt andet været udsat for tilråb, sure blikke og at blive urineret på. Selv om dette ikke er direkte fysisk vold, er det stadig krænkende og ubehagelige oplevelser.

De psykiske krænkelse er også oplevelser brugerne på Den Sorte Gryde erfarer. Gennem de korte samtaler der fandt sted under observationsstudiet blev det tydeligt, at brugerne oplever, at der bliver kigget skævt til dem på gaden, men ydermere også, at systemet ikke formår at rumme denne type af samfundsmedlemmer. En bruger fortæller således om dennes oplevelser:

”... There was a social service a number of years ago and I have always been fond of cake, I do really enjoy my cakes and this social service had some very very beautiful cakes and they only costed 4 kr. a piece, and they were my favorite cakes. But when I went there the people who were serving the cakes stood behind the cakes by about 1 meter and they looked at me, and who ever aproached them for a piece of cake, as

thought the feeling was that either we were criminals perhaps had leprosy or God knows what and what kind of an attitude just make me feel like [slår i bordet] you are welcome to keep your cakes bye bye and I left, and never came back. ... I do not need this horrible violence that is going on and I say: "well thank you anyway bye bye", and I leave, ... Some people have some nasty attitudes if they even suspects you are homeless ... I never ever need any food or water or drink so desperately that I have to see myself in a situation of abuse or violence ... I go ... to a situation and I see one or more people trying to extend some kind of violence or nasty whatever kind of behavior towards me I pause and I say something silently like: "dear God, it this part of your divine plan for me" and God always says: "no", I say: "thank you so much..." Anna.

I dette fortælles der om en situation omhandlende et socialt tilbud, hvor brugeren gerne ville købe et stykke kage, men mister lysten på grund af personalets negative udstråling. Brugeren fortæller, hvorledes denne oplever at blive set som en person med spedalskhed, en person som er misdannet, og de ansatte står en meter fra disken i frygt for, at brugeren smitter. Og brugeren fortæller videre, at den måde brugeren føler sig set på gør, at brugeren mister lysten til kagen, og mister lysten til at være på værestedet. Det at miste lysten til at spise ens ynglingskage og dermed lysten til at være på stedet, kan sammenstilles med måden der bliver set på brugeren – som om denne havde en sygdom. Brugeren oplever at blive set på en sådan måde, at det både er nedværdigende og negativt, hvilket kan føre til at brugerens selvværdsfølelse og værdighedsfølelse bliver påvirket negativt. Brugeren fortæller, at denne ikke vil lade sig udsætte for "*abuse or violence*", og dette bevidner, at selv om brugeren ikke udsættes for direkte fysisk vold, påvirker det brugeren meget, da denne sammenstiller det med overgreb og vold. Dette er ifølge Honneth en krænkelse, da det er en negativ holdning til personens sociale værdi. Man kan have den antagelse, at brugeren bliver set ned på, da denne er hjemløs. Og dette er tydeligt, da brugeren besøgte et værested for udsatte og hjemløse. Denne krænkelse kan ifølge Honneth medføre, "*at man ikke har mulighed for personlig selvværdsættelse*" (Honneth 2006:179). Dette betyder, at det kan være svært at se sig selv som en værdifuld person, og dette har betydning for ens måde at se sig selv på. Man kan få et negativt syn på sig selv og dette kan have en negativ betydning for ens videre udvikling. Denne bruger er blevet stigmatiseret ifølge Goffman på grund af *karaktermæssige fejl*, herunder (muligvis) grundet denne brugers sociale status som hjemløs, og brugere forholder sig til dette på en sådan måde, at denne ikke vil komme steder hvor man bliver

stigmatiseret. Når man forsøger at undgå omgivelserne der stigmatiserer, kan dette lede til depression og angst (Goffman 2010:54).

Brugerne af den Sorte Gryde oplever ikke kun krænkelser på sociale tilbud, men det opleves også fra systemets side. En informant af Den Sorte Gryde fortæller således:

”Der er mange der har en nedladende holdning altså for eksempel, hvad kalder man det, systemet, ja der kan jeg virkelig ryge op i det røde felt for, de er ikke mere end jeg er og det skal de ikke komme og fortælle mig, nogen af dem er lige kommet ud af skolen, så hold nu op. Et rigtig godt eksempel, når man er i det der jobsystem så skal man jo gøre et eller andet på computeren hver uge, og hvis man glemmer det så slam cut siger vi. Her for en måned siden der var jeg indkaldt til samtale på jobcenteret, og jeg kommer op på jobcentret til den aftalte tid på den rigtige dato. Jeg har faktisk gjort alt det jeg skulle, og der går en halv time, så tænker jeg, ah der må da være et eller andet los her, så henvender jeg mig i receptionen, så siger ham manden der står der, som jeg i øvrigt ikke kan døje, det kan han jo ikke gøre for, så siger han, der har de desværre glemt at aflyse, så siger jeg hvad siger du, ja og det beklagede han meget. Men ved du hvad jeg skal beklage dig, herfra og til sydpolen, fordi hvis det havde været mig så havde det fået en konsekvens for jer får det ikke nogen konsekvens, hvis jeg glemmer en aftale med jobcentret så, cutter de lige på stedet” Ole.

Citatet her illustrerer hvorledes denne bruger har oplevet mødet med systemet som værende krænkende. Det kommer til udtryk, at denne oplevelse ikke har været positiv og det fremgår således, at brugeren ikke har følt sig hverken respekteret eller accepteret, da brugeren fortæller, at ”*man møder mange nedladende holdninger*”. Dette må være fra systemets side, da det er det brugeren fortæller om. I Honneths solidariske sfære opleves den manglende anerkendelse som nedværdigelse og fornærmelse. Man tillægges ikke stor social værdi og da værdien samfundet er, at man skal være i arbejde og yde til ’fællesskassen’ – hvilket man blandt andet bliver bombarderet med konstant fra mediernes side – kan dette være et udtryk for, at denne bruger ikke har oplevet anerkendelse fra kommunen da det antages, at disse ikke anser brugeren som en person med stor social værdi, og dette kan udfolde sig i krænkelser. Man kan antage, at brugeren har haft flere dårlige oplevelser med

kommunen, for det er (lidt) utænkeligt, at denne ene forseelse kan få så stor betydning. Den følelse af nedlandende holdning kan bunde i to ting. Den kan bunde i, at brugeren ikke tillægges en værdi fra systemets side, da denne ikke er i arbejde, hvilket ses som normen i samfundet og som en værdi alle skal efterleve. Og grundet brugerens arbejdsmæssige status behandles denne nedværdigende. Ydermere kan man have antagelser om, hvorfor kommunen ikke har aflyst mødet, det kan være en forglemmelse, men det kan også ses som et udtryk for, at de ikke har respekt for brugeren til at aflyse, herunder menes, at brugeren ikke har en særlig høj status grundet situationen og dermed behandles denne også herefter. Lige meget hvilke handlinger der ligger bag, oplever brugeren mødet med kommunen som krænkende. Denne siger, at hvis kommunen laver fejl har det ingen konsekvenser, men hvis brugeren laver fejl mister denne penge – brugeren bruger udtrykket ”cut”. Der er ikke meget ligeværdighed i dette forhold, som ifølge Honneth, er hvorledes samfundet besidder evnerne til at integrere samfundsmedlemmernes forskellige levemåder. Dette afhænger af, hvorvidt individernes forskellige levemåder integreres i samfundet og anerkendes. Man må her sige, at det ikke har været mulig fra systemets side at integrere denne brugers levemåde, da denne (muligvis) grundet, at brugeren er arbejdsløs er blevet behandlet uheldigt og ikke anerkendt (Honneth 2003:17-18).

Denne bruger kan ligeledes være blevet stigmatiseret som brugeren i citatet fra informanten Anna jf. side 87. Denne bruger (Anna) vælger som skrevet at undgå værestedet, da denne her er blevet stigmatiseret. Dette er en måde at håndtere et stigma på ifølge Goffman nemlig, at undgå den gruppe hvori man stigmatiseres. Dette kalder Goffman ind-gruppen – at man vælger at omgås andre med samme stigma. Dette medfører, at ens stigma gøres åbenlys og det kan medføre, at man bliver kritiske overfor dem der ’udfører’ stigmatiseringen. Denne bruger vælger at komme på Den Sorte Gryde hvor denne ikke oplever at blive stigmatiseret, da dette (stigmatiseringen) kan få konsekvenser i form af angst, og hvis man begynder at se sig selv som ’de normale’ ser en, i dette tilfælde som en person med spedalskhed, kan det føre til usikkerhed og ængstelse (Goffman 2010:54-60). Ifølge Goffman kan man vælge at forblive i ud-gruppen som består af ’de normale’ og hjælpe dem til at ændre stigmatiseringen af en selv. Man skal hjælpe dem til at ændre deres syn på en, og hjælpe med at ”rette” den måde de ser på en på og taler om en. Dette kan ifølge Goffman føre til værdighed og respekt (Goffman 2010:46-60).

På Den Sorte Gryde blev der gennem hele observationsperioden observeret flere episoder hvor personalet var meget venlige mod brugerne, og personalet er meget opmærksomme på at hilse alle brugerne velkommen. Det var specielt tydeligt da der kom en ny bruger, som ikke var kendt af personalet, hvor personalet præsenterede sig selv og bød velkommen.

Når man lytter til brugerne af Den Sorte Gryde er det også en oplevelse de deler, og det kommer til udtryk i dette citat:

”...I would like to mention this ... At different times Justine [lederen af Den Sorte Gryde] has made some thing that have felt like a very special occasion 'kind of thing' ...it was more like a sit down dinner, were you sat down and had some very lovely food ...The people who were involved in putting that on or also coming and sitting and joining, alway had something nice to say or do. And those moments have been very lovely and helpful...I would like to mention regarding the social services before the mellinium shift in 2000. I had never heard the danish word *udsat* in my life. I had never heard that and I was aware there were different groups that provided social services but all the danich groups I saw of and knew of have a beautiful way of treating people like human beings. It was like somehow they were on a line with Justine [Lederen af Den Sorte Gryde] in many ways, and who ever came up with this word *udsat* was clearly not from Denmark ... That thing [en hjemløs] is not really a human being it is a piece of garbage you just through waste or some scraps at. We had something left over from something rotten, and it is God know how many days old, and it is really inedible, just give it to a homeless person, you know that kind of, and it has ment so much that Justine in no way has [that] *udsat* stråling... and so far and that has been very important to me, because I do not go around that, I avoide that, I would rather spend time alone” Anna.

For denne bruger har det stor betydning at føle sig respekteret og ikke stigmatiseret, da denne hellere vil være alene end udsættes for det. Brugeren fortæller, at denne ikke vil stigmatiseres som *udsat*, da denne betegnelse er nedværdigende i form af, at man bliver behandlet dårligt, og at brugeren ikke bliver set som *udsat* på Den Sorte Gryde. Brugeren fortæller, at Justine (lederen af Den Sorte Gryde) ikke har denne *udsat* udstråling. Og det er derfor brugeren bliver ved med at komme og er glad for at komme på værestedet. Denne gæst er *udsat*, da denne lever i samfundets ydrekanter og er i en sårbar situation som hjemløs, men ønsker måske ikke at 'blive sat i bås' som hjemløs, da denne ser *udsat* som værende en negativt status at blive stigmatiseret som. Men brugeren sammenstiller og *udsat* men, at man er "*a piece of garbage*", som ikke bliver behandlet med respekt og værdighed. Det kan tænkes, at denne bruger har oplevet at blive behandlet dårligt grundet denne status som *udsat*.

En bruger fortæller: *det er trygt [på Den Sorte Gryde]*. Anders. Hvorledes det er trygt i den forstand, at man ikke udsættes for vold, eller det er trygt således man ikke bliver stigmatiseret vides ikke. Men det er sikkert, at denne bruger føler sig sikker på Den Sorte Gryde, føler sig udenfor fare, det er muligvis et sted der ikke giver anledning for bekymringer. Det er et sted hvor der ydes omsorg og et sted hvor man er sammen med andre og her bliver man beskyttet af personalet.

En bruger fortæller ligeledes hvordan denne oplever sig modtaget på Den Sorte Gryde:

”Friendly, respect and courteous, and I think that is important to any varmetue... To reach out with respect regardless of a situation, and they [personalet på Den Sorte Gryde] do that...” Jens.

Denne gæst har oplevet at blive modtaget venligt, respektfuld og høfligt og fortæller, at det er vigtigt at blive mødt således, på trods af situationen, herunder mener brugeren (nok) situationen som hjemløs. At blive mødt med respekt og venlighed er noget alle mennesker ønsker, men noget brugerne ofte ikke oplever.

”...The feeling I would experience of walking in to Justines [Den sorte gryde], it is a feeling what a dyne does for your physical and emotional body” Anna.

Denne bruger fortæller, at denne føler det som om at lægge sig under dynen, når denne går ind på Den Sorte Gryde. At sammenligne Den Sorte Gryde med følelsen af, at lægge sig under dynen må betyde, at for denne bruger er det rart at komme på værestedet. Det er et sted hvor man føler sig tryk. Det er et sted hvor man oplever varme og omsorg samt et sted hvor man kan slappe af.

I dette afsnit er det blevet illustreret og analyseret hvorledes vold og krænkelser er en fundamental del af brugernes liv. Brugerne forsøger at styre væk fra volden, og undgår bevidst steder der er præget af vold og konflikter. Det er blevet illustreret hvorledes brugerne føler sig behandlet på henholdsvis et andet værested for hjemløse, men også af systemet. Dette er begge møder der har været præget af, at man er blevet set ned på og blevet behandlet dårligt. Til sidst er det blevet illustreret hvorledes

brugerne føler sig modtaget og behandlet på Den Sorte Gryde. Der argumenteres for, at brugerne ikke føler sig set ned på, stigmatiseret og, at det er et sted hvor man føler sig tryk og et rart sted at være.

KAPITEL 4

DISKUSSION, KONKLUSION & PERSPEKTIVERING

”... You have less free time, you have a lot af less free time, simply because you have to be going where you gonna eat, what you [are] gonna get your close, where you [are] gonna do this, and so it is a full time job, more then 8 about 14 hours a day. Well you think you have less free time, you have very little free time, because you are trying to survive, to watch your back, finding places to eat, clothes and those things, highly stressfull”
Jens.

4.1 DISKUSSION

I undersøgelsen kommer det frem, at brugerne oplever anerkendelse og føler sig anerkendte på Den Sorte Gryde. Oplevelsen af, om man føler sig anerkendt er individuelt og det kan derfor være svært helt konkret at konkludere om nogle oplever anerkendelse. Brugerne af Den Sorte Gryde udtrykker både at føle sig set som menneske og føler sig respekteret og oplever anseelse, herunder anerkendt. Brugerne er hjemløse og færdes i hjemløsemiljøet og det er, som skrevet tidligere, et hårdt liv der er præget af stress, kaos og vold. Når man færdes i et miljø der er præget af dette, og hvor man ofte møder modstand og mange attituder mod en, kan det tænkes at brugerne oplever anerkendelse på en anden måde end os andre, der ikke lever et liv på gaden. Som hjemløs er man vant til at blive ignoreret og overset og møder mange hårde facader. Man har højst sandsynligt et spinkelt eller intet netværk, og man oplever ikke anerkendelse blandt ens nærmeste herunder familie og venner som andre mennesker gør. Dette kan betyde at for brugerne/de hjemløse kan et venligt blik fra en fremmed eller bekendt måske have en enorm betydning for brugerne/hjemløse. Hvis man lever en tilværelse der gennemgående er præget af negative blik og en følelse af ens tilstedeværelse er ligegyldig, skal der måske ikke så meget til før man som menneske føler sig set og anerkendt.

Men det kan måske også være sværere at 'modtage' anerkendelse, da man netop er vant til, at blive mødt med attituder mod ens person, og dette kan gøre, at man bliver mere påpasselig med at åbne sig op for andre mennesker, man kan have svært ved at have tiltro til, at andre vil hjælpe en, og ikke bare er ude på at udnytte en, som man muligvis oplever på gaden. Man har, som bruger af Den Sorte Gryde, måske opbygget en hård facade, for at kunne mestre livet på gaden, og det kan derfor være svært måske at åbne sig for andre mennesker, og på en måde gøre sig sårbar.

I undersøgelsen er det tydeligt, at brugerne ikke interagerer med hinanden. Men brugerne siger selv, på nær én, at de interagerer med alle på Den Sorte Gryde. Dette kan betyde, de ikke har lyst til at tilkendegive, at de ikke ønsker at socialisere på tværs af grupperinger og nationaliteter. Men det kan måske betyde, at brugerne ser anderledes på hvorledes man omgås hinanden herunder interaktion, og brugerne oplever selv, at de interagerer med hinanden. Brugerne har måske en anden definition af interaktion end vi andre har – os der ikke lever på gaden. Brugerne oplever måske, at interaktionen finder sted, 'bare' man er under samme tag og i samme lokale. De grupperinger der er på Den Sorte Gryde, færdes ikke sammen på gaden, og det er muligvis det eneste tidspunkt i døgnet, at alle grupperingerne er samlet på samme sted. Og i og med, at man hver dag (næsten) er samlet under samme tag, oplever brugerne der måske som om man interagerer med hinanden, at det for den ikke nødvendigvis betyder, at man sidder ved samme bord og taler sammen.

En anden mulighed er, at brugerne ikke ser de andre brugere og grupperinger, man ignorerer dem og ser igennem dem. De forskellige grupperinger ser det ikke som naturligt og som værende en mulighed at interagere på tværs, det er simpelthen ikke en fysisk mulighed at interagere med de andre grupperinger og nationaliteter, og derfor oplever brugerne ikke, at de *ikke* interagerer med de andre.

Ydermere kan det tænkes, at brugerne ikke interagerer med hinanden på tværs af grupperinger og nationalitet fordi man ikke har energien til at socialisere med brugere man ikke kender. Som hjemløs har man et meget kaotisk og stressende liv, og den tid man har på Den Sorte Gryde, er en tid hvor man kan slappe af og slippe for det kaotiske liv et øjeblik. Og man kan tænke, at når brugerne kommer på værestedet er det for at slappe af – hvilket brugerne også selv siger, og man har ikke energi til at skulle lære nye mennesker at kende, da det kan være krævende at møde nye mennesker. Så den manglende interaktion med hinanden er måske ikke noget de bevidst vælger, men det et symptom på en kaotisk tilværelse, hvor det måske ikke er der man lægger energien men man bruger så mange kræfter på blot at overleve på gaden, og derfor forekommer der ingen- eller meget lidt, interaktion på tværs af grupperingerne og nationaliteterne.

4.2 KONKLUSION

I første del af problemformuleringen, herunder *hvordan interagerer brugerne med hinanden på tværs af nationaliteter* kan det konkluderes at brugerne interagerer meget lidt på tværs af nationaliteter. Som det er fremgået i analysen er mentaliteten forskellig i de forskellige grupperinger, hvilket er noget brugerne af Den Sorte Gryde udtaler. Dette har en betydning for den manglende interaktion imellem grupperne. Der er blevet argumenteret for, at hverdagen på Den Sorte Gryde er en overlevelseskultur, det et sted hvor man kommer for at få lidt mad og tryghed i en kaotisk og stresset hverdag. Det er et fællesskab nationaliteterne imellem som er præget af meget lidt solidaritet og fællesskab, men det er et sted man mødes med andre og på den måde også overlever psykisk. Resultaterne af det undersøgte viser, at Den Sorte Gryde er et sted hvor man udelukkende tåler hinanden nationaliteterne imellem, da man ellers ikke kan være på værestedet, men man har ikke respekt for hinanden og ønsker ikke at komme hinanden ved. Man er konkurrenter i et barskt miljø, og er kun sig selv nærmest. Det er ikke et sted hvor man ønsker at komme hinanden ved på tværs af nationaliteter. Man kommer på værestedet fordi man er nødt til det, for at overleve, det er en overlevelseskultur man slutter sig til, da man ikke har andre muligheder. Som det fremgår er det et værested med mange modsætninger i form af forskellige nationaliteter, og disse nationaliteter

overlever på forskellig vis, og dette er noget brugerne har svært ved at acceptere og respektere. Herunder viser resultaterne, at brugerne blandt andet fortæller om forskellige mentaliteter og, at der ikke er mere ære blandt mange af grupperne. Dette er grobund for konflikter på værestedet, og disse holdes nede af personalet med magt, forstået på den måde, at man fastholder brugerne i en opførsel så alle brugerne kan færdes på værestedet uden tilråb, diskrimination og chikane. Der argumenteres for, at det er noget brugerne selv ønsker, og en måde hvorpå man føler sig tryk på Den Sorte Gryde og det bevirker, at der er plads til alle.

I problemformuleringens andel del: *hvilken betydning værestedet har for brugernes hverdagsliv og hvilken betydning personalet på Den Sorte Gryde har for brugerne*. I denne undersøgelse kan det konkluderes ud af resultaterne af det undersøgte, at Den Sorte Gryde har stor betydning for brugernes hverdag. Herunder udtaler brugerne af de kommer fordi de på værestedet oplever at blive set og anerkendt som menneske. Resultaterne viser, at brugerne oplever at blive taget alvorligt og oplever at få hjælp til de problematikker de end måtte have. Det er et værested hvor brugerne oplever, at personalet drager omsorg, hjælper og lytter til dem, på en sådan måde at brugerne føler sig set som et unikt menneske og brugerne oplever, at de ikke bliver stigmatiseret af personalet. Ydermere er der blevet argumenteret for, at brugerne oplever, at de her er respekteret og accepteret og de oplever at være værdifulde. Det er et værested hvor man bliver set som den man er, og ikke bliver stigmatiseret som hjemløs. Brugerne fortæller, at de ikke har oplevet at blive set som hjemløs, og oplever at denne status (at være hjemløs) ikke har noget betydning for, hvorledes personalet ser en og drager omsorg for en på. Brugerne oplever at blive anerkendt og respekteret, og brugerne har et særligt forhold til både stedet men også personalet. Som det fremgår er det et værested som er et fristed for brugerne og et sted hvor man kan få støtte, rådgivning og omsorg, og det er et rart sted at være. Personalet står til rådighed for brugerne og udviser empati, og for flere af brugerne bliver personalet, herunder Justine set som et familiemedlem og nær ven. Det er et sted hvor brugerne oplever at blive taget alvorligt og bliver altid modtaget med smil og varme. Den Sorte Gryde er med til at skabe et fundament for brugernes hverdag, hvorpå deres liv hviler. Den Sorte Gryde bidrager med, at brugernes muligheder for et bedre liv bliver øget og deres livsbetingelser bedres.

Den sidste del af problemformulering om: *værestedet er sted hvor man kan slippe for overgreb*. Kan det konkluderes at Den Sorte Gryde er et sted hvor man kan slippe for krænkelserne. I det undersøgte viser resultaterne, at brugerne forsøger at styre væk fra volden, og bevidst undgår steder der er præget af vold og konflikter. Brugerne undgår at færdes steder, som er præget af vold og utilregnelige personer. Resultaterne viser, at brugerne ikke vil omgås personer der er meget påvirkede af

frustrerede, brugerne stigmatiserer således også hinanden, og søger væk fra misbrugere. Det fremgår, at brugerne fortæller, at de ofte oplever at blive udsat for vold, tilråb og diskriminationer på gaden, og dette er noget der påvirker dem meget. De oplever at blive behandlet dårligt fordi de er hjemløse og oplever, at omverdenen ikke værdsætter dem og oplever at blive behandlet som 'affald', som ingen betydning har på gaden. Det er argumenteret for, at brugerne oplever at blive behandlet med respekt og blive anerkendt på Den Sorte Gryde, herunder oplever brugerne at personalet ser dem som unikke mennesker og ikke blive stigmatiseret som hjemløs. Ydermere er det fremgået, at brugerne oplever, at Den Sorte Gryde er et trygt sted at være, det er et fristed, og det er rart. Det er et værested hvor man slipper for volden og det er et sted hvor man bliver beskyttet af personalet. Værestedet er et sted hvor man modtages med respekt og anseelse, og det er et sted hvor personalet drager omsorg for brugerne. Resultaterne viser, at brugerne ikke føler sig set ned på, stigmatiseret og, at det er et sted hvor man føler sig tryk og et rart sted at være.

4.3 PERSPEKTIVERING

Dette speciale kan bidrage med at belyse, hvorledes det er muligt for et værested at favne mange forskellige nationaliteter på samme sted uden mange konflikter. Vi lever i en tid, hvor flere og flere migranter søger mod vesten, også Danmark. Desværre ender mange af disse migranter på gaden, og kan dermed blive gæster af diverse væresteder for udsatte. Dette speciale belyser hvorledes det er mulig at favne mange forskellige nationaliteter. Det bliver vist, at det er muligt og samtidigt, at det er vigtigt, at arbejde mod at gøre det muligt, da man ellers risikerer at miste en gruppe af hjemløse – både danske og udenlandske, og det kan medvirke til, at disse bliver mere udsatte end de allerede er.

Dette speciale viser ydermere hvor vigtigt relationen er for det sociale arbejde. Herunder er det vigtigt at være anerkendende i arbejdet, udvise respekt og omsorg for at kunne få opbygget en relation og tillid. Det viser hvor vigtigt det kan være for hjemløse at have et sted 'at høre' til. Man oplever, at andre bryder sig om en, og man oplever at være ønsket. Man bliver konstant konfronteret med at være uønsket på gaden, hvor man oplever mange grimme sider af samfundet, herunder råb og chikane fra mange, både hjemløse og ikke hjemløse borgere. Gennem tætte relationer har det sociale arbejde mulighed for at hjælpe hjemløse med at få et bedre liv. Herunder ikke nødvendigvis tænkt som at komme i egen bolig, men mere tænkt som en hjælp i hverdagen med både basale ting men også langsomt at blive en del af samfundet igen på en mere værdig måde.

Den Sorte Gryde er en NGO organisation, og det, den type af organisation kan tilbyde af hjælp er anderledes end kommunen. Man er ikke, som organisation, underlagt den statslige myndighed og det betyder, at man ikke nødvendigvis behøver at stille krav til brugerne. Når man er en NGO organisation kan det betyde, at man kan få kontakt til hjemløse som kommunen ikke formår at få skabt kontakt til, både de danske hjemløse der har opgivet systemet, men også udenlandske brugere som ikke er registrerede. Man kan yde en hjælp til de hjemløse der muligvis er helt udenfor samfundet, og forsøge at være med til at genetablere dem i samfundet. Det er derfor vigtigt, at organisationer, herunder Den Sorte Gryde, er en integreret del af det sociale arbejde og kan yde hjælp til en yderst marginaliseret gruppe i samfundet.

5 LITTERATURLISTE

- Bech-Jørgensen, B. (2003): *Ruter og rytmer, Brobyggerne, frontfolket og de hjemløse*. Hans Reitzels Forlag
- Benjaminsen, L; Lauritzen H. (2013): *Hjemløshed I Danmark 2012*, National kortlægning. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd
- Christensen, M. B. (1994): *At interviewe for at lære*. Institut for Statskundskab
- Dahler-Larsen, P. (2008): *At fremstille kvalitative data*. Narayana Press, Gylling
- Ejrnæs, M; Teorier på forskellige niveauer som forudsætning for at forstå og forklare sociale problemer i Ejrnæs M.; Guldager, J. (2010): *Helhedssyn og forklaring*. Akademisk Forlag
- Erkan S & projekt UDENFOR (2007) *Vold mod hjemløse- hjemløses oplevelser af vold på gade*. Projekt UDENFOR
- Goffman, E. (2010): *Stigma, Om afvigerens sociale identitet*. Narayana Press, Gylling
- Goffman, E. (2014): *Hverdagslivets rollespil*. Narayana Press, Gylling
- Grytnes, R.; Willumsen, S.; Pedersen M. U. (2002): *Væresteder for stofmisbrugere og tidligere stofmisbrugere i Danmark*. Center for rusmiddelforskning Århus universitet. Den sundhedsvidenskabelige fakultets trykkeri.
- Hansen, K. F. (1996): *Væresteder for socialt udstødte*. CASA, Center for Alternativ Samfundsanalyse
- Hansen F. K.; Lindstad J. M.; Jakobsen F.; Hansen H. (2008): *Hus Forbi En undersøgelse af koncept og sælgere*
- Honneth, A. (2003): *Behovet for anerkendelse*. Hans Reitzels Forlag, København
- Honneth, A. (2006): *Kamp om anerkendelse*. Hans Reitzels Forlag, København
- <http://densortegryde.net/den-sorte-gryde>
- <http://www.husforbi.dk/default.aspx?m=2&i=36>
- <http://udenfor.dk/dk/menu/bliv-klogere/faqs-om-hjemlosehed/3-hvorfor-bliver-man-hjemlos>
- <http://udenfor.dk/dk/materiale/projekter/migrantkampagne/migrantkampagnekronik>

<http://www.information.dk/504771>

<https://www.kk.dk/edoc-agenda/25817/4229ba02-96f9-46e3-8644-e035c8ed919a/793c6610-1ff3-41a6-b48b-644e16006c08>

Høilund P.; Juul S. (2005): *Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde*. Hans Reitzels Forlag

Indenrigs- og socialministeriet (2009): *Regeringens hjemløsestrategien – en strategi til at nedbringe hjemløshed i Danmark*. Indenrigs- og socialministeriet.

Juul, S (2012): *Fænomenologi & Hermeneutik*, I Samfundsvidenskabernes videnskabsteoribog – en indføring. Hans Reitzels Forlag

Järvinen, M; (2004) ”Socialt udstødte” i Elm Larsen, J; Hornemann Møller, I, *Socialpolitik*. Hans Reitzels Forlag, København

Kristiansen S. & Krogstrup H. (2015): *Deltagende observation*. Hans Reitzels Forlag

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009): *InterView – introduktion til et håndværk*. Hans Reitzels Forlag

Landsforeningen af VæreSteder (1) (2005): *Samfundets værested ”Fra omsorg og lavtærskel til samvær og aktivitet”*. Landsforeningen af VæreSteder

Landsforening af VæreSteder (2) (2005): *Brugernes værested ”Fra omsorg og lavtærskel til samvær og aktivitet”*. Landsforeningen af VæreSteder

Meeuwisse, A.; Swärd (2007): *Hvad er socialt arbejde?* I Meuwisse, A.; Swärd H.; Sunesson, S. *Socialt Arbejde*. Hans Reitzels Forlag, København

Nielsen, J.C.R; Pepstad, P (1993): *Fra nærhet til distanse og tilbake igjen – Om å analysere i egen organisasjon* i Nielsen J.C.R: *Anderledes tanker om livet i organisasjoner*, Nyt fra samfundsvidenskabernes

Rådet for Socialt Udsatte (2012) *”Socialpolitisk grundlag”*. Rådet for Socialt Udsatte

Szulevicz, T (2015): *Deltaleroobservation i Kvalitative metoder, en grundbog*. Hans Reitzels Forlag

6 BILAG

Bilag 1

Observationsguide.

Jeg har valgt at inddele observationerne i før åbningstid, før frokost, under frokost og efter frokost.

Opdelingen under og efter frokost er defineret således, at maden serveres ca. 11.30-12.30, da det herefter er muligt at få portion nr. 2.

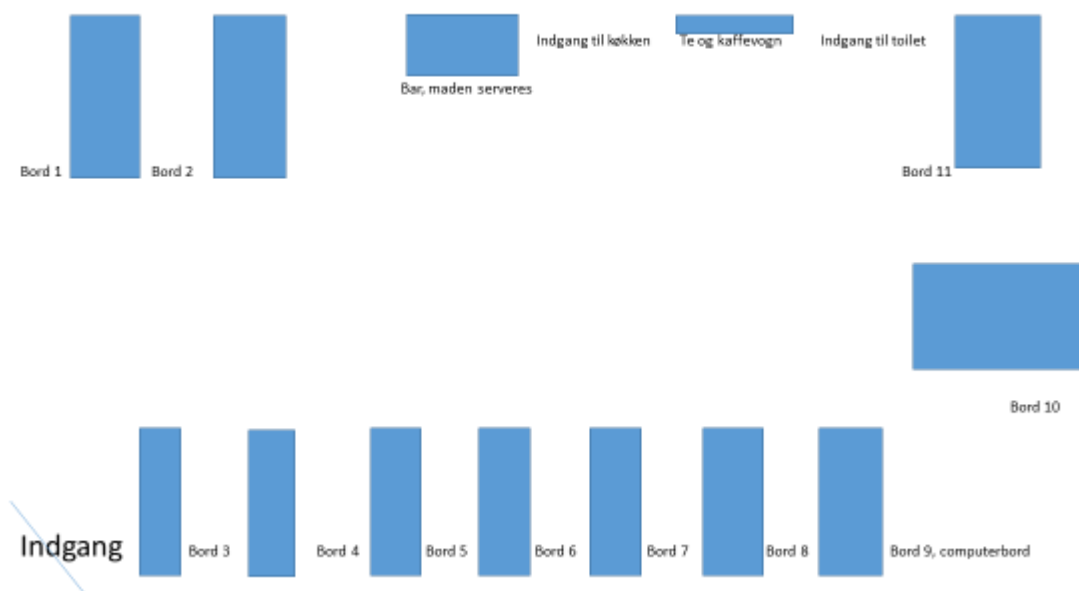
Før jeg påbegyndte observationsstudiet, havde jeg tegnet et kort over Den Sorte Gryde, så det kunne registreres hvor brugerne satte sig, om de skiftede pladser og hvilke ruter de har på stedet. Dette blev gjort ved hver observationsdag, så det var muligt at finde frem til mønstre og rutiner blandt brugerne på Den Sorte Gryde.

Tema:	Beskrivelser	Bemærkning
Før åbningstid	Hvis muligt, hvem ankommer i grupper? Hvem står i kø udenfor?	
Før frokost	Hvem kommer først ind af døren. Går de ind med det samme – eller snakker de, ryger de? Hvordan hilses der på personalet og hinanden? Hilses der blandt grupperne? Hvor sætter man sig henne? Hvordan bruger man tiden inden maden serveres? Hvordan er man opmærksomme på hinanden – herunder, hvordan kigger man på hinanden, opfører man sig over for hinanden, se man overhovedet de andre brugere? Interagerer brugerne med personalet?	Tegn på kort hvor folk sætter sig. Hvordan er stemningen? Er der fx gratis tøj?
Under frokost	Hvordan er kø-kulturen? Sætter man sig ved det samme bord som før maden blev serveret? Taler man mens man spiser? Er der forskelle fra nationalitet til nationalitet? Taler man på tværs af bordene? Hvordan er man opmærksomme på hinanden – herunder, hvordan kigger man på hinanden, opfører man sig over for hinanden, se man overhovedet de andre brugere? Interagerer brugerne med personalet?	Sætter folk sig på den samme plads? Hvordan er stemningen?
Efter frokost	Bliver man på værestedet efter man har spist? Er der forskelle fra nationaliteter? Hvordan er man opmærksomme på hinanden – herunder, hvordan kigger man på hinanden,	Går brugerne rundt i lokalet?

	opfører man sig over for hinanden, se man overhovedet de andre brugere? Interagerer brugerne med personalet?	Hvordan er stemningen?
Be- eller afkræfte mine forforståelser.	Hvordan interagere brugerne med hinanden? Oplever brugerne krænkelser hinanden imellem? Oplever brugerne anerkendelse fra personalet samt fra brugerne, både blandt egen nationalitet men også på tværs af nationaliteter?	

Bilag 2

Kort over Den Sorte Gryde

Bilag 3

Interviewguide

Præsentation af mig: jeg er studerende på Aalborg universitet, hvor jeg læser en kandidat i Socialt Arbejde, jeg er i gang med specialet, og interviewet skal bruges hertil.

Formålet til interview: at få brugernes erfaringer omhandlende Den Sorte Gryde frem, herunder, hvordan brugerne oplever interaktionen hinanden imellem, hvilken betydning har det sociale samvær for brugerne både med hinanden men også med personalet, oplever brugerne at blive anerkendt både fra andre brugere og personalet, kan det Sorte Gryde give en følelse af tryghed (her ydes ikke vold mod hinanden), oplever brugerne Den Sorte Gryde som et ”bindeled” til samfundet.

Rammerne for interviewet:

- Der er afsat 45 min pr. interview
- Interviewet vil foregå på Den Sorte Gryde uden for åbningstid
- Interviewet vil blive optaget på diktafon
- Interviewene vil blive behandlet fortroligt og informanten vil være anonymiseret i specialet

Spørgsmålene til interviewet:

Kan du først fortælle lidt om dig selv.

- Hvor kommer du fra?
- Hvor længe har du boet på gaden?
- Hvilke situationer gjorde du endte på gaden?
- Kan du fortælle lidt om dine oplevelser om livet på gaden?
- Oplever du livet på gaden som stresset og kaotisk?
 - På hvilken måde?
- Hvordan klarer du dig på gaden?

Kan du beskrive hvilken betydning Den Sorte Gryde har for dig i din hverdag.

- Kan du beskrive en dag for dig på Den Sorte Gryde.
- Fungere Den Sorte Gryde som et fristed i din hverdag?
- Hvis ja – kan du beskrive nærmere.

Kan du beskrive hvorfor du kommer på Den Sorte Gryde.

- Hvilken betydning har det sociale samvær for dig på Den Sorte Gryde?

Kan du beskrive hvilken betydning personalet har for dig i din hverdag på Den Sorte Gryde.

- Kan du beskrive personalets tilgang til dig og de andre brugere.
- Kan du beskrive et eksempel hvor personalet har gjort noget af betydning for dig.

Kan de beskrive hvem du omgås på Den Sorte Gryde og hvorfor omgås du dem.

- Hvad gør du ikke omgås de andre brugere?

Kan du beskrive hvordan Den Sorte Gryde er anderledes i forhold til andre tilbud du har benyttet eller benytter?

Er der noget du ønsker skulle være anderledes på Den Sorte Gryde?

Bilag 3 fortsat

Questions in English.

Can you first tell me a little about yourself?

- Where are you from?
- For how long have you been living on the streets?
- Which situations did that you ended up in the streets?
- Can you tell me a bit about your experiences with life on the street?
- Do you experience life on the street as stressful and chaotic?
 - In what way?
- How do you cope with the streets?

Can you describe the importance of Den Sorte Gryde in your everyday life.

- Can you describe a day for you at Den Sorte Gryde.
- Is Den Sorte Gryde a "haven" in your everyday life?
- If yes - can you describe in more details.

Can you describe why you come to Den Sorte Gryde.

- How important is the social interaction for you at Den Sorte Gryde?

Can you describe the importance of the staff for you in your everyday life at Den Sorte Gryde.

- Can you describe the staff's approach to you and the other users.
- Can you describe an example where staff have done something of importance to you.

Can you describe who you associate with at Den Sorte Gryde and why you associate with them.

- How come you do not associate with the other users?

Can you describe how Den Sorte Gryde is different compared to other Drop in Centers you have used or are using.

Is there something you wish would be different at Den Sorte Gryde?

Bilag 4

Display over observationsstudiet.

Dette display skal være med til at gøre det mere transparent hvordan kodningen har fundet sted, og hvilke udtalelser eller observationer det har fundet sted under de koder/nøgleord.

Koder/nøgleord

Observationer/udtalelser

Tryghed	En bruger fortæller, at denne kommer på Den Sorte Gryde, da personalet er behjælpelige med forskellige ting, som denne ikke oplever at kommunen er. Der observeres at flere brugere opsøger personalet da de har brug for hjælp.
Personalets betydning	En bruger udtaler, at denne kommer da denne oplever at føle sig set og hørt. Flere brugere udtaler at personalet er søde og hjælpsomme. Det er observeret, at personalet er gode til at hilse på alle brugerne. Bruger oplever, at blive set som et menneske på værestedet og ikke som hjemløs.
Volden	Mange udtaler, at det er et miljø der er præget af meget vold, og at de styrer væk fra den,
Interaktionen	Brugerne interagerer meget lidt med hinanden, det er observeret at en bruger, decideret vælger siddepladser fra, og sætter sig et andet sted. Det er meget tydeligt ifølge mine kort, at gæsterne sidder i grupperinger. Rummet er næsten delt op, så i den ene ende sidder rumænerne og i den anden sidder de danske, svenske og andre vesteuropæiske nationaliteter

Fristed/konflikter	Mange udtaler, at det er et sted hvor man er tryk og kan slappe af. Det ses også ved, at brugerne sidder og soverne ved bordene, Der overhøres en samtale mellem personale og en bruger, da denne er meget utilfreds med andre brugere der larmer, og medarbejderen beder denne om ikke at blande sig, det skal hun nok gøre.
Hvordan opfører man sig som bruger/hjemløs	Flere brugere udtaler, at de er træt af nogle af grupperingerne, da disse stjæler, og ikke er til at stole på. En bruger vælger at forlade stedet, da denne ikke kan overskue larmen. Der observeres, at en bruger er vred over ikke at kunne få mere mad, denne tales til ro af en anden bruger.

Display over interviewene

Dette display skal være med til at gøre det mere transparent hvordan kodningen har fundet sted, og hvilke udtalelser det har fundet sted under de koder/nøgleord/sætninger.

Hvordan ender man på gaden	"Jeg kunne ikke betale husleje, og så endte jeg på gaden". "People came in and stole a lot of properties in DK, and the 2 andelsboliger from ...and me".
Livet på gaden	"It is highly stressful, it is a full time job, you have less free time, many attitudes against you". "Det er stressende at være hjemløs, det er gjort stressende – alle shelters er fjernet". "Jeg forstår ikke hvorfor folk tør sove på strøget".
Hvordan håndtere man livet på gaden	"I am on an expedition... changing an attitude". "People handle life in the street by taking...drugs". "I have fed birds for many years now".
Mentale hjemløse	"Lejligheden er lidt yuk".

	"...I stedet for at sidde hjemme i sit rottehul. Hvis jeg skal sove til middag...så kører jeg tit ud på assistens, på assistens kirkegården".
Interaktionen	"I like everybody that likes me like them". "Jeg er ikke så god til kyrillisk [slavisk sprogstamme]" "I have talked with what feels like just all the people who have come [til Den Sorte Gryde]"
Tryghed	"Jamen altså, jeg kan gode lide...at der er stille og roligt og ikke noget ballade". "Ja, det er trygt [på Den Sorte Gryde]"
Personalets betydning	"Justine is like a sister" "To reach out regardless of a situation".
Volden	"...people they think they can intimidate you..." "...There are many attitudes against a person who does not have a home and a job..."
Fristed	"...I would say as if everything was gently touched by love" "...hvis der er optræk til ballade, så bliver det lagt ned lige med det samme" "Ja, det er trygt [på Den Sorte Gryde]"
Hvordan opfører man sig som bruger/hjemløs	"...there is no honor..." "...I like people provided they let me have respect for them, and they give me respect back"